

**T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI**

**TÜRK HUKUKUNDA
SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN İNFAZI**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mustafa LİMONCU**

**Danışman
Prof.Dr.Mustafa AVCI**

K O N Y A-2017

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Adı Soyadı: Mustafa LİMONCU

Numarası: 144234001043

Ana Bilim / Bilim Dalı: Kamu Hukuku/Kamu Hukuku

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tezin Adı: Türk Hukukunda Suça Sürüklenen Çocukların İnfazı

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

23.10.2017
Mustafa LİMONCU
(İmza)

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı:	Mustafa LİMONCU		
	Numarası:	144234001043		
	Ana Bilim / Bilim Dalı:	Kamu Hukuku/Kamu Hukuku		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐	
	Tez Danışmanı:	Prof.Dr.Mustafa AVCI		
Tezin Adı:		Türk Hukukunda Suça Sürüklenen Çocukların İnfazı		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan *Türk Hukukunda Suça Sürüklenen Çocukların İnfazı* başlıklı bu çalışma 13/10/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof.Dr.Mustafa AVCI	Danışman	
Yrd.Doç.Dr.Murat AKSAN	Üye	
Yrd.Doç.Dr.Abdülkadir YILDIZ	Üye	

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı:	Mustafa LİMONCU		
Numarası:	144234001043		
Ana Bilim / Bilim Dalı	Kamu Hukuku/Kamu Hukuku		
Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
Tez Danışmanı:	Prof.Dr.Mustafa AVCI		
Tezin Adı:	Türk Hukukunda Suça Sürüklenen Çocukların İnfazı		

ÖZET

Ülkemizde suça sürüklendiği gerekçesiyle soruşturulan ve kovuşturulan çocuk sayısı giderek artmaktadır. Adli istatistiklere göre, bu artış nüfus artışından daha fazladır. Suç işleme yaşı giderek düşmektedir. Kovuşturmaya muhatap olsa bile hatta infaza konu olsa bile tekerrür önlenememektedir.

Çocuklar için hürriyeti bağlayıcı cezalara ancak son çare olarak başvurulabileceği malumun ilamıdır. Kamu vicdanı, mağduriyetin giderilmesi, onarıcı adalet ve ıslah birlikte tasavvur edildiği zaman; ıslahın çocuk açısından önemi diğer hususlara tercih edilmelidir.

Çocukların dürüst, ahlaklı, namuslu ve toplum için faydalı –en azından zararsız- bireyler olarak yetişmesi, içerisinde buldukları toplum, aile, ekonomik şartlar, eğitim imkânları gibi pek çok parametreye bağlıdır. Bu cümleden olarak, çocukların tedibi ve ıslahı multi-disipliner bir çalışma alanıdır.

Çocukların, isnat edilen suçların mana ve mahiyetini kavrayıp kavrayamadıkları konusundaki ihtilaf, denkleme daha da zor bir hale getirmektedir.

Ülkemizde çocuk yargılaması ve münhasıran çocuk infazı bu çalışmada incelenirken, suç ve cezaya kavramsal yaklaşımlar, infazın hukukumuzdaki yeri, adli istatistikler ışığında suça sürüklenen çocuk ve çocuk infazındaki başlıca sorunlar da ele alınmıştır.

Adli verilerin geleceğimiz ve gençliğimiz adına iç açıcı olmadığını itiraf ederek önlem almak durumundayız.

Şüphesiz, böyle sofistike bir konuda başarılı olmak, sosyal nitelikli devlet aygıtı ile sivil toplumun kolektif, müşterek çalışması ile mümkün görünmektedir.

Anahtar kelimeler: Çocuk infazı, ıslah, infaz, infaz hukuku, suça sürüklenen çocuk.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı: Mustafa LİMONCU

Numarası: 144234001043

Ana Bilim / Bilim Dalı: Kamu Hukuku/Kamu Hukuku

Programı Tezli Yüksek Lisans Doktora

Tez Danışmanı: **Prof.Dr.Mustafa AVCI**

Tezin İngilizce Adı: Executing the Children Who were Drifted to Crime In Turkish Law

SUMMARY

The number of children being investigated and prosecuted for delinquency has increased gradually in our country. According to the forensic statistics, this increase is much more than the increase in population. The age for juvenile delinquency has reduced gradually. Recidivism cannot be prevented even if it is being prosecuted and even executed.

It is a known fact that punishments restricting freedom are fallen back on for children. Calculated with public conscience, relief, restorative justice and amendment; the importance of amendment in terms of child should be preferred to the other cases.

Growing up as an honest, moral and beneficial - at least harmless- to society is related to lots of parameters, as the society and family, economic situation, educational opportunities. So, the disciplinary and amendment to children is a multi- discipliner field of study.

The controversy if the children apprehend the intention and nature of the alleged crime, makes the equation harder.

Besides judging children and exclusively execution of children in our country is studied in this work, conceptual approaches to crime and punishment, the place of execution in law, juvenile delinquency in the light of forensic statistics and main problems in the execution of juveniles are examined.

Confessing the forensic data is not pleasant for the sake of our future and youth, we have to take precautions.

Beyond any doubt, succeeding in such a sophisticated field seems possible with collective interoperability of social- qualified state instrument and civil society.

Key words: Execution of juvenile, amendment, execution law, juvenile delinquency.

ÖNSÖZ

İnsanlıkla yaşıt olan suç ve ceza kavramları ve buna mukabil infaz konusu hala tartışma konusudur. Başlangıçta öç alma şeklinde tezahür eden infaz daha sonraki dönemlerde mağdurların beklentilerinin tatmin edileceği viktimojik bir yapıya bürünmüştür.

Modern zamanlarda, egemen otoriteler, onarıcı adalet, ıslah ve viktimoji arasında bir denge kurmaya çalışmış ve özel önleme ile birlikte genel önleme çabaları da belirginleşmiştir.

İnfaz konusunda uygulamacılar, entelektüeller ve sivil toplum kuruluşu temsilcileri henüz müşterek bir yöntem bulamamışken; bu çalışma, suça sürüklenen çocukların infazı konusunda deryada bir damladır.

Gelinen noktada infaz hukuku ve özellikle çocuk infazı konusunda muvaffak olamadığımızı kabul etmek durumundayız. Sadece tekerrür konusundaki veriler bile zor bir cephede olduğumuzun alametidir.

Ancak tamamen çaresiz de değiliz. Adalet tesis eden ve hukukun üstün kavramlarını başkalarına öğreten bir medeniyet temsilcisi oluşumuz bu konudaki en büyük dayanağımızdır.

Münhasıran bu konuya ilgi duymama vesile olan ve Osmanlı Ceza Yargılaması Dersleri'nde bir medeniyetin diyalektiğini anlamama sebep olan değerli hocam Prof.Dr.Mustafa AVCI'ya, çalışmalarımnda beni cesaretlendiren değerli dostlarım Av.Ahmet Han HORASAN, Av.Hacı Şammas ALTAN'a ve beni sabırla destekleyen eşime minnettarım.

Mustafa LİMONCU

K O N Y A - 2017

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası	i
Tez Kabul Formu	ii
Özet	iii
Summary	iv
Önsöz	v
İçindekiler	vi
Kısaltmalar	viii

BİRİNCİ BÖLÜM**İNFAZ HUKUKUNUN TEMEL KAVRAMLARI**

1.1.Giriş	1
1.2.Suç ve Ceza Kavramı	3
1.3.Suç Teorisi	7
1.3.1.Klasik Okul	9
1.3.2.Pozitivist Okul	11
1.3.3.Diğer Suç Teorileri	14
1.4.Yaptırım Teorisi	14
1.5.Cezalandırmanın Hukuki Dayanağı	17
1.5.1.Anayasal Dayanak	18
1.5.2.Uluslararası Dayanak	19
1.5.3.Kanuni Dayanak	23
1.6.Cezalandırmanın Amacı: Genel Önleme, Özel Önleme, Onarıcı Adalet, Islah ve Viktimoloji	24
1.7. İnfaz Hukuku ve Ceza Hukuku Arasındaki İlişki	34
1.7.1.İnfaz Hukukunu, Ceza Hukuku'nun Ayrılmaz Parçası Olarak Ele Alan Görüş	34
1.7.2.İnfaz Hukukunu Münferit Bir Disiplin Olarak Değerlendiren Görüş	35

İKİNCİ BÖLÜM**ADLİ İSTATİSTİKLER İŞİĞİNDA SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK**

2.1.Suçta Sürüklenen Çocuk Kavramı	38
2.2.Suçta Sürüklenen Çocukların Kategorize Edilmesi	40
2.3.Adli İstatistikler	43
2.4.Maneviyat, Aile Yapısı ve Eğitim Düzeyine Göre yapılan Tasnifler	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**TÜRK HUKUKUNDA SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN İNFAZI VE GÜVENLİK****TEDBİRLERİ**

3.1.Bilişsel Gelişimin Temelleri	58
3.2.Türk Ceza Kanunu Açısından Çocuk	59
3.3.Çocuk Koruma Kanunu Çerçevesinde Çocuk	62
3.4.Çocuk Hakları Bildirisi ve Uluslararası Hukuk Açısından Çocuk	66
3.5.Çocuk Hükümlülerin Çalıştırılması	70

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

4.1.Suçta Sürüklenen Çocukların İnfazında Karşılaşılan Sorunlar	72
4.2.Suçta Sürüklenen Çocukların İnfazı Ve Güvenlik Tedbirlerine Yönelik Çözüm Önerileri	76
Sonuç	89
Kaynaklar	95
Özgeçmiş	99

KISALTMALAR

Age	:Adı geçen eser
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AİHS	:Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AY	:Anayasa
BM	:Birleşmiş Milletler
BMGK	:Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
CGTİHK	:Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	:Ceza Muhakemesi Kanunu
CTEGM	:Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü
ÇHS	:Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇİM	:Çocuk İzleme Merkezi
ÇKK	:Çocuk Koruma Kanunu
İHEB	:İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi
SSÇ	:Suça Sürüklenen Çocuk
TBB	:Türkiye Barolar Birliği
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	:Türk Ceza Kanunu
TMK	:Terörle Mücadele Kanunu
UAD	:Uluslararası Adalet Divanı

BİRİNCİ BÖLÜM

İNFAZ HUKUKUNUN TEMEL KAVRAMLARI

1.1.Giriş

Ceza Muhakemesi Hukuku ve yargılamasının amacı toplum hayatının güvenlik içinde dizayn edilmesidir. İnsanlar barış ve huzur içinde korkularından emin olarak, insanca yaşamak ve daha iyi bir hayat sürmek için haklarından ve hürriyetlerden bazı fedakârlıklar pahasına da olsa toplum halinde yaşarlar. Toplum hayatında disiplin ve düzen olmazsa toplumsal huzur ve sükûn sağlanamaz.¹

İnsanlar maddi ve manevi gelişim sağlamak ve varoluş amaçlarını gerçekleştirmek için bir arada yaşarlar. Toplu halde yaşamak ne kadar zorunlu ise, bu yaşamın sevk ve idaresi için birtakım kurallar ihdas edilmesi de o derece zaruridir.² O halde düzen ve istikrar kadar, uyuşmazlık ve suç da doğaldır.

Herhangi bir niza/uyuşmazlık sebebiyle başvuru veya cumhuriyet savcısı tarafından açılan bir kamu davasına bakmakla görevli mahkemeler, yerine getirilmesi için karar verirler, yoksa kâğıt üzerinde kalması için değil. Yerine getirilmeyecek bir kararın anlamı bulunmamaktadır.³

İnfaz, mahkemelerce karara bağlanan, bu sonuca müteallik bir ilamın bulunduğu, kesinleşen cezanın yerine getirilmesi olarak tanımlanabilir.⁴ Elbette güvenlik tedbirlerini de bu kapsamda değerlendirmek gerekir.

Gerçekten infaz hukuku, ceza hukuku müeyyidelerinin infaz edilmesi, yani yerine getirilmesi hususu ile ilgilenir buna ilişkin esasları, ilkeleri ve usulleri gösterir.⁵

İnfaz Hukuku, kanunen kesinleşmiş ceza veya güvenlik tedbirlerinin yahut yargılama aşmasında mahkemece takdir olunan koruma tedbirlerinin uygulanması konusundaki usul ve esasları, muhatapların haklarını ve ödevlerini, ödül ve disiplin

---

¹ KUNTER/YENİSEY, “Ceza Muhakemesi Hukuku”, s.23.

² KUBALI, Hüseyin Nail, “Esas Teşkilat Hukuku”, s.1-2.

³ ARI, Abdüsselam, “Hz. Ömer’in Ebu Musa el-Eşari’ye Gönderdiği Mektubun Yargılama Hukuku Açısından Analizi”; Aktaran AVCI, Mustafa, “Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.359.

⁴ İÇEL/DONAY, “Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku”, s.1.

⁵ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.27.

yaptırımlarını, ayrıca ceza ve tutukevlerinin idare ve denetimini düzenleyen hukuk dalıdır.⁶ Elbette infaz sırasında başvurulacak idari mekanizmalar ve kanun yolu da bu disiplinin konularıdır.

Bu usuller, dayanağını Anayasadan almaktadır. Zira Anayasal olarak devletin kazai bir fonksiyon üstlenmesi, hatta bunu tekelinde tutması mecburiyeti bulunmaktadır.

Hukukun tezahürü için fertler arasında ve fertlerle devlet arasındaki ilişkinin ihtilaflarının çözümü bu kurallar dairesinde gerçekleşmelidir.⁷

Devletin yargı fonksiyonu; hukuki uyuşmazlıklar, hukuka aykırılıklar ve konusu suç olan eylemlerin bağımsız mahkemeler tarafından çözümlenmesi faaliyeti olarak tanımlanmıştır.⁸

DÖNMEZER'e göre; Suç kavramının ortaya çıkması çok eski tarihlere kadar uzanmaktadır. İnsanların topluluk halinde yaşamaya başlaması, bazı eylemlerin yasak sayılmasını, insanların bazı işleri yapmaktan men edilmesini ve kaynağı, şekli, felsefesi değişmekle birlikte bu cürümler karşılığında bir takım cezaların veya yaptırımların uygulanmasını beraberinde getirmiştir.⁹ İnfaz Hukuku'nun konusu sadece cezanın değil aynı zamanda güvenlik tedbirlerinin de infazıdır. Güvenlik tedbirlerine ceza ile birlikte veya ceza yerine hükmedilebilir. Güvenlik tedbirlerine hükmederken tıpkı cezaya hükmederken olduğu gibi her türlü şüpheden âri, kesin kanaat oluşması gereklidir.

“Hukuk mahkemelerinin kararlarının yerine getirilmesine “icra”, ceza mahkemelerinden çıkan mahkûmiyet kararlarının yerine getirilmesine ise “infaz” denilmektedir.”¹⁰ İnfazın en önemli şartı, mahkûmiyetin kesin bir hükme dayanmasıdır.¹¹ CGTİHK'nun 4. maddesinde “mahkûmiyet hükmü kesinleşmedikçe infaz olunamaz” denilerek kanuni dayanak oluşturulmuştur. Uygulamada tutuklu yargılanırken, mahkemece mahkûmiyet hükmü verilen fakat cezası temyiz

---

⁶ AKIN, Abdülkadir, “İnfaz Hukuku”, s.25.

⁷ KUBALI, Hüseyin Nail, “Esas Teşkilat Hukuku”, s.284.

⁸ ATAR, Yavuz, “Türk Anayasa Hukuku”, s.287.

⁹ DÖNMEZER, Sulhi “Suçlu Genç Erişkinlerin Sorumluluğu”, İHFM C. LI V. s.8.

¹⁰ AVCI, Mustafa, “Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.359.

¹¹ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.70.

aşamasında olup kesinleşmeyenlere de hükümlü denilmektedir. Bu kavram hatalı olarak kullanılmaktadır. Zira Yargıtay’ca temyiz incelemesi tamamlanmamış ve kesinleşmemiş bir dosya kapsamında hükümlülükten bahsedilemez. Belirtilen durumda olanlar için uygulamacılar tarafından ‘hüküm özlü’ tabiri geliştirilmiştir. ‘Hüküm özlü’ tabirinin yasal dayanağı olmamakla birlikte, cezaevi kayıtları da buna göre tutulmaktadır.

Bir ceza yargılaması sonucunda mahkeme (ceza mahkemesi) CMK’nın 223. maddesinde yazılı olan; beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı vererek görevini tamamlamış olacaktır. Verilen kararın mahkûmiyet ve/veya güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi olması durumunda, artık infaz müesseseleri işlerlik kazanacaktır. Bundan sonrası infaz hukukunun konusu haline gelecektir.

Tutuklama; bir ceza yaptırımı olmamasına rağmen, tutuklama tedbiri ile ilgili olarak da CGTİHK hükümlerinin uygulanıyor olması, eleştirilen bir durumdur.

Bu çalışmada, infaz kavramını tarihi süreç içerisindeki değişimini, kavramsal temeller ve özellikle suça sürüklenen çocuklar açısından incelemeye çalışacağız.

1.2.Suç ve Ceza Kavramı

Davranış normları, insanın olgunlaşması sürecinde, yaşamının seyri içerisinde hal, hareket ve davranışlarını yaratılış gayesine uygun bir şekilde yönlendirebilmesi için emredilmiş kurallar manzumesidir. Bu normları, insanın şahsiyetini tekâmülünü sağlayacak kıstas, numune, örnek davranışları tayin etmektedir. Davranış normlarının özünü, belli bir amaca yönelmesi gereken insan davranışları oluşturmaktadır. Belli bir amaç ifadesi için gâi, final, ereksel ifadeleri de kullanılmaktadır.¹²

Yargı erki, tarihin ilk çağlarından bu yana önemli bir devlet yetkisi olmuştur. Bu yetki, resuller ve din adamları başta olmak üzere toplumun ileri gelenleri ve devlet adamları tarafından kullanılmıştır.¹³

¹² KAUFMAN, Armin, “Lebendiges und Totes in Bindings Normentheorie”; Aktaran ÖZGENÇ, İzzet, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.22.

¹³ Avcı, Mustafa, “Mecelle’ye Göre Hâkimin Nitelikleri ve Yargılama Etiği”, Türkiye Adalet Akademisi dergisi, Sayı 27., s.33.

Hukuk devleti kavramı, hukuk felsefesi ve tarihi içerisinde çok tartışılmış ve üzerinde birden fazla tanım yapılmıştır. Bir devlete “Hukuk Devleti” diyebilmemizin önemli parametrelerinden birisi, sosyal ve kadim davranış normlarını esas alan yazılı hukuku hayata geçirmesidir.¹⁴

Aynı şekilde, hukukun temel gayesinin, toplumda daimi barışı temin etmek ve adaleti tesis etmek olduğu gerçeği vurgulanmalıdır.¹⁵

Suç, diğer insanlara veya topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu, yasalar ve toplum tarafından kabul edilen fiil, davranış ve harekettir. Suç, cürüm, kabahat veya günah sayılan davranış ve hareketlerin sosyoloji ve tarihe bağlı şekilde değiştiği bilinmektedir. Tedvin edilmiş hukuk tarafından müeyyideye bağlanan suç; iktisadi, içtimai ve siyasi strüktür ile doğrudan ilgilidir. Hukuk ise sosyal tabanı olmak şartı ile kurumlar ve otoriteler eliyle şekillenmekte ve zamanla değişmektedir. Özellikle siyaset kurumunun hukuk kurallarının vazedilmesi ve işlerlik kazanmasındaki etkinliği bilinen bir gerçektir. Bu anlamda siyaset, sivil toplum, genel suç politikaları ve infaz rejimi arasındaki ilişkinin bir bütün halinde ele alınması gerekmektedir.¹⁶ Burada Mihail Aleksandroviç Bakunin'in "hukuk iktidarların fahişesidir" şeklindeki sözünü, kanun yapma muhtariyetine sahip olan seçilmişlerin genel suç ve ceza siyasetini belirleme iradesi olarak yorumlamak gerekir. Konu bu yönüyle anayasa hukuku ile ilgilidir. Kanun koyucu sıfatıyla, seçilmişler, toplumsal düzenin muhafazasına matuf kuralları yasalaştırmak zorundadırlar.

Ceza hukukunun öngördüğü bütün bu yaptırımlar bir hukuk devletinde ancak devlet tüzel kişiliği tarafından uygulanabilir.¹⁷ Kabul edilen görüşe göre infaz cezalandırma hakkının bir uzantısıdır, dolayısıyla resmi infazdan başka infaz düşünülemez.¹⁸

---

¹⁴ ÖZGENÇ, İzzet, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.23.

¹⁵ ERDOĞAN, Mustafa, “Anayasal Demokrasi”, s.117.

¹⁶ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.23-24.

¹⁷ ÖZGENÇ, age, s.37.

¹⁸ AVCI, Mustafa, “Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.362.

“Toplumsal düzen kuralları ve bunların içinde hukukun doğması, gelişmesi ve günümüze ulaşmasında gelmiş geçmiş büyük liderlerin, filozofların, hâkimlerin ve özellikle Peygamberlerin büyük etkileri olmuştur.”¹⁹

Toplumsal düzen kuralları veya davranış normları, bir zaruret, bir mükellefiyet ifade etmektedir. İnsanın irade muhtariyeti ve serbestisine veya hürriyetine sahip olması karşısında; bu düzen kuralları, kişi açısından bir mecburiyet ifade etmez. İnsanın kişiliğini tekemmül ettirmesi, hayatını ancak davranış normlarına uygun bir şekilde yönlendirmesiyle mümkündür. Yaşamını bu davranış normlarına ve kurallarına göre yönlendirmek insan açısından bir zorunluluk değil, bir gereklilik teşkil etmesinin doğal neticesi olarak; söz konusu davranış normlarına aykırılık yönündeki bir tercih, insan açısından sorumluluğu gerekli kılan bir olgudur. İnsanın bu normlardan kaynaklanan sorumluluklarına aykırı eylemlerinden dolayı mesuliyeti cihetine gidilecektir. Çünkü insan, bu mükellefiyetine uygun hareket etme imkân ve kudretine sahip olmasına rağmen; iradesini, tercihini aykırı hareket etme yönünde kullanmıştır ve bu nedenle mesul olması gerekir.²⁰

İnsan, davranış normlarından kaynaklanan sorumluluklarına mugayir harekette bulunması halinde, mesul olacaktır. Yani, insana bu sorumluluklarına neden aykırı hareket ettiği sorulacaktır. Böyle bir hal karşısında; sorumluluğun mutlaka bir otoriteye karşı olması gerekir. Kişinin yükümlülüklerine aykırı hareket etmesi halinde mesuliyet, öncelikle ve her halde bu davranış normlarını vazedene karşı olacaktır. Açıklandığı gibi, davranış normlarına bazı aykırılık hallerinde bir diğer insanın hakkı ihlal edilmemiş olabilir. Davranış kurallarına bu gibi aykırılık halleri, pozitif hukukun düzenleme alanı dışında tutulmaktadır. Bu gibi hallerde sadece ahlaki mesuliyet söz konusudur.²¹

Hukukumuzda yaptırım veya ceza; tipe uygun, hukuka aykırı, kusurlu insan davranışı olarak tanımlanan suç karşılığında uygulanan müeyyide olarak kabul edilmektedir.²² Tipe uygunlukla kastedilen, eylemin normatif olarak düzenlenmiş ve tanımlanmış olmasıdır. Kıyas ve genişletici yoruma gitmeden ceza kanunlarında suç

¹⁹ AVCI, Mustafa, “Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.3.

²⁰ ÖZGENÇ, İzzet, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.27.

²¹ ÖZGENÇ, age, s.29.

²² ATALAY, Ahmet Haluk vd., “İnfaz Hukuku”, Anadolu Üniversitesi, AÖF Yayınları, s.55.

olarak anılan ve tarif edilen tipte bir eylemin gerçekleşmiş olması gerekir. Tanımlanan bu tipe uymuyorsa ve eyleme uygun tipte bir düzenleme yoksa ceza verilmesi yoluna gidilemez. Eylemin aynı zamanda hukuka aykırı olması gerekir. Hukuka uygunluk nedenlerinden birisi gerçekleşmemiş olmalıdır. Tabii bir ceza şartı da faile sorumluluk yüklenebilmelidir.

Meydana gelen bir haksızlık nedeniyle, hukuk düzeninin kişiler arasında ihdas ettiği hukuki denge bozulmuştur. Müeyyide uygulanmasıyla güdülen amaç, bu dengenin yeniden sağlanmasıdır. Herhangi bir somut olaya ilişkin olarak yaptırım uygulanmasıyla toplumu oluşturan bireyler nezdinde, haksızlık karşısında hakkın galip oluşu ve mutlak geçerliliği bir defa daha perçinlenmiş olacaktır.²³

Buna göre ceza hukuku, fiilî haksızlık teşkil eden insan eylemlerinden hangilerinin suç olarak tanımlanması gerektiğine ve bu davranışların hangi şartlar altında işlenmesi halinde suçun sübuta ereceğine dair esasları tanımlar. Keza, bu disiplin, suç olarak belirlenen davranışlar dolayısıyla bunları gerçekleştiren failer hakkında hangi yaptırımların uygulanması gerektiğini, bu müeyyidelerin infazına dair usul ve esasları belirlemektedir.²⁴

Ancak, bu çalışmanın konusu olan ‘çocuk’ ve ‘suç’ kavramları üzerine yapılan çalışmalar, pek çok açıdan çocuklara uygulanacak yaptırımların ayrıca değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Çocukların, daha çok, dürtüleri ile hareket ettikleri gerçeği literatürde “juvenile delinquency” yani ‘çocuk suçluluğu’ kavramını ortaya çıkarmıştır. Bu esaslar çerçevesinde çocuklara ilişkin yaptırımlar ve bu yaptırımların uygulama şekilleri tartışılmaktadır. Bizde ceza yargılamasına muhatap olan çocuklar için ‘suça sürüklenen çocuk’ kavramı tercih edilmiştir. Çocuk Koruma Kanunu’nda da bu ifade benimsenmiştir. Bu yaklaşım esasen çocuğun suçlu olamayacağı yaklaşımı üzerine kuruludur. Ayrıca çocuk, suçlu olarak yaftalanamayacaktır.

---

²³ PAPA XII. PIUS’un 3 Ekim 1952 tarihinde Roma’da tertiplenen VI. Milletlerarası Ceza Hukuku Kongresinde yaptığı konuşma; Aktaran ÖZGENÇ, İzzet, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.30.

²⁴ ÖZGENÇ, İzzet, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.39.

1.3.Suç Teorisi

“Suç toplumsal düzenin devamı açısından korunması gereken hukuki değerlerin açık ve bilinçli bir ihlali veya en azından bu değerleri korumaya matuf kurallara özensizlik niteliği taşıyan insan davranışlarıdır.”²⁵

AKŞİT ise suçu; hukukun kanunla yasakladığı, karşılığında ceza takdir ettiği, sorumlu bir şahsın hukuka aykırı bir fiili veya terki olarak tanımlamıştır.²⁶

Eflatun'a göre suçlu, toplum menfaati için, işlediği kötü fiilin karşılığını çekmelidir. Aristo da aynı düşünceyi ifade etmekle beraber cezanın ıslah edici fonksiyonunu da kabul ediyor, bu görevin de devlete düştüğünü belirtiyordu. Ortaçağ'da kilise hukukuna göre suç aynı zamanda günah sayılmaktadır. Suçlu yaptığının karşılığı çekmelidir. Ceza kilise tarafından tanrı adına tertip edilir.²⁷ Yönetim erkinin başında bulunanlar kendilerini yaratıcının temsilcisi olarak gördüklerinden, çok ağır cezalar vermişler ve ağır işkenceler uygulamışlardır.²⁸

Suç kavramına yüklenen anlam toplumlara ve asırlara göre büyük değişiklikler göstermiştir. Bu sebeple araştırmacılar evrensel olarak suç kabul edilen bir eylem bulmanın zor olduğunu ileri sürmektedir.²⁹

Pek çoğu, 18. yüzyılın sonlarında geliştirilen faraziyelerle suç ve suçluluğun sebeplerine cevap aranmıştır. 19. Asrın başlarında biyoloji ve psikoloji bilimlerinin etkili olduğu görülen çalışmalara 20. yüzyılın başlarından itibaren suç kavramının sosyolojik yönleri de eklenmiştir.³⁰

Suç politikası kavramı ise 1880’lerde kullanılmıştır. Genellikle adalet ve hukuk politikası kavramlarıyla aynı anlamda kullanılmıştır.³¹

Teoriyi bir bakış olarak ele almak gerekir; sistemli bir biçimde kurgulanmış, benzer olayları da vuzuha kavuşturabilecek, temel ilkeler belirleyebilecek, bilgiyi

²⁵ ÖZGENÇ, İzzet, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.158.

²⁶ AKŞİT, M.Cevat, “İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları”, s.66.

²⁷ SOYASLAN, Doğan, “Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.44.

²⁸ AKŞİT, age, s.22.

²⁹ UYSAL, Halil, “İnsan ve Toplum Bilimleri Sözlüğü”.

³⁰ BURKAY, Senem, “Teorik Çerçeve de Suç”, ETHOS, Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar Dergisi Ekim 2008.

³¹ DEMİRBAŞ, Timur, “Kriminoloji”, s.47.

gösteren olma kaygısında olan bir bakıştır. O halde salt deneysel veri değil, geleneksel suç teorilerinin suça bakışlarının bir kombinasyonunu ortaya koymak gerekir. Genel olarak faili, özelde suça sürüklenen çocuğu, suça götürenin ne olduğunu izah etme iddiasındaki bir teori, sadece kriminoloji ve suç bilimleri ile mümkün değildir ve felsefi arka planını açıklamak için diğer sosyal alanlara ihtiyaç duymakta aynı zamanda aklileştirilmesi de gerekmektedir.³² Çünkü ‘iter criminis’ olarak şematize edilen suça giden yolda pek çok psikolojik ruhsal süreç yaşanmaktadır.

Neo-klasik ekol toplumbilim ve ruh bilimlerinin etkisi altında şekillenmiş; suç davranışından çok suçlu birey üzerine odaklanmayı tercih etmiştir. Suçlu bireyin sosyal ve psikolojik durumunu esas alarak; cezanın suça değil faile göre olması gerektiğini savunmuştur.³³ Bu yaklaşım cezanın ya da infazın bireyselleştirilmesine giden süreçte sentezci ve karma teoriyi benimseyenler tarafından da esas alınmıştır.

Antik dönem Yunan filozoflarından Platon, suçu ruhun bir hastalığı olarak açıklamaya çalışmış ve suçun ihtiras, haz arama alışkanlığı ve cehalet olmak üzere üç sebebi olduğundan bahsetmiştir. Platon’a göre suçluların aydınlatılarak iyi edilmesi gerekmektedir. Suçluyu hasta olarak görmektedir. Aristoteles ise suçun kaynağını sosyolojik şartlara bağlamış ve suçluların ağır şekilde cezalandırılmaları gerektiğini söylemiştir. Suç işleyenin acımasızca cezalandırılması gerektiğini savunmuştur. Hippocrates ise Aristoteles’den farklı olarak toplumsal ortamın yanı sıra vücudun fizyolojik yapısı ile şahsiyet ve suç arasında bir korelasyon olduğunu iddia etmiştir. Ortaçağ klasik anlayışı içerisinde ise suç şeytani bir eylem olarak kabul edilmiş ve ağır şekillerde cezalandırılmıştır³⁴.

Morgan suçluları iki grup halinde tasnif etmiştir. Birinci gruptakiler “ruh hali itibariyle normal ve izafi olarak zararsız, suç işlemeye meyilli olmayan ama bazı kuralları veya normları ihlal eden” şeklinde tanımlanırken, ikinci gruptakiler “psikolojik yönden anormal, patolojik ve tehlikeli” olarak sınıflanmaktadırlar. Bu

³² İŞSEVENLER, O.Vahdet, “Suç Kavram ve Teorisine Dair Bir Deneme”, İÜHF C. LXX, S.2, s.51-58.

³³ BURKAY, Senem, “Teorik Çerçeve de Suç”, ETHOS, Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar Dergisi Ekim 2008.

³⁴ YAVUZER, Haluk, “Çocuk ve Suç”, s.26.

teorik yaklaşımda tehlikeli suçluların toplumdan bertaraf edilmesi sonucu halkın, insana maddi ve manevi zarar vermeyen suçlara daha toleranslı olacağı savunulmaktadır. Bu yaklaşımla hapisaneler tehlikeli suçluların toplumdan uzak tutulması fonksiyonunu yerine getirmektedir. Bu açıklamaların devamı olarak hapisaneler kaçınılmaz kurumlar olarak ele alınmaktadır.³⁵

Hukuki, siyasi, sosyolojik ve felsefi yaklaşımlarla suçun yapısını açıklamaya çalışan çeşitli teorileri, infaza giden süreçte önemli olması nedeniyle kısaca açıklamaya çalışacağız. Bu teorilerin tekemmülü, tarihi ve siyasi gelişmelerle yakın ilişki içerisindedir.

1.3.1.Klasik Okul

19. yüzyıl Kara Avrupası'nda ceza hukukuna hâkim olan düşünce, nedensellik bağlantısı merkezli klasik suç teorisiydi. Nedensellik bağı, illiyet olarak da adlandırdığımız, meydana gelen netice ile failin eylemi arasındaki ilişkiyi ifade eder.

“Klasik teoride netice, fiilin bir unsuru olarak değerlendirilmektedir ve bu iki unsur, birbirleriyle nedensellik bağıyla bağlantılıdır.”³⁶

Bu teorinin doğal sonucu olarak; suç, kanuni tarife (tipe) uygun, hukuka aykırı ve kusurlu insan hareketidir.³⁷

Klasik okulun savunucuları olan yazarlar daha adil daha eşitlikçi ve insani cezaların verilmesini gerektiğini savunmuşlardır. Cezanın suça uygun ve suçla orantılı olması gerektiğini, suçluyu engelleme ve suçu önlemeye yetecek kadar olması gerektiğini iddia etmişlerdir. İnsanlar iradeleri ile hareket eden, mantık sahibi yaratıklar olarak tanımlanmıştır. İnsan hakları, kanıtlara ve ispatlara dayalı yargılama, adil yargılanma gibi yaklaşımlar bu süreçte ortaya atılmıştır. Bu dönemde hazırlanan Fransız ve Amerikan anayasaları ve Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi klasik hareketin izlerini taşımaktadır. Tesirlerine günümüz ceza hukukunda da rastlanılmaktadır. Suç ve cezanın orantılı olması, failin kusurlu olması durumunda

³⁵ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.24.

³⁶ ÖZGENÇ, İzzet, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.145.

³⁷ BELİNG, Ernst, “Die Lehre vom Verbrechen” aktaran, ÖZGENÇ, İzzet, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.145.

cezalandırılması gibi temel ilkeler, klasik kriminolojinin günümüz ceza hukukundaki görünümüdür. Klasik dönem doktrinerleri sosyal şartlar üzerinde durmuşlardır. Klasik okulun fokus noktası suçlu davranışı değil suç ve hukuk olmuştur. Modern ceza hukuku ilkelerinin azımsanmayacak bir bölümünde klasik okulun etkisi olmuştur. Ancak klasik okul, başta pozitivistler olmak üzere diğer okulların müntesipleri tarafından eleştirilmiştir.³⁸

Klasik suç teorisine göre, suçun kurucu unsurları maddi (objektif) ve manevi (sübjektif) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kanuni tarife uygunluk ve hukuka aykırılık unsuru sübjektif unsurlardan arındırılmış olup, tamamen objektif karakter arz etmektedir. Buna karşılık, kusur ise tamamen sübjektif (manevi) bir yapıya sahiptir.

İnsanları kendi eylem veya eylemsizliklerinin faili ve mükellefi olarak gören klasik okul, insanları irade muhtariyeti olan, rasyonel, bencil ve hazzı varlıklar olarak değerlendirmiştir. Bu nedenle klasik okula göre suça neden olan temel faktör failin suç işlemeyi irade etmesidir. Suç, akılcı bir tercih ile gerçekleştirilen fiil olarak değerlendirildiği için suçla mücadelenin en kestirme yolu olarak cezalar vasıtasıyla potansiyel suçluları caydırma ve suçtan vazgeçirme yaklaşımı kabul edilmiştir. Bu bakış açısının devamı olarak klasik okul düşüncelerinin günümüzün modern ceza adalet sistemlerinin temelini oluşturduğu görülmektedir.³⁹ Fakat bu yaklaşım; ihmali suçları, taksirli suçları ve tesadüfi suçları açıklama konusunda yetersiz kalmaktadır.

“Klasik suç teorisi, neticeyi fiil içinde mütalaa etmektedir. Suç teorisine ilişkin birçok münferit problemin, hareketle neticenin birbirinden ayrılması suretiyle, bir başka ifadeyle, suçun haksızlık muhtevasının hareketin ve neticenin ifade ettiği değersizlikle izah edilmesi karşısında; klasik suç teorisinin neticeye fiil içinde yer vermesi, bu münferit problemlerin izahını güçleştirmektedir.”⁴⁰

³⁸ SOKULLU AKINCI, R.Fusun, “Kriminoloji”, s.116.

³⁹ DOLU, Osman vd., “Kriminoloji”, Anadolu Üniversitesi, AÖF Yayınları, s.8.

⁴⁰ MAURACH, Reinhart/ZIPH, Heinz, “Strafrecht, Allgemeiner Teil, Teilband” aktaran, ÖZGENÇ, İzzet, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.145.

1.3.2.Pozitivist Okul

Düzenli belli ilkelere, kurallara uyan, dizgeli, deney ve gözleme dayalı bir bilim felsefesi olan pozitivism, tekrarlanabilir, genellenebilir, güvenilirlik ve geçerliliği yüksek sonuçları ortaya koymayı gaye edinen bir bilim felsefesidir. Suça neden olan sebep olarak, failin kontrolü dışındaki fizyoloji, psikolojik ve sosyolojik etmenleri dikkate alan pozitivist kriminoloji, klasik okulun özgür irade ve rasyonalizm tezlerini reddetmiştir. Bu nokta-i nazardan hareketle geliştirilen sayısız suç teorisi bazen biyolojik faktörleri, bazen psikolojik faktörleri, kimi zaman da sosyolojik ve çevresel faktörleri ön plana çıkararak suçu pozitivist bir bakış açısıyla izah etmeye çalışmıştır.⁴¹

Klasikçiler insanların mantıklı olduğunu ve özgür irade sahibi olduğunu, bu itibarla iyiyle kötü, doğruyla yanlış arasında seçim yapılabileceğini savunmuşlardı. Pozitivistler ise insan davranışının anomaliler ve psikolojik ve sosyal bozukluklar tarafından yönlendirildiğini savunuyorlardı. Pozitif kriminolojinin bakış açısı ise determinist olup daha çok suçlu davranış üzerinde odaklanmıştır. 19. yüzyılın ilk yarısında bazı istatistikçiler suç hakkında yaptıkları değerlendirmelerde nicel yöntemler uyguladılar. Suç kavramı başta olmak üzere bazı sosyal meseleleri coğrafi ve istatistik metotlar aracılığıyla incelemeye ve açıklamaya çalıştılar. Hatta 1830-1860 yılları arasında İngiltere’de suçun dağılımını gösteren haritalar bile çizildi ve burada, büyük şehirlerin geri kalmış bölgelerinde suçun yoğunlaşmış olduğu rapor edildi.⁴²

Psikolojik yaklaşımların iddia ettikleri özetle şudur: Suçlu kendisinde var olan psikolojik patolojiye yanıt olacak şekilde davranmakta ve yaşamaktadır. Bu başlık altındaki teorilerin çoğunda, uyumlu olmayan davranış; aile ya da benzer sosyal ortamlardaki gizli kalmış sosyolojik deneyimlerin sonucu olarak değerlendirilir. Suçlu davranışı gösteren bireyler, herhangi bir şekilde ‘hasta’, ‘uyumsuz’, ‘patolojik’ kişiliklerdir.⁴³

⁴¹ DOLU, Osman vd., “Kriminoloji”, Anadolu Üniversitesi, AÖF Yayınları, age, s.8.

⁴² SOKULLU AKINCI, R.Fusun, “Kriminoloji”, s.122-123.

⁴³ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.27.

Cyril Burt, 1938 öncesine dayanan araştırmalarında, suç işleyen bireylerin yüzde 85'inin ruhsal ve duygusal olarak sağlıksız olduğunu iddia etmiştir. Bu konuda yapılan başat çalışmaların birisi William Healy ve Augusta Bronner tarafından yapılmıştır ve en önemli araştırmalardan birisi olarak kabul edilmektedir. Aynı yaştaki 105 suç işlemiş ve suça bulaşmamış genci karşılaştıran, Healy ve Bronner'in sonuçlandırdığı çalışmaya göre; hayat şartlarından hoşnut olmayan, mutsuz ya da yaşadığı travmalar nedeniyle ruhsal olarak son derece yaralanmış olanların oranı %91'den aşağı değildir.⁴⁴

Lombroso, Darwinist bakış açısı ile hareket ederek, "suçluların diğer insanlara göre evrimleşme sürecini tamamlayamamış 'insan-altı' (sub-human) dejenere varlıklar" olduğu düşüncesini kabul etmiştir.

Askerler ve mahkûmlar üzerinde yaptığı antropolojik değerlendirmeler sonucunda suçlu kişilerin fiziksel özellikler açısından diğer insanlardan farklı oldukları kanaatine varan Lombroso, bu insanları 'doğuştan suçlu' (born criminals) olarak betimlemiştir.

Erzurumlu İbrahim Hakkı da, Marifetname'sinde fiziksel özelliklere göre, şahsiyet ve karakter betimlemesi yapmıştır. Ancak onun yaklaşımı toplumun geneline şamildir ve suçlu sınıflandırması içermez.

Kriminal antropoloji olarak adlandırılan, Lombroso'nun bu çalışmaları pozitivist kriminolojinin de başlangıcı kabul edilmektedir. Biyolojik ve fizyolojik determinizmle başlayan pozitivist çalışmalar, daha sonraki dönemlerde ruhsal bilim ve toplum bilimsel çalışmalarla devam etmiştir. Suçu insan biyolojisindeki anormalliklerde arayan biyolojik değerlendirmeleri, psikoloji alanında yapılan çalışmalar takip etmiştir.⁴⁵

Sosyolojik yaklaşımlar, suçlulukla toplumsal yapı arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Örneğin, başarı için veya maddi kazanç için fırsat eşitliğinin ya da geleneksel veya toplumsal olarak kabul görmüş yolların olmadığı, bu yolların

⁴⁴ GÖKDUMAN, Ömer, "Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin nemi", s.27.

⁴⁵ DOLU, Osman vd., "Kriminoloji", Anadolu Üniversitesi, AF Yayınları, s.10.

tıkandığı, ya da ortadan kaldırıldığı durumlarda bireyin suça itildiği iddia edilmektedir.⁴⁶

Barnes/Teeters'e göre, suçluların ya da hükümlülerin karakteristik dağılımını belirlerken; yoksulluk, istihdam sürekliliği, işsizlik ve gelir ile yakın sosyal çevre faktörlerinin, bireylerin suç savaşı üzerindeki etkisini ele almak gerekir. Yoksulluk ve fırsat eşitliğinin tesis edilememesi, suç nedeni olarak yaygın kabul gören görüşlerden birisidir. Hatta Bonger, yoksulluğun suç dürtülerini harekete geçirdiğini, toplumun kapitalist yapısının bu kaostan sorumlu olduğunu söylemektedir.⁴⁷

Elbette burada yoksullukla suç arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ve tüm yoksulların suça meyilli olduğu yargısına varmak mantıkla bağdaşmaz. Yapılan değerlendirme yoksulluğun doğrudan sonucu olan suçlar içindir. Gelir düzeyinin ferî sonuçlarından olan yakın sosyal çevre ile ilişkiler ve suç arasında da paralellik bulunmaktadır.

Ayrıca 2002 tarihinde yayınlanan 2000-2001 Dünya Kalkınma Raporu'nda enteresan tespitlere yer verilmiştir: 'Eğitim düzeyi' önemli bir değişken olarak ortaya çıkmaktadır. İstatistikler suç işleyenlerin göreceli olarak eğitimsiz ve mesleki bakımdan düşük profilli, vasıfsız kesimlerden geldikleri ortaya konulmuştur. Hükümlülerin kahir ekseriyeti ya temel eğitim düzeyinde ya da okur-yazarlık düzeyinde eğitime sahiptir. Eğitim düzeyi yükseldikçe suç oranları belirgin olarak azalmakla birlikte, yüksek eğitimlilerde 'beyaz yakalı' suçların ortaya çıktığı değerlendirilmektedir.⁴⁸ Beyaz yakalı addedilen insanların işledikleri suçlar arasında mali olanlar öne çıkmaktadır. Özellikle kaçakçılık gibi organize faaliyet gerektiren suçlarla, ihaleye fesat karıştırma gibi mali organizasyon gerektiren suçlar örnek gösterilebilir.

Ayrıca yeni kentleşme modelleri ile ortaya çıkan ekolojik modeller ile suç arasında bağıntıyı gösteren çalışmalar vardır. Gerçekten kentleşme, sosyal bağları azaltıyorsa, birbirini tanımayan yüzlerce insanın bir binada yaşadığı toplumsal yapı

⁴⁶ GÖKDUMAN, Ömer, "Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi", s.26.

⁴⁷ GÖKDUMAN, age, s.30.

⁴⁸ GÖKDUMAN, age, s.32.

içerisinde sosyal dinamiklerin muhafazası zorlaşacaktır. Buna mukabil suç oranlarında artış olağandır.

Bu yöndeki bulguların kesafetine karşın, gelir eşitsizliği ile suç oranlarının artışı arasında ilişki bulunmadığını iddia eden çalışmalar da vardır.⁴⁹

1.3.3.Diğer Suç Teorileri

Klasik ve pozitif okuldan başka gâi teori ve sentezci yaklaşım olarak karma teori ortaya atılmıştır. Teorilerin hepsine çeşitli eleştiriler yöneltmiştir. Bu eleştiriler, suçun unsurlarını açıklama konusundaki hukuki mülahazalar ve suç kavramına ilişkin felsefi tartışmalardır.

“Yeni TCK’nın felsefi ya da düşünsel bir temeli bulunduğu söylene de ülkemizde maalesef suç genel teorisi yeterince tartışılmış bize özgü fikirler ortaya konabilmiş değildir.”⁵⁰

1.4.Yaptırım Teorisi

Fert, hukuk düzeninin şahsına yüklediği yükümlülüklerle aykırı eylemde bulunması halinde sorumlu tutulur. Sorumluluklara aykırı olarak ve bu nedenle haksızlık oluşturan bir davranış gerçekleştirildikten sonra, meydana gelen neticeyi ve hukuksuzluğu artık gerçekleşmemiş hale döndürmek mümkün değildir. Ancak, hukuk düzeninin yüklediği sorumluluklara aykırılık dolayısıyla gerçekleşen haksızlık karşısında, hukuk nizamının devamı amacıyla, birtakım müeyyideler uygulanmaktadır. Bu cümleden olarak, yaptırım, insanın mükellefiyetlerine aykırı hareketinin gerekli kıldığı hukuki ve cezai sonuçtur. Gerçekleşen haksızlık nedeniyle, hukuk düzeninin bireyler arasında oluşturduğu denge bozulmuştur. Yaptırım uygulanmasıyla güdülen amaç, bu dengenin yeniden sağlanmasıdır.⁵¹

Her toplumda; insanların hoşuna giden “iyi” ve tasvip edilmeyen “kötü” şeyler yapılabilir. İyi şeyler duruma göre mükâfatlandırılır, kötü şeyler ise

⁴⁹ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.32.

⁵⁰ ÖZBEK, Veli Özer, “Yeni Türk Ceza Kanununun Kısa Bir Değerlendirmesi”, <http://kisi.deu.edu.tr/veli.ozbek/Yeni%20TCK%20ve%20CMK.html>

⁵¹ ÖZGENÇ, İzzet, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.649.

cezalandırılır. Kamu otoriteleri, şartları varsa faili cezalandırır ve anarşiyi önleyerek devletin ve toplumun saygınlığını korur.⁵²

Tabi ki, bu anlayış birden ortaya çıkmış değildir. Özellikle hukuk deyince; akla sadece ceza hukukunun geldiği, alternatif müesseselere yer vermeyen ve sadece ceza ve infaz amaçlayan dönemlerde çoğunlukla bedeni cezalara yer verilmiştir. Konu bu yönüyle infazın tarihi ile ilgilidir.

“Zamanla infazın amacı olan fiziksel cezalandırmanın yerini ruhsal cezalandırma almıştır.”⁵³

Foucault, vücut bütünlüğüne yönelik cezalardan hürriyeti kısıtlayıcı cezalara geçişte yaşananların bir ‘vahşetler tarihi’ olduğunu savunmuştur. Ona göre, cezalandırıcı toplumun tarihi diyalektiğine bakıldığında, toplumlara ve toplumsal dönemlere göre değişiklik gösterse de, ‘sürgün toplumu’, ‘diyet toplumu’, ‘damgalayan toplum’ ve ‘kapatan toplum’ olarak dört cezalandırıcı sosyal dönem göze çarpmaktadır.⁵⁴

Bunlardan ‘sürgün toplumu’, evre olarak birinci döneme tekabül etse de, bu gün özellikle terör suçları açısından hala güncel bir tartışma olarak önümüzde durmaktadır.

İkinci cezalandırıcı toplum yöntemi, ‘diyet’, sonuçları ele almak ve bunu mali bir sorumluluk olarak suçluya yüklemek, bu tür toplumlarda ayırt edici cezalandırma biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Bu cezalandırma biçimi ‘toplumsal’ olarak değerlendirilmektedir. Suçun ortaya çıkardığı zararın ortadan kaldırılması maksadına matuf olarak suçluyu bir diyete zorlamak, verilen zararı ödenecek bir borç olarak, evrelere göre bedensel cezadan, parasal diyete doğru dönüşüm göstermiştir. Mesela faile suçun kefaretinin ödetmek ve suça maruz kalan kişi ya da kurumların zararlarının giderilmesi amacıyla ve kısas mantığına dayalı olarak, bedensel cezalar uygulanıyordu.⁵⁵ İslam hukukunda da diyet ve zararı tazmin etme amacı öncelikli olmakla birlikte, suçlunun buna gücü olmaması durumunda farklı kolektif mekanizmaların varlığı bilinmektedir.

⁵² SOYASLAN, Doğan, “Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.39.

⁵³ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.30.

⁵⁴ FOUCAULT, Michel, “Ders Özetleri”, s.57.

⁵⁵ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.42.

Bu gün ise özellikle mali suçlar açısından ‘mali suçlara, mali ceza’ anlayışı ile tazmin edici yaklaşım kullanılmaktadır.

Cezalandırıcı toplumun üçüncü şekli ‘damgalayan toplum’ olarak anılmaktadır. Bu toplum biçiminin karakteristik cezası, suçlunun teşhir edilmesi şeklindedir. Failin ömür boyu taşıyacağı bir işaretle yaftalanması, sakat bırakılması, bazı beden kısımlarından yoksun bırakılması, otoritenin vücut üzerinde ceza uygulama hakkını göstermekteydi.⁵⁶ İşkence edilmesi de sık karşılaşılan uygulamalar idi.

Cezalandırıcı toplumun dördüncü ve son şekli ‘kapatan, hapseden toplum’ olarak tanımlanmaktadır. 18. yüzyılın sonundan itibaren bu cezalandırma yöntemi hızla yaygınlaşmıştır.⁵⁷ ‘Hapseden toplum’un cezalandırma yöntemi hapishaneler tarihi ile başlayan süreci ifade eder.

Demirbaş’a göre ise infaz tarihi içinde üç dönem birbirini izlemektedir. “Birinci dönem; ödetme ve para cezaları ile diyet, ikinci dönem; bedene ve hayata yönelik cezalar, üçüncü dönem ise; 16 yy.ın ikinci yarısından itibaren özgürlüğü bağlayıcı cezalar ile para cezalarının uygulandığı dönemdir.”⁵⁸

Ceza hukukunda yaptırım ile infaz kavramları birbirleri ile yakın ilişki içerisindedir. Yaptırım genellikle kanunun emredici hükümlerinin yerine getirilmemesi ve yasaklanan davranış ve fiillerin yapılması durumunda egemen devlet otoritesinin uygulayacağı zorlama olarak tarif edilebilir. Yaptırım aynı zamanda ceza hukukunun genel önleme maksadına da hizmet eder.

“Geniş anlamda infaz, sanığın tutuklanmasına karar verilmişse tutukevine, hapis mahkûmiyeti kesinleşmişse cezaevine konulması, para cezası verilmişse ödetme şeklinde olur.”⁵⁹

Daha dar manada infaz ise, ceza ve/veya güvenlik tedbiri mahkûmiyetine ilişkin ilamın yerine getirilmesidir. İnfaz, yetkili kamu merciinin ceza hukuku

⁵⁶ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.43.

⁵⁷ FOUCAULT, M., “Ders Özetleri”, aktaran; GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.44.

⁵⁸ DEMİRBAŞ, Timur, “İnfaz Hukuku”, aktaran; ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.30-31.

⁵⁹ KUNTER-YENİSEY-NUHOĞLU, “Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku”, s.1278.

yaptırım kararının, yine kamu gücü vasıtasıyla uygulamaya konulmasıdır.⁶⁰ Ceza hukuku müeyyidesinin uygulanmasıdır.

Kamu vicdanına uygun, adil ve etkili bir ceza infaz sisteminin bazı nitelikleri olmalıdır. Bu nitelikler hukukun evrensel ilkeleri, uluslararası sözleşmeler ve kanunlarla teminat altına alınmıştır. ‘Kanunilik ilkesi’ ve ‘cezaların şahsiliği ilkesi’ en önemli ilkelerdir. Bunun dışında ceza bireyselleştirilebilmeli ve ceza insan onuru ile bağdaşır olmalıdır. Ayrıca suçlu için etkin olmalı, onu tekerrüre itmemelidir. Geri alınabilir ve düzeltilebilir olması ana ilkeler arasında sayılmasına rağmen özellikle idam ve hadım etme tartışmalarının yoğun olduğu dönemlerde bu ilkenin bertaraf edilebileceğini söyleyenler vardır.

1.5. Cezalandırmanın Hukuki Dayanağı

Kamu düzeninin muhafaza ve idamesinde, suç, suçlu ve suçlulukla mücadele çalışmaları mühim bir yere sahiptir. Suç oluşturan fiil karşısında ceza müeyyidesi uygulamayan toplumların, varlığını idame ettirmesi oldukça güçtür. Cezaevleri, hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz edildiği yerler olarak, kamu düzeninin muhafazasında önemli bir yere sahiptir.⁶¹

Hukuk düzenimiz içerisinde ihkak-ı hak yasaktır. Mağdur olan veya haksızlığa uğradığını düşünen herkes devletten himaye istemek zorundadır. Mücbir sebep ve meşru müdafaa hakkı saklıdır. Cebren icra ve cezalandırma devletin tekelindedir. Devlet bunu uygularken tamamen serbest değildir. Kendisini frenleyen ve dengeleyen unsurlarla sınırlı olarak bu yetkisini kullanır.

Devlet aygıtı bu tekelini etkin bir şekilde kullanamazsa, vatandaşların kamu otoritesine ve devletin adalet tesis edeceğine olan inancı azalır. Bu ise bireylerin kendi haklarını kendilerinin aramasına yol açar ki, bu da zayıflayan otoriteyi, tamamıyla bitirir.

Bugün için kabul edilen görüş, devletin varlığının devamını sağlamak amacıyla ceza yaptırımını uygulamak zorunda olduğudur. Zira ceza yaptırımını uygulamadan devletin düzenini oluşturmak ve varlığını idame ettirmek mümkün

⁶⁰ AVCI, Mustafa, “Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.360.

⁶¹ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.1.

olmaz.⁶² Öte yandan her 'suçun mağduru devlettir' şeklindeki klasik anlayış terkedilemeye başlanmıştır.

Uluslararası anlaşmalar ve Anayasa ile kişi güvenliği, şahsiyet hakları ve onuru güvence altına alınmıştır. Bu haklar her türlü tecavüzdten korunmuştur. Hukuk düzeni her şeyden evvel bu 'şahsiyet hakları'nı teminat altına alan devlet düzenini esas alır. Hakkında kesinleşmiş bir mahkeme kararı ilam ve/veya tefhim oluncaya kadar hiç kimse suçlu kabul edilemez. 'Masumiyet karinesi' olarak da ifade edilen bu husus kişinin izzet ve şerefini korumayı esas alan anayasal güvencelerden birisidir.

"Hukuk devleti ilkesi infaz hukukunun da temel ilkesi olma özelliği göstermektedir. İnfaz hukuku kuralları insan haklarına uygun ve adil olmalıdır."⁶³

1.5.1. Anayasal Dayanak

Anayasa Madde 19'da belirtildiği üzere "herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir. Şekil ve şartları kanunda gösterilen: Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi; bir mahkeme kararının veya kanunda öngörülen bir yükümlülüğün gereği olarak ilgilinin yakalanması veya tutuklanması; bir küçüğün gözetim altında ıslahı veya yetkili merci önüne çıkarılması için verilen bir kararın yerine getirilmesi; toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; usulüne aykırı şekilde ülkeye girmek isteyen veya giren, ya da hakkında sınır dışı etme yahut geri verme kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması; halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz."

Aynı maddenin devamı olarak, "suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir." denilmektedir. Bu husus CMK, madde 100'de uygulama alanı bulmuştur.

⁶² GÖKDUMAN, Ömer, "Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi", s.47.

⁶³ ÖZBEK, Veli Özer, "İnfaz Hukuku", s.56.

Bu maddeye 2001 düzenlemesi ile “bu esaslar dışında bir işleme tâbi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre, devletçe ödenir” hükmü eklenerek devletin sorumluluğu cihetine gidilmiş ve bu durum anayasal düzeyde temellendirilmiştir.

Ayrıca Anayasa’nın 17. Maddesi, “kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz” hükmünü içermektedir.

Anayasanın 38. Maddesi ise Latince “nullum crimen nulla poena sine lege” olarak ifade edilen “kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesini vurgulamaktadır. İlgili maddede “kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez. Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.” denilmek suretiyle bu evrensel ilke vurgulanmıştır. Ayrıca, “suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılmaz.” ifadesiyle, Anayasa’nın 19. maddesindeki durum tekrarlanmıştır.

Kanunsuz suç ve ceza olamayacağına göre kanunsuz yaptırım yani infaz da düşünülemez.

1.5.2. Uluslararası Dayanak

TCK 1. maddenin gerekçesinde uluslararası hukuka ve anayasaya atıf yapılmıştır. Bu gerekçeye göre, “demokratik hukuk devletleri ise ceza kanunlarının kötüye kullanılmasını önlemek için, bu kanunların temel ilkelerine anayasalarında yer vermektedirler. Yine insanların adaletsiz ve haksız biçimde ceza ve tedbirlere maruz kalınmaması amacıyla başta İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi olmak üzere birçok uluslararası sözleşme ve belgede bireyi ceza kanunlarının keyfî uygulanmalarına karşı güvence altına alan hükümlere yer verilmiştir. Bu sözleşmelere taraf olan ülkemizin Anayasasında da aynı esaslar öngörülmüş olduğundan, ceza kanununun amacını tanımlayan maddeyle, bireyin sahip bulunduğu hukukî değerler, hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınması ön plana çıkarılmıştır.”⁶⁴

⁶⁴ Türk Ceza Kanunu’nun TBMM Adalet Komisyonunca kabul edilen gerekçeleri, Madde:1.

Ceza mevzuatında ve Anayasa'da uluslararası mevzuata atıf yapılmıştır. Uluslararası mevzuat hem, hukukun evrensel ilkelerini sistematikleştirmesi, hem de milli mevzuat tarafından atıf yapılması dolayısıyla hayati öneme sahiptir.

İlk olarak 1948 tarihli Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nden bahsetmek gerekir. Adı geçen bildirgenin 5. maddesine göre "hiç kimse işkenceye veya zalimane veya insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele tarzlarına veya cezaya tabi tutulamaz". Yine 1966 tarihli Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve 1984 tarihli İşkence ve Diğer Zalimane İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'de de insan onurunun korunması ilkesi esas alınmış, her türlü kötü muamele ve işkence yasaklanmıştır. O halde uygulanacak olan yaptırımlar ve cezalar; zalimane, insanlık dışı ve aşağılayıcı olamaz.⁶⁵ Cezalar sadece insan bedenine karşı değil, aynı zamanda şeref ve haysiyetine de yakışır olmalıdır.

Yine Çocuk Hakları Sözleşmesi çocuk suçlular (bizim mevzuatımızdaki tarife göre suça sürüklenen çocuklar) için özel bazı haklar ihdas etmekte, çocukların idama ve ömür boyu müebbet hapse mahkûm edilmelerini yasaklamaktadır. Çocukların hapsedilmesi en son çare olmalı, uygulanması durumunda mümkün olan en kısa süreyi kapsamalıdır.⁶⁶

İnfaz hukuku ve ceza hukuku alanındaki ilerlemenin büyük ölçüde gerilediği İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte infazın insanileştirilmesi fikri önem kazanmış, bu alanda uluslararası hukuk düzeyinde pek mühim reform adımları atılmıştır. 1955 tarihinde Cenevre'de düzenlenen kongrede alınan "Hükümlülere Muamelede Asgari Esaslar" ve "İnfaz Kurumu Açma" konulu tavsiye kararları infaz hukukunu çok önemli oranda etkilemiştir.

Bunun bir sonucu olarak "Hükümlülere Muamelede Uygulanacak Asgari Standart Kurallar" 1957 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiştir. Söz konusu kuralların, temel ve mutlak niteliği sebebiyle her zaman ve her yerde uygulanması gerektiği söylenmektedir.⁶⁷ Buna göre:

⁶⁵ ÖZBEK, Veli Özer, "İnfaz Hukuku", s.66-67.

⁶⁶ DEMİRBAŞ, Timur, "İnfaz Hukuku", s.44.

⁶⁷ ÖZBEK, age, s.67.

1. Cezaevleri kişilerin yaşamına bedeni ve ruhi sağlıklarına yönelik bir tehdit içermeyen iyi örgütlenmiş kurumlar olmalıdır.

2. Cezaevleri tutuklu ve hükümlülere karşı hiçbir ayrımcılık yapılmaksızın davranıldığı yerler olmalıdır.

3. Bir suçlunun mahkeme tarafından hapis cezasına mahkûm edilmesi, yoğun bir üzüntü ve acının var olduğu bir cezanın uygulanması demek olduğundan; cezaevi koşulları, cezanın niteliğinde bulunan bu üzüntü ve acıyı artıracak şekilde oluşturulamaz.

4. Cezaevindeki faaliyetler, mümkün olduğunca cezanın çekilmesinden sonra hükümlünün toplum içindeki yerini tekrar almasına yardım etmeye yönelmelidir. Bu yüzden, cezaevi kuralları ve uygulanan rejim, hükümlünün kişisel özgürlükleri, dışarıyla kurduğu toplumsal ilişkileri ve kişisel gelişimine görelilik imkânları kesinlikle gereğinden fazla kısıtlamamalıdır. Cezaevi kuralları ve uygulanan rejim, normal toplum yaşamına ve bütünleşme ve uyum sağlamaya yardımcı olmalıdır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi 9. maddesinde, hiç kimsenin keyfi olarak yakalanamayacağını ve tutuklanamayacağını teminat altına almıştır. Gerçekten hakkında, bir suç şüphesine dayalı olarak soruşturma başlatılan veya kolluk birimleri tarafından bir suç ile iltisaklı olması ihtimaline binaen yahut mahkeme kararı ile yakalananlar dışında kimse yakalanamaz ve tutuklanamaz. Yakalama geniş anlamıyla herkese verilmiş hak veya yükümlülük iken, tutuklama sadece bağımsız mahkemelerin görevidir.

Beyanname'nin 11. maddesinde “kendisine bir suç yüklenen herkes, savunması için gerekli olan tüm güvencelerin tanındığı açık bir yargılama sonunda, yasaya göre suçlu olduğu saptanmadıkça, suçsuz sayılır” denilerek masumiyet karinesi uluslararası düzeyde ifade edilmiştir.

“Hiç kimse işlendiği sırada ulusal ya da uluslararası hukuka göre bir suç oluşturmayan herhangi bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu sayılamaz. Kimseye suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez” ifadesi ile de suç ve cezada kanunilik ilkesi temellendirilmiştir.

AİHM kararlarına göre devlet; insan haklarına dokunmayarak pasif bir davranışla yetinmemelidir. Özellikle insan onuruna yönelik saldırılara karşı aktif rol üstlenmelidir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 1988'de "Herhangi Bir Şekilde Gözaltında Tutulan ya da Hapse Konulan Kişilerin Korunmasına Dair İlkeler Bütünü"nü, 1990 yılında da "Mahpuslara Muamelenin Temel İlkeleri"ni kabul etmiştir. Bunlar Birleşmiş Milletler'in güvence mekanizmalarıdır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve tamamlayıcı protokollere uymamak devlet açısından tazminat sorumluluğu doğurduğu gibi, ceza yargılamasında, yargılamanın yenilenmesi sebebidir.

Ayrıca infaz hukukunu Batılılaştırma çabasının bir sonucu olarak, infaz siyasetinin genel ve temel esaslarının da çizilmesi, üye ülkelerin karılarını değiştirme ve yakınlaştırmak amacıyla Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 19.1.1973 tarihinde "Hükümlülere Muamelede Asgari Kurallar" ilan etmiş ve özgürlüğü bağlayıcı cezaların infazı konusunda 1987 tarihli "Avrupa Ceza İnfaz Kuralları" kabul edilmiştir. Bağlayıcı bir niteliği bulunmadığı belirtilen "Avrupa Ceza İnfaz Kuralları" uluslararası alanda geçerli olan temel prensipleri kapsamaktadır. Kabul etmek gerekir ki, bir ülkenin uluslararası camiada saygınlığını, o ülkenin hukuk sistemi ve bu sistemin ihdas ettiği kurallara gösterilen özen ve saygı belirler.⁶⁸ Aksi bir tutum insan hakları Avrupa sözleşmesinin üçüncü maddesini ihlal edebilir. Söz konusu kurallar 2006 yılında yenilenmiştir.

Uluslararası Adalet Divanı'nın kuruluş senedi niteliğindeki Roma Statüsü'nün, Ceza Hukukunun Temel İlkeleri başlıklı 3. Bölümü'nde ceza hukukunun temel ilkeleri ifade edilmiştir.

TCK'nın hazırlanması ve kabul edilmesi sürecinde uluslararası metinlere göndermeler yapılmış, pek çok tanım buradan alınmıştır. Örneğin, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi hükümleri göz önünde bulundurularak, "çocuk" deyiminden henüz on sekiz yaşını doldurmamış olan kişilerin anlaşılması gerektiğine dair bir tanıma yer verilmiştir.⁶⁹

⁶⁸ ÖZBEK, Veli Özer, "İnfaz Hukuku", s.68.

⁶⁹ Türk Ceza Kanunu'nun TBMM Adalet Komisyonunca kabul edilen gerekçeleri, Madde:6.

1.5.3. Kanuni Dayanak

Hem uluslararası hukuk hem de anayasa açısından suç ve cezanın mutlaka kanunla düzenlenmesi öngörülmüştür. Zaten hukukun temel ilkeleri de bunu telkin etmektedir. Suç ve cezanın kanunla düzenlenmesi mecburiyeti, güçlü olan kamu idaresinin, genel düzenleyici işlemlerle cezaya hükmedemeyeceği sonucunu doğurmaktadır. Ceza yargılamasına muhatap olma ihtimali bulunan vatandaşların, kendilerinden güçlü olan devlet otoritesi karşısında suçları ve yaptırımları bilmeleri bu yolla sağlanabilir. Kanunilik ilkesi aynı zamanda devlet aygıtını frenleme fonksiyonuna da sahiptir. Zira yasalaşması sürecinde kanunlar komisyonlarda ve TBMM Genel Kurulu'nda müzakere edilerek yasalaşmaktadır. Ayrıca ülkemizde Anayasa Mahkemesi tarafından da hukuki ve usulî denetime tabi olması, ceza hukukunu evrensel anlamda meşrulaştırmaktadır.

Bu sebeplerle hukukun temel ilkelerine göre hazırlanmış bir çatı ceza kanununa ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaca binaen 1926 tarihli Ceza Kanunu uzun süre yürürlükte kalmıştır. 26.09.2004 Tarihinde kabul edilen 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu ile 765 sayılı kanun ilga edilmiştir.

Değişen koşullar ve gelişen ceza hukuku bu değişikliği zaruri kılmıştır. Ayrıca ülkemizin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar ve sair müktesebat yeni bir ceza kanunu ihtiyacı doğurmuştur.

Ceza hukuku açısından tek kaynak Türk Ceza Kanunu değildir. Ceza hükmü içeren pek çok özel kanuni düzenleme mevcuttur. Ancak genel hükümler açısından Türk Ceza Kanunu 1.-75. maddeleri arasında düzenlenen genel hükümler, diğer özel kanunlara şamildir.

İnfaza ilişkin temel kanun Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'dur. Mezkûr Kanun, "Ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazına ilişkin kurallar hükümlülerin ırk, dil, din, mezhep, milliyet, renk, cinsiyet, doğum, felsefi inanç, millî veya sosyal köken ve siyasî veya diğer fikir yahut düşünceleri ile ekonomik güçleri ve diğer toplumsal konuları yönünden ayırım yapılmaksızın ve hiçbir kimseye ayrıcalık tanınmaksızın uygulanır" demek suretiyle infazda eşitlik ilkesine, "ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazında zalimane, insanlık dışı, aşağılayıcı ve onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz" diyerek de insan onurunun dokunulmazlığına vurgu yapmaktadır. Bu yönüyle CGTİHK, Anayasa ve AİHS ile uyum içindedir.

1.6. Cezalandırmanın Amacı: Genel Önleme, Özel Önleme, Onarıcı Adalet, İslah ve Viktimoloji

Ceza yargılaması süreçlerinde maksat; maddi gerçekle paralel, usul kurallarına tam olarak uygun biçimde verilen ve hukuk düzenini ve huzuru korumayı sağlayacak karara ulaşmaktır.⁷⁰

Çağdaş ceza hukuku, ortaçağ Kilise hukukunun kalıntısı olan “versari in re illicita”, yani hukuka aykırı bir durumda olan bunun bütün sonuçlarına katlanır anlayışını çoktan terk etmiştir. Çünkü söz konusu anlayış suçun unsurlarını ve ileri ceza hukuku terminolojisini aydınlatmaktan uzaktır.

Ceza yargılaması usulü dairesinde; suçluyu cezalandırmayı, bunu yaparken sanığı korumayı, nihayetinde maddi gerçeğe ulaşmayı amaç edinir.⁷¹

Ceza hukukunun temel amacı, esas itibariyle suç işlenmesini önlemeye çalışmaktır. Genel önleme ifadesinden anlaşılması gereken, suç işleyen kişinin cezalandırılmasıyla toplumun diğer fertleri üzerinde oluşturulan ibret algısıdır. Bu şekilde, diğer kimseler, suç işleyen bireylerin cezalandırıldığını görerek, suç işlemekten çekinecektir. Özel öneme ise bir taraftan suçlu bireyin cezaevinde tutularak tekrar suç işlemesini, öte yandan da suçluyu ıslah ederek yeniden sosyalleştirmeyi ifade eder.⁷²

İnfazın temel amacı, hükümlünün gelecekte tekerrürden uzak kalmasını sağlamaktır. Fail, suç, yani tasvip edilmeyen davranışı bir daha işlemeyecek şekilde rehabilite olmalıdır.⁷³

Mahkemelerce verilen cezaların insan haklarına uygun olması temel gaye olmalıdır.⁷⁴

Ortaçağ ve öncesi klasik anlayışı yukarıdaki tariften bir hayli uzak konumdadır. Ruh hastalarının ve meczupların bile işkence gördüğü, içlerine şeytan giren ruhların yakıldığı karanlık bir dönemde suç ve ceza kavramlarına ilişkin entelektüel yaklaşım beklemek zaten imkânsız olurdu.

⁷⁰ YURTCAN, Erdener, “Ceza Yargılaması Hukuku”, s.3.

⁷¹ YENİSEY, Feridun-NUHOĞLU, Ayşe, “Ceza Muhakemesi Hukuku”, s.61.

⁷² HAKERİ, Hakan, “Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.2.

⁷³ DEMİRBAŞ, Timur, “İnfaz Hukuku”, s.39.

⁷⁴ KUBAT, Ahmet Adil, “Denetimli Serbestlik ve Cezaların İnfazı”, s.11.

“Bu dönemde hapis cezası kişinin sosyal entegrasyonunu sağlamaktan çok, ‘cehenneme atılmadan önce tehlikede bulunan ruhunun kurtarılması’ olarak telakki edilmekteydi.”⁷⁵

Bu bakış açısıyla yaptırım uygulanırken ıslah amacından çok, öç alma ve ödetme ön plandaydı. Failin ve yakınlarının durumu dikkate alınmaksızın uygulanan cezaların, suçlunun yok edilerek infaz edilmesi veya mağdurun zararının giderilmesi dışında başka bir amacı yoktu.⁷⁶ Bunların dışında belki infazda güdülen amaçlardan biri de devlet otoritesinin pekiştirilmesi olabilir. Çünkü cezalandıran ve affeden üstün bir krala olan inanç tamdır.

16. yüzyılın ikinci yarısında infazda esas alınan saik konusunda önemli dönüşüm yaşanmaya başlamıştır. Bu değişimle beraber, hürriyetin belli bir süreyle sınırlandırıldığı cezalar yavaş yavaş vücuda ve hayata yönelik cezaların yerine geçmeye başlamıştır. Modern dönemde ise hürriyeti bağlayıcı cezanın temel maksadı, hükümlünün rehabilite edilmesi ve bunun gibi yeniden topluma kazandırılması etrafındaki çabalar haline geldi.⁷⁷

Suç işleyen kişinin mahkûm olduğu cezanın infaz edilmesiyle güdülen asıl amaç, kişiye gerçekleştirdiği hukuksuzluk ve sebep olduğu haksızlık nedeniyle tesirli bir uyarıda bulunmak ve kişinin bundan müteessir olmasını sağlamaktır. Ceza yargılaması sonucunda verilen hükmün infaz edilmesiyle mahkûm, geri kalan yaşantısında sosyal sorumluluğa sahip olarak suçsuz bir hayat sürmeye yatkın duruma getirilmelidir. Ancak, güdülen bu amaç, bazı suç ve suçlular açısından sadece belli bir cezaya mahkûm olmakla ve bu hükmün infaz edilmesiyle sağlanmış olabilir. Bu açıdan, kişinin sadece belli bir cezaya mahkûm olmasıyla cezanın uyarı fonksiyonunun gerçekleşmesi ve failin bu suçtan dolayı etkin pişmanlık duyması durumunda, artık cezaevi ortamına kalmasında yarar bulunmamaktadır. Bu sebeple kısa süreli hapis cezasına mahkûm edilen hükümlülerin cezasının infaz kurumunda çektirilmesi bakımından, cezanın özel önleme amacına daima kuşku ile yaklaşmıştır. Bu açıdan, kısa süreli hapis cezasına mahkûm olan mahkûmların

⁷⁵ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.32.

⁷⁶ ÖZBEK, age, s.29.

⁷⁷ ÖZBEK, age, s.33.

uslandırılmasının, eğitiminin ve yeniden sosyalleşmesinin sağlanması için etkin alternatif yaptırımların belirlenmesine büyük bir ihtiyaç bulunmaktadır.⁷⁸

5275 sayılı CGTİHK 3. maddesinde, ceza ve güvenlik tedbirlerinin infazı ile ulaşılmak istenilen amaçlar sıralanmıştır. Bu amaçlar doktrindeki amaçlarla da uyum içerisindedir. Maddede infazla ulaşılmak istenen amaçlar şu şekilde sıralanmıştır:

1. Öncelikle genel ve özel önlemeyi sağlamak,
2. Hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyecek etkinlikleri güçlendirmek,
3. Suça karşı korumak,
4. Hükümlünün; yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek,
5. Üretken ve kanunlara nizamlara ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu kolaylaştırmak, şeklinde sıralanmıştır.

Önleme amacı bakımından, cezalandırma geleceğe dönüktür. Zira suç, zaten işlenmiş, haksızlık ortaya çıkmıştır. O halde, asıl olan ‘suçlu’ olup, amaç onu tedip ederek yeniden suç işlemesine mani olmaktır. Ceza, tek başına bir amaç değildir. Ceza, tüm sosyal katmanları oluşturan kişiler üzerindeki üstündeki etkisiyle toplumu, suçlu üstündeki önleme etkisi ile de suçluyu suç işlemekten vazgeçirecektir.⁷⁹ Cezalandırmanın tüm toplum üzerindeki etkisine ‘genel önleme’, suçlu üzerindeki fonksiyonuna ise ‘özel önleme’ denilmektedir.

Modern infaz kanunlarının ve müesseselerinin esas amacı, suç işleyen insanların cezalarını infaz etmelerinin yanı sıra, suç işlenmesini engelleyici mekanizmaları güçlendirmek yoluyla bu insanların cezaevlerinde eğitilerek yeniden sosyal hayata kazandırılmalarını sağlamak ve hukuka saygılı bireyler olarak kanunlara, toplumsal kurallara uymaları, bu kuralları dikkate alarak yaşamaları konusunda onlara yol gösterici olmaktır.⁸⁰

İnfazın özellikle de hapis cezasının infazının maksadı, sadece belli bir yerde çekilmesi gereken cezaların sürekliliği için hükümlünün infaz kurumunda muhafaza edilmesi değildir. Hükümlü, büyük ihtimalle, cezanın infazının tamamlanmasından sonra topluma yeniden döneceğine, diğer insanlarla birlikte toplumun bir ferdi olarak

⁷⁸ ÖZGENÇ, İzzet, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.79.

⁷⁹ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.41.

⁸⁰ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.1.

hayatını idame ettireceğine göre; infaz sırasında yeniden toplumun bir üyesi olmasını temin etmek ve suç işlemesini önlemek amacıyla rehabilite edilmesi gerekliliği ön plana çıkmıştır. Bu eğilim çağdaş ceza infaz hukukunun gelişim süreci içinde giderek artmaktadır.⁸¹ Hükümlünün iyileştirilmesi amacı taşımayan bir infaz rejiminin tehlikeli suçlular dışında bir işe yaramayacağı ortadadır.

Hâlbuki infazın amacı sadece genel önlemeyi sağlamak, bu maksatla hükümlünün yeniden suç işlemesini bertaraf edecek etkenleri güçlendirmek ve diğer insanları suça ve tehlikeye karşı korumak değil; hükümlünün yeniden sosyalleşmesini sağlamak, üretken, hukuka ve nizamla, ayrıca toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir hayat biçimine uyumunu kolaylaştırmaktır.⁸² Sayılan amaçların hepsi birlikte değerlendirilmeli, infazın bireyselleştirilmesi aşamasında bazen bir kaçına öncelik tanınmalıdır.

Ceza kavramı hakkında yapılacak tanımlar, onu diğer hukuka aykırı eylem ve davranışların yaptırımından ayıracak şekilde olması gerektiği ilkesine bağlıdır. Ceza, topluma veya fertlere büyük ölçüde zarar veren haksızlıklar karşısında, devletin kanun ile ikame ettiği ve izlediği diğer amaçlar yanında, özellikle suçu işleyen faili bazı yaptırımlara tabi tutmak ve böylece toplumun, işlenen eylemi kabul etmeme duygusunu pekiştirmek üzere bir mahkeme kararı ile sorumluluk derecesine de bağlı olarak uygulanan korkutucu bir yaptırım olarak değerlendirilmektedir. Ceza, suç teşkil eden bir eyleme ya da eylemsizliğe karşı kanun uygulayıcıları tarafından millet adına verilen sosyal reaksiyondur. İnsanlık tarihinin her döneminde, suç sayılan fiilleri işleyenlere, toplum veya otorite mutlaka bir tepki göstermişlerdir.⁸³ Bu yöntemlerin zamana ve zemine göre farklı olduğu önceki bölümlerde aktarılmıştır. Hatta müeyyideyi uygulayan otoriteler de tarihi seyir içerisinde, göçebelikten yerleşik hayata geçişte, kabileden devlete geçişte farklılaşmıştır. Adeta sosyolojik başkalaşıma veya doğal seleksiyona uğramıştır. Bu adaptasyon siyaset ve devlet ile ayrıca meşruiyet ve egemenlik anlayışı ile de iç içedir. Zira cezalandırma hakkı, otorite tarafından, hâkimiyetin bir uzantısı olarak algılanmıştır. Bunun en belirgin

⁸¹ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.40.

⁸² ÖZBEK, age, s.43.

⁸³ DÖNMEZER, Sulhi, “Kriminoloji”, s.96.

örneği Firavun ile yanındakiler arasında geçen diyalogda betimlenmiştir. Kıssaya göre Firavun yanında bulunanlardan birisini öldürmüş, diğerini bağışlamıştır. Bunun sonucunda da ‘dilediğimi öldürür, dilediğimi yaşatırım’ demiştir.

Günümüz otoriteleri ise dilediği gibi tasarrufta bulunma hakkına sahip değildir. Çünkü modern dönemin frenleri ve dengeleri vardır.

Öte yandan ceza infaz siyasetindeki sertleşme yanında, yeni TCK’nın tamamına yansıyan daha çok cezalandırma anlayışı özel bölüme de yansımıştır.⁸⁴

Suç sayılan cürümleri işleyen faillere ceza verilmesinin mecburi oluşu ve toplumsal ahengi ceza yaptırımına başvurmadan muhafaza etmenin mümkün olmadığı hususunda bilim adamları aynı görüşü paylaşmaktadır. Ceza vermenin gayesi; ne tek başına ödettirme, ne de suç işlemeyi azaltma olabilir. Cezalandırmanın amacı çift yönlü olarak karşımızda durmaktadır. Bu yönüyle cezalandırma, hem caydırıcı nitelik taşımali, hem de suçluluğun azaltılmasını hedeflemelidir.⁸⁵ Bu iki fonksiyona hizmet etmeyen ceza infaz sistemi yeniden sorgulanmalıdır.

Diğer taraftan, bugün yukarıda açıklanan infazın amaçlardan sadece birinin değil, hepsinin birlikte müeyyide uygulamanın amaçları içinde yer aldığını kabul eden, karma bir görüş hâkimdir. Elbette infaz edilen ya da edilmekte olan ceza, ödetme amacı taşımalıdır; bu onarıcı adalet ilkesinin belkemiği olup amaç bir kenara bırakılamaz. Cezanın insanileştirilmesi de bu gayeden vazgeçmek için yeterli değildir. Bununla birlikte, özel veya genel önleme de cezanın amacı olmalıdır. Ceza, bir yandan hükümlüyü toplumda yaşamaya uygun hale getirmeyi, gerekirse toplumdan uzaklaştırmayı hedef edinirken, diğer yandan kanunda düzenleniş olmak ve infaz edilmek suretiyle korkutmalıdır. Başka bir ifadeyle, misilleme cezanın çerçevesi olarak kabul edildiğinde, genel ve özel önleme hedefleri bu kavramsal çerçeve içinde göz önünde bulundurulmalıdır.⁸⁶ Hangisinin öncelikli olması konusunda görüş birliği olmamakla birlikte, cevap suç ve mahkûm profiline göre değişmektedir. Konumuz olan suça sürüklenen çocuk açısından resosyalizasyon ve rehabilitasyon amacının öncelik taşıdığı söylenebilir.

⁸⁴ TEZCAN, Durmuş vd, “Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku”, s. 44.

⁸⁵ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.54.

⁸⁶ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.84.

Ayrıca mahkûmiyet hükmü yerine seçenek yaptırımlarda bu kapsamda göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu itibarla 5237 sayılı TCK ve 5271 Sayılı CMK, seçenek yaptırımlara çevirme, para cezasına çevirme, hükmün açıklanmasının geri bırakılması, erteleme, adli kontrol, şartlı salıverme ve uzlaşma gibi müesseseler ihdas etmiştir.

Ayrıca, şartlı salıvermeye ve kısa süreli hapis cezalarının özel infaz rejimlerine ilişkin hükümlere yeni TCK'da yer verilmemiştir. Erteleme bir şartlı af olmaktan çıkarılıp ceza infaz kurumu haline getirilmiştir.⁸⁷

Ceza ve güvenlik tedbirlerinin öncelikli amacı, suç mağdurunun mağduriyetini gidermek de değildir. Ancak izlenen ceza politikasıyla, suç mağdurunun uğradığı zararların giderilmesi mümkün kılınabilmektedir. Bu bakımdan, suçtan zarar görenin korunması amacıyla, örneğin kısa süreli hapis cezası açısından mağdurun uğradığı zararların karşılanması seçenek yaptırımına yer verilmelidir. Hapis cezasının ertelenebilmesi veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması, mağdurun veya suçtan zarar görenin uğradığı zararların karşılanması şartına bağlanabilmektedir.⁸⁸ Hukukumuzda alternatif müesseselerin uygulanması açısından müştekinin zararlarının giderilmiş olması şartı aranmaktadır. Fakat her zaman, her suç dolayısıyla mağdurun belirli bir maddi zararı olmayabilir.

“Mağdurların, çok defa suçlunun cezalandırılmasından ziyade zararlarının tazmin edilmesini beklediği görülmüştür.”⁸⁹ Hükümlünün barınması ve ıslahı için devlet tarafından çok ciddi bütçe ayrılmaktadır. Buna mukabil devletin, mağdurun zararları ile ilgilenmemesi düşünülemez.⁹⁰ Ceza yargılaması sistemimizde, şahsi dava açma müessesesi kabul edilmediğinden, mağdur veya müşteki, kendi lehine şahsi ve mali bir edimde bulunulmasını isteyemez. Ancak CMK'nın ihdas ettiği müesseseler içerisinde uzlaşma ve mağduriyetinin giderilmesi karşılığında şikâyetten vazgeçmesi mümkündür. Şikâyetten vazgeçilmesi durumunda; şikâyet, yargılama

⁸⁷ ÖZGENÇ, İzzet, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.80.

⁸⁸ ÖZGENÇ, age, s.83.

⁸⁹ LOGOZ, Paul, “Commentaire du Code Pénal Suisse”, aktaran; EREM, Faruk, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler” II. cilt s.357.

⁹⁰ FOONER, Michael, “Les Problemes Poses par L'indemnisation des Victimes”, aktaran EREM, Faruk, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler” II. cilt s.357.

şartı olduğundan davaya devam edilmeyecektir. Ayrıca şikâyete bağlı olmayan suçlar bakımından da, müştekinin şikâyetten vazgeçmesi, cezanın belirlenmesinde ve teşdit uygulanması hususunda belirleyici olacaktır.

Mağdurun veya suçtan zarar görenin zararının tazmini için doktrinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Mağdurun zararları tazmin edilmedikçe, suçlunun af edilememesi görüşü bunlardan biridir. Yine, suçluların mal varlığından veya cezaevinde çalışmalarından elde edilecek gelirlerin mağdura aktarılması fikri de öne sürülmüştür.

Suç ve ceza kavramları arasındaki ‘karşılıklılık’ konusu, tarih boyunca farklı değerlendirme ve uygulamalara konu olmuştur. Durkheim, suçu, toplumsal ortak bilince zarar veren saldırgan davranışlar olarak açıklama getirmiş ve bir anlamda toplumca kabul edilen davranışlardan sapma olarak değerlendirmiştir. Mekanik yapılı toplumlarda ortak bilince verilen zararın müeyyidesi daha çok baskılayıcı hukuk kavramı çerçevesinde, suçlunun topluma ibret olarak cezalandırılması temeline dayanmaktadır. Durkheim’a göre iş bölümünün maksimum olduğu organik yapılı toplumlarda cezanın geçmişe dönük tazmin edici tarafı ödetmeyi veya kefareti değil, topluma verilen zararın giderilmesini ön planda tutmaktadır.⁹¹ Burada verilen cezanın ve yapılan infazın ibret yönüne, yani genel önleme fonksiyonuna işaret edilmektedir.

Kanunlar ve kanuni imkânlardan yararlanarak gelişen içtihat ceza bakımından sertleşmiştir. Fakat buna rağmen suçlardaki artış gözle görülür niteliktedir. Adli istatistiklere baktığımız zaman suçla mücadelede yanlış ve kifayetsiz bir yolda olduğumuz gerçeği ile yüzleşmekteyiz. Detaylardaki aksaklıklar ve kusurlar bir tarafa bunun esas sebeplerinden biri de şudur: Çağlar boyu gelişimde ceza adaleti adım adım devletleştirilmiş, suçtan doğan zararlar ise daha büyük bir hızla özelleştirilmiştir.⁹²

Pek çok yazara göre cezanın ıslah edici tarafı ön plandadır. EREM’e göre; “devletin ıslah etmek hak ve vazifesi üzerinde durma çağındayız”.

⁹¹ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.50-51.

⁹² EREM, Faruk, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, II. Cilt, s.357.

Mağdurun tepkisine ancak ‘tazminat isteme hakkı’ olarak müsaade edilebilir, zira bundan ötesi devletin ıslah hak ve vazifesine tecavüz teşkil eder.⁹³

Cezaevlerinin var olma amacı, kendilerine teslim edilen hükümlüleri güvenlik içinde muhafaza etmek, infaz devam ettiği sürece iyileştirme çalışmalarını sürdürerek, infazı sona erdiğinde sosyal olarak rehabilite olmuş kişiler olarak topluma kazandırmaktır. Hükümlü ve tutukluların temel haklar bakımından korunması ve eğitilmesi için tesis edilen cezaevlerinde, amaca hizmet edecek fiziki kampüslerin öneminden ziyade, kurumun işleyişinde yer alan idareci ve infaz personelinin örgüt yapısı içindeki fonksiyonları ve meziyetleri ön plana çıkmaktadır. Burada etkin bir kurumsal kültürün oluşturulmasının önemi inkâr edilemez.⁹⁴ Burada sadece bir kuruma ait organizasyon değil, bir bütün olarak cezaevleri sisteminin kurumsallaştırılması hedefinden bahsedilmelidir.

Tarihin en eski yazılı kanunu kabul edilen Hammurabi Kanunları’nda, suçluların yakalanamaması durumunda kolektif sorumluluk kabul edilmiştir.

İslam Ceza Hukuku yani ukubat ve onun iyi bir uygulaması olan Osmanlı Ceza Hukuku’nda ise diyet ve tazminat bazen ceza ile birlikte bazen de tek başına uygulanmıştır.⁹⁵ Tazminat uygulamasının Osmanlı’daki tezahürü modern hukuka hâlâ ilham vermektedir.

Onarıcı adalet, “Bir suç mağduriyeti akabinde, suçun tarafları olan fail, mağdur, onların yakınları ve toplum temsilcilerinin, tamamen gönüllük esasına göre ve kendi rızalarıyla uygun bir zaman ve mekânda, bir moderatör eşliğinde, bir araya gelerek karşılıklı diyaloga geçmeleri ve suçun sebep olduğu yaraların ve yıkımların telafi edilmesi, onarılması adına bir plan üzerinde mutabakata varmaları ve bu planı uygulayarak takibini yapmaları” olarak tarif edilmiştir.⁹⁶ Tarif CMK’da yer alan uzlaştırma müessesesine karşılık gelmektedir. Osmanlı uygulamasında ise tazminat ve diyeti karşılayamayacak durumda olanlar için ‘âkile’ denilen dayanışma grubu tarafından mali külfet karşılanmıştır.

⁹³ EREM, Faruk, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, II. Cilt, s.167.

⁹⁴ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.2-3.

⁹⁵ Geniş bilgi için bkz.: AVCI, Mustafa, “Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler”.

⁹⁶ ULUDAĞ, Şener, “Onarıcı ve Cezalandırıcı Adalet: Paradigma Değişikliğini Tetikleyen Şartlar, Polis Bilimleri Dergisi, cilt 13, sayı 4, s.121.

Elbette onarıcı adaletin önemli prensiplerden birisi de sorumluluğun samimiyetle ikrar edilerek kabul edilmesi ve meydana gelen neticeye duyulan pişmanlıktır. Diğer bir ifade ile suçun işlenmesi ile haksızlık, zarar ve mağduriyete neden olan failin, suçun işlenmesinden ve zararların ortaya çıkmasından mesul olduğunu kabul etmesi ve içtenlikle pişmanlığını ortaya koyması beklenilmektedir.⁹⁷ Suç ve suç dolayısıyla meydana gelen netice fail tarafından kabul edilerek, zararın giderilmesi talep edilmelidir.

Suç her şeyden evvel devletin üstün otoritesine karşı yapılmış bir eylem olduğundan suçun esas mağduru devlet olarak kabul edilmiştir. Bu klasik yaklaşımın tersine, onarıcı adalette suç, kanunların çiğnenmesi nedeni ile devletin otoritesinin zedelenmesi olarak anlamaktan ziyade bir yıkım, yaralanma ve haksızlık olarak değerlendirilmektedir. Bu yaklaşıma göre, onarıcı adalet için öncelikli yapılması gereken iş, zararların, yaraların ve mağduriyetlerin bir an önce giderilmesine yönelik olarak eyleme geçmektir.⁹⁸ Yoksa sadece cezalandırmak, amaca hizmet etmemektedir.

Geçmişte tartışma konusu olan, ‘topluma kazandırma’ maksadı ile suçun işlenmesi nedeniyle ortaya çıkan zararı tazmin etme ve kamu güvenliği amaçları arasındaki çatışmanın artık söz konusu olmadığı düşünülmektedir. Toplumsal güvenlik, toplumsallaşma ile sağlanabilir ve failin topluma kazandırılması, güvenlik sağlama beklentisine göre öncelikli olmalıdır.⁹⁹ Çünkü topluma kazandırılmamış bir hükümlü, toplumsal barışı ve kamu güvenliğini tehdit etmeye devam edecektir. Ancak rehabilite edilmiş bir hükümlü, suçlu ve sabıkalı bir fert olarak değil, suç işlemiş fakat bedelini ödemiş bir şahıs olarak topluma dönecektir.

Ceza ile tazyik etme, suç işleyeni bir takım yaptırımlara ve yoksunluklara tabi tutmaktır. Cezanın vicdani yönden sorgulayıcı ve bastırıcı vasıfları zamana ve suç işleyen failin kimi özelliklerine göre değişmektedir. Cezanın, failin kendisini ve eylemini vicdani yönden sorgulamaya sevk eden ve ıstırap veren özelliği, toplumların uygarlık seviyelerinin gelişmesine paralel olarak azalmaktadır. Modern

⁹⁷ DOLU, Osman vd., “Kriminoloji”, Anadolu Üniversitesi, AÖF Yayınları, s.123.

⁹⁸ DOLU, age, s.122.

⁹⁹ KURY, Helmut, “Almanya Ceza İnfaz Pratiği ve Sorunları”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu Bildirilerinden, 2000, Ankara.

dönem olarak adlandırılan çağımızda ceza vermenin amacı, suç işleyene bedel ödettirme saikinden, suçluyu ıslah etmek için bir vasıta olma düşüncesine doğru kaymıştır. Ancak hemen hemen her dönemde cezanın, acı ve ıstırap verme özelliği var olmuştur.¹⁰⁰ Çünkü bu elem ve ıstırap olmadan, samimi bir pişmanlık oluşması pek mümkün değildir.

Netice itibariyle, modern ve bilimsel çalışmalar, cezalandırma maksadı dışında onarıcı adalet ve ıslah üzerinde yoğunlaşmıştır. Konumuz olan suça sürüklenen çocuklar açısından bir değerlendirme yapmak gerekirse, ıslah amacının diğer beklentilerin önünde olması gerektiği sonucuna ulaşmaktayız. Sebepleri tartışılarsun, çocuklar ülkenin geleceği olmaları nedeniyle hiçbir surette gözden çıkarılamaz ve infazın olumsuz taraflarıyla karşı karşıya bırakılamaz.

Bugün ceza infaz sistemi ile amaçlanan hedef, cezalarının infazı süresinde yapılan eğitim ve iyileştirmelerle hükümlüleri tahliyelerinden sonra bir daha suç işlememeleri ve toplumla barışık bir hayat sürdürebilecek bireyler olabilmelerine imkân tanımaktır.¹⁰¹

İnfaz hukuku literatüründe; tarih boyunca infaz varyasyonları tasnif edilmeye çalışılmış ve suç işleyen insanların temel haklarına dokunmadan hürriyeti bağlayıcı cezalarla topluma kazandırılması süreci aydınlanma dönemi olarak aktarılmıştır. Lakin hürriyeti bağlayıcı cezaların bu maksada ulaşmadaki caydırıcı etkisi üzerinde yeterince durulmamıştır.

“Hapsin ıslah edici yönü Batılı hukukçulardan önce İslam hukukçularınca vurgulanmış, hâkimlerin ilk işinin atandığı yerdeki hapisane ve mahpusların hali ile ilgilenmek olduğu belirtilmiştir.”¹⁰²

Ayrıca bazı yazarlar tarafından, toplumun suçludan korunmasının yanı sıra suçlunun da toplumdan korunması yaklaşımı ortaya atılmıştır.

¹⁰⁰ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.48.

¹⁰¹ GÖKDUMAN, age, s.2.

¹⁰² AVCI, Mustafa, “Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.432.

1.7. İnfaz Hukuku ve Ceza Hukuku Arasındaki İlişki

Ceza hukuku derslerinde yaptırım teorisine ilişkin bilgiler verilmektedir. Genel hükümler içerisinde suç ve yaptırım teorisi verilmektedir. Yaptırım teorisine ilişkin kısımda, suç oluşturan fiiller dolayısıyla uygulanabilecek ceza hukuku yaptırımının türleri, taşıdıkları nitelikler, infaz şekilleri ve bu yaptırımlara, mahkûmiyete bağlanan hukuki neticeler değerlendirilmektedir.¹⁰³ Çoğunlukla seçmeli infaz hukuku derslerinde ise ceza ve güvenlik tedbirleri aktarılmaktadır. Bunun yanı sıra cezalandırmanın tarihi ve felsefi diyalektiği de verilmektedir.

İnfazın hukukunun tarihsel gelişimi ile cezanın ve ceza hukukunun tarihsel gelişimini birbirinden ayırmak oldukça zordur. Suç teşkil eden fiillere karşı bir yaptırımın -geniş anlamda cezanın- öngörülmesi, tarihin her devrinde rastlanılan bir durum olmasına rağmen, ‘suç’ ve ‘ceza’ terimleri tarihin seyri içinde; toplumlara, medeniyet ve uygarlıklara göre farklı şekillerde nitelendirilmiştir.¹⁰⁴

Ceza hukuku, kamu hukukunun önemli bir parçasıdır. İnfaz hukuku da yine kamu hukukuna dâhil ve ceza hukukunun parçasıdır. İnfaz hukuku özgürlükten yoksun bırakan yaptırımlarla ilgili olarak kamu hukukuna dâhildir.¹⁰⁵

İnfaz hukuku genellikle ceza hukukunun mütemmim cüzü olarak mütalaa edilmiştir. Son zamanlarda ceza infaz hukuku bağımsız bir bilim dalı olarak görülmeye başlanmıştır.

Ayrıca AKINTÜRK’e göre infaz hukukunun, ceza hukuku ile ilgisi olduğu kadar, anayasa hukuku ve insan hakları hukuku ile de yakın ilgisi vardır.¹⁰⁶

1.7.1. İnfaz Hukukunu, Ceza Hukukunun Ayrılmaz Parçası Olarak Ele Alan

Görüş

Suç ve ceza kavramlarını izah etmeye çalıştığımız bu çalışmanın birinci bölümünde ceza hukukunun ne tür yaptırımlar uygulanacağı ve bu yaptırımların infazına dair esasları ihtiva ettiğini belirtmiştik.

¹⁰³ ÖZGENÇ, İzzet, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.37.

¹⁰⁴ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, Anadolu Üniversitesi, AÖF Yayınları, s.8.

¹⁰⁵ DEMİRBAŞ, Timur, “İnfaz Hukuku”, s.44.

¹⁰⁶ AKINTÜRK, Turgut, “İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu”, 2000, Ankara.

Klasik anlayış ceza hukukunu infaz hukuku ile bir bütün olarak görmektedir. Hatta daha eski dönemlerde kamu hukuku-özel hukuk ayrımı bile olmadığı dikkate alınırsa infaz hukukunun ceza hukukundan ayrı değerlendirilmesi beklenemez.

Bütün bu temeller ve prensipler, izlenen suç ve ceza politikası ile şekillenmektedir.¹⁰⁷ Genel suç siyaseti uygulamaya yön vermektedir.

ÖZGENÇ'e göre suç teorisi, yaptırım teorisi ve bu yaptırımların infazı ceza hukuku disiplininin konularıdır. Bunların ayrı birer disiplin olarak mütalaa edilmesi yersizdir.

Ayrıca infaz hukukuna ilişkin prensiplerin kaynağı, ceza hukukunun -kadim-genel kurallarıdır. Bu görüşe göre ceza hükmü, infazın ilk basamağıdır.

“İnfaz cezalandırma hakkının bir uzantısıdır.”¹⁰⁸ İnfaz hukuku bir kamu hukuku disiplini. İnfaz hukukunda, devlet ile fail arasında gelişen, devletin tekelinde bulunan cezalandırma yetkisinin kullanılması mevzubahistir. Ceza infaz hukuku, ceza muhakemesi neticesinde hükmedilen müeyyidelerin infazına ilişkin prensipleri gösteren hukuk dalıdır. Bu yönüyle kendine özgü koşul ve kuralların varlığı onun bağımsız bir hukuk dalı olarak kabul edilmesine neden olmuştur. Ancak infaz hukuku ceza hukukundan tamamen bağımsız değildir. Çünkü infaz hukuku, ceza hukuku yaptırımlarının infazını düzenlemektedir.¹⁰⁹ Bu sebeple, iki disiplin arasında interaktif bir ilişkinin varlığından bahsedilmelidir.

Zira infaz hukuku, kesinleşmiş ceza mahkemesi ilamına dayalı olarak, hükmün uygulanması anlamına geldiği için, iki disiplinin beraber değerlendirilmesi doğal görünmektedir.

1.7.2. İnfaz Hukukunu Münferit Bir Disiplin Olarak Değerlendiren Görüş

İnfaz hukukunun, ceza ve ceza muhakemesi hukukuyla derin alakası açısından çok önemli bir noktada olmasına karşın, uzun süre, irtibat içerisinde bulunduğu bu disiplinlerin bir alt dalı gibi algılanmıştır. Fakat infaz hukukuna daha geniş bir bakış açısıyla bakıldığında, temel hürriyetleri, hak ve özgürlükleri

¹⁰⁷ ÖZGENÇ, İzzet, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.34.

¹⁰⁸ AVCI, Mustafa, “Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.362.

¹⁰⁹ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.65-66.

kısıtlayıcı tarafı göze çarpmaktadır. Açıkça göz önünde tutulması gereken salt bu özelliğiyle bile kendine münhasır öneme sahip bir disiplin olduğunu söylemek mümkündür. Bu farklılığı daha net bir şekilde ortaya koyabilmek için ilk yapılması gereken şey infaz hukukunun, hukuk sistemi içerisindeki yerini belirleyebilmek ve diğer hukuk dallarıyla, özellikle ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukukuyla irtibatını doğru değerlendirmek olmalıdır. Ancak tekrarlanmalıdır ki, infaz hukuku diğer hukuk disiplinleri gibi normatif bir yapıya sahip olsa bile, yine pek çok hukuk alanından farklı olarak çok derin bir tarihi perspektifin ürünüdür. Açıklandığı üzere tarihin her çağında cezalandırma ve müeyyide uygulama işlemi toplumsal bir düzen mekanizması olarak değişik şekillerde tezahür etmiştir.¹¹⁰ İnfaz Hukuku kendine münhasır kurallardan dolayı, bağımsız bir disiplin olarak mütalaa edilmektedir.

Ceza özel hukukunun uygulanması da basit bir yorum faaliyeti değildir. Çünkü suçun; ahlaki sosyolojik, psikolojik, şahsi tarafları etraflıca değerlendirilmelidir. Bu çerçevede suçun incelenmesi ve yaptırımını ayrı önem taşır.¹¹¹

Ceza hukuku genel olarak şekli ceza hukukuna dâhil edilmektedir. Onu maddi ve şekil ceza hukukundan bağımsız olarak görenler de vardır. İnfaz hukuku bağımsız bir hukuk dalı olarak kabul görmelidir.¹¹²

Daha geniş anlamıyla infaz hukuku, mahkemelerin ceza ve güvenlik tedbirlerine ilişkin kesin veya kesinleşmiş ilamlarının yerine getirilmesi için uyulması mecburi olan usul kurallarını içeren ve ceza hukuku ile yakın irtibatı olan bağımsız bir hukuk alanıdır.¹¹³

Bir başka tanıma göre ise infaz hukuku ceza veya güvenlik tedbirlerine ilişkin kesinleşmiş kararlarının yerine getirilmesine ilişkin esasları gösteren bağımsız bir hukuk dalıdır.¹¹⁴ Doktrindeki son yaklaşımlar, infaz hukukunun bağımsız bir disiplin olduğu yönündedir.

¹¹⁰ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, Anadolu Üniversitesi, AÖF Yayınları, s.3.

¹¹¹ ÖZBEK, Veli Özer vd, “Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler”, s.53.

¹¹² DEMİRBAŞ, Timur, “İnfaz Hukuku”, s.38.

¹¹³ ÖZKAYA, İhsan, “Türk İnfaz Hukukunun Başlıca Sorunları”, İnfaz Hukukunun sorunları Sempozyumu Bildirileri, s.125.

¹¹⁴ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.27.

İnfazın lügat anlamı bir yargıyı yerine getirme, uygulama ve ifa etmedir. Bu açıdan infaz; hukuki bir perspektifle, mahkemelerce verilip kesinleşen ceza ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi olarak tanımlanmıştır. Gerçekten infaz hukuku, ceza hukuku müeyyidelerinin infazı, yani yerine getirilmesi konusu ile ilgilendir ve buna ilişkin esasları, prensipleri ve usulleri gösterir.¹¹⁵

ÖZBEK'e göre ceza hukukunda ceza davası ile ilgisi olmayan infaz ayrı bir müessese, ayrı bir faaliyettir. Artık kendine münhasır bir kurum, kural ve uygulama şeklini haiz olan infaz hukuku, bağımsız bir hukuk dalı olarak değerlendirilmelidir. Hakikaten infaz hukuku 19. yüzyılın sonlarından itibaren bağımsız bir hukuk dalı olarak ilerlemeye başlamış ve ceza hukukundan ayrı olarak ele alınmıştır.¹¹⁶

Bu bakımdan infazın bir ceza davası ile ilgisi bulunmayıp, ayrı bir hukuki kurum, başka bir faaliyet olduğu konusunda artık duraksama yoktur. Elbette infazın, mahkemece verilen hükmün bir devamı olduğu da vurgulanmalıdır. Zira bir cezanın infazı; suç teşkil eden bir eylemin, yani tipe uygun, hukuka aykırı ve kusurlu bir insan davranışının, varlığına, söz konusu fiil için soruşturma ve kovuşturmadan oluşan ceza muhakemesi sürecinin sonunda, yasalarda öngörülen bir müeyyideye hükmedilmesine ve sonunda bu hükmün kesinleşmesine bağlıdır. Görüldüğü üzere infaz hukuku, bu yapısı itibariyle ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukukuyla oldukça sıkı ve organik bir ilişki içerisinde. Ancak bu münasebet infaz hukukunu ceza hukuku ve ceza muhakemesinin bir alt dalı haline dönüştürmez. Artık infaz hukuku her iki hukuk alanından da ayrı bir kimliğe sahiptir.¹¹⁷ İhdas ettiği normatif kurallar ve usul müesseseleriyle bağımsız bir hukuk dalıdır.

¹¹⁵ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, Anadolu Üniversitesi, AÖF Yayınları, s.3.

¹¹⁶ DEMİRBAŞ, Timur, “Ceza Hukuku Genel Hükümler”, s.56.

¹¹⁷ ÖZBEK, age., s.3.

İKİNCİ BÖLÜM

ADLİ İSTATİSTİKLER IŞIĞINDA SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUK

2.1. Suça Sürüklenen Çocuk Kavramı

Herhangi bir ihbar veya şikâyete bağlı olarak cumhuriyet savcısının yaptığı işlem ‘soruşturma’ olarak adlandırılmaktadır. Soruşturma evresinde fail için ‘şüpheli’ tabiri kullanılır. Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülen soruşturma takipsizlik ve kovuşturmaya yer olmadığı kararıyla sonlandırılmamışsa, cumhuriyet savcısı iddianame düzenleyerek dava açmalıdır. İddianamenin mahkemece kabulü ile birlikte ‘kovuşturma’ aşaması başlamış olur. Bu merhalede fail, artık ‘sanık’ olarak anılacaktır.

Ceza yargılaması sonucunda beraat hükmü kurulmamışsa, yani ceza ve/veya güvenlik tedbiri uygulanmasına karar verilmişse, sanık için ‘hükümlü’ ifadesi kullanılacaktır. Ancak sanık için hükümlü nitelendirmesinde bulunmak için hakkında verilen hükmün kesinleşmesi gerekir. Bu kesinleşme, istinaf ve temyiz yoluyla olabileceği gibi, ilk derece mahkemesi tarafından verilen bazı kararlara karşı temyiz yolu kapalı olduğundan, yine ilk derece mahkemesine yapılan itirazın reddedilerek kararın kesinleşmesi şeklinde de olabilir.

Henüz on sekiz yaşını doldurmamış bireylerin uluslararası kabuller ve milli mevzuatımız açısından çocuk olarak kabul edildiğini biliyoruz. Ceza yargılamasında fail hakkında aşamalara göre şüpheli, sanık ve hükümlü ifadeleri kullanılsa da çocuklar açısından bu kavramların kullanılması tercih edilmemiştir. Bu nedenle ceza yargılamasına fail olarak muhatap olan on sekiz yaşını bitirmemiş kişiler için ‘suça sürüklenen çocuk’ ifadesi kullanılacaktır.

Çocuklar ve akıl hastalarının ceza yargılaması ayrı bir sorun oluşturur. Bu hususta özel müesseselere ihtiyaç vardır.¹¹⁸

İçeride veya dışarıda herhangi bir eğitim öğretim programına devam eden çocukların, eğitim ve öğretimleri sürdürebilmeleri açısından yirmi bir yaşını dolduruncaya kadar bu tesislerde kalmalarına izin verilebilmektedir.¹¹⁹ Bu durum

¹¹⁸ KUNTER/YENİSEY, “Ceza Muhakemesi Hukuku”, s.29.

¹¹⁹ MACİT, Kemal, “İnfaz Hukuku”, s.343.

çocuk infaz kurumlarında on sekiz yaşına kadar olan hükümlülerin barındırılması kuralının istisnası niteliğindedir.

Çocukların korunmaya muhtaç oldukları, yetişkinlerin yardımı ve bakımına ihtiyaç duydukları bilinen bir gerçektir. Bu sebeple ceza yargılaması içerisinde yetişkinlerden farklı rejimlere tabi tutulmuşlardır. Bu saikle yapılan düzenlemeler, Türk Ceza Kanunu'nda, Ceza Muhakemesi Kanunu'nda ve Çocuk Koruma Kanunu'nda yer bulmuştur. TCK'da, ÇKK'da çocuk tanımına -uluslararası hukukla uyumlu olarak- yer verilmiş fakat CMK'da çocuk kavramı tanımlanmamıştır. Ancak yeri geldikçe şüpheli veya sanık olan çocuklara, mağdur olan çocuklara ve tanık olan çocuklara ilişkin hükümler tesis edilmiştir.¹²⁰

On sekiz yaşından küçükler için müdafî mecburiyeti vardır. Küçüklerin gözaltına alınması gözaltı yönetmeliğinde düzenlenmiştir. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği, çocuk bakımından yakalama ve ifade alma yetkisinin sınırlarını çizmiştir.¹²¹

Bu yaklaşım esasen bir çocuğun suçlu olarak yaftalanmaması hassasiyeti üzerine kuruludur. Bu sadece doktrinde bulunan bir hassasiyet değil, Çocuk Koruma Kanunu ile mevzuatımıza girmiş bir tabirdir.

Çocuk Koruma Kanunu'nda ve diğer kanunlarda; suç olarak kabul edilen fiilleri gerçekleştiren çocukları, “suç işlemiş çocuk” veya “suçlu çocuk” vb. ifadelerle kavramsallaştırmak yerine, suça sürüklenen çocuk ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca literatürde BALO tarafından, “kanunla ihtilafa düşen çocuklar ifadesi” de önerilmiştir.¹²²

Bu çalışmada mümkün mertebe suça sürüklenen çocuk tabiri kullanılmaya çalışılmış, atıf yapılan eserler başka tabir kullanılmışsa, zaman zaman mehzaz metinlere sadık kalınmıştır.

¹²⁰ AKBULUT, Berrin, “Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözaltına Alınması”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, cilt 19, sayı 2, s.542.

¹²¹ CENTEL/ZAFER, “Ceza Muhakemesi Hukuku”, s.258.

¹²² BALO, Yusuf Solmaz, “Çocuk Koruma Hukuku”, s.269.

2.2. Suça Sürüklenen Çocukların Kategorize Edilmesi

Suç ve suçluluğun istatistik olarak değerlendirilmesi; coğrafi dağılım, eğitim, gelir ve aile durumu gibi çapraz karşılaştırmalar, problemin kaynağına ışık tutması açısından önemsenen çalışmalardır.

Hükümlüler çoğunlukla doğal özellikleri; kadın-erkek, yetişkin-çocuk oluşları cezanın ağırlığı, sağlık durumları göz önünde bulundurulmak suretiyle tasnif edilirler. Bu durum infaz doktrininde ‘ayrılma’ ilkesi olarak izah edilmiştir. 1950 Tarihli 12. Uluslararası Ceza Hukuku ve Cezaevi Kongresi, gruplandırma kavramını; hükümlülerin öncelikle yaş, cinsiyet, mükerrerlik, akli duruma göre sınıflandırılması biçiminde ifade etmiştir.¹²³ Bu sınıflandırma hem infaz kurumlarının yönetimi açısından, hem de hükümlülere yönelik program ve iyileştirme faaliyetlerinin icrası bakımından önem taşır.

Elbette ilk ayrılmanın; tutukluların, hükümlülerden ayrılması olduğu ifade edilmelidir. Başta masumiyet ilkesi gereğince tutuklu ve hükümlülerin aynı yerde bulundurulamayacağı üzerinde durulmalıdır. Ancak uygulamamızda zaman zaman hükümlü ve tutukluların aynı kurumlarda tutuldukları görülmektedir.¹²⁴ Bu eleştirilmesi gereken bir durumdur. Fiziki koşulların yetersizliği nedeniyle, tutuklular, infaz kurumlarının tutuklulara ayrılan bölümlerinde tutulmaktadır.

Suç oluşturan eylemlerin niceliğini ve dağılımını belirlemek çoğu zaman mümkün olmamıştır. Zira kullanılan ölçme tekniğine bağlı olarak bir takım gri alanlar oluşur. Bu nedenle, suçun miktarını, demografik, sosyal ve coğrafi dağılımını doğru bir şekilde belirleyebilmek için birden fazla istatistik metodun aynı anda kullanılarak, bir metotla elde edilen verinin diğer bir metotla sağlamlasının yapılması zorunludur. Özellikle ülkemizde suça ilişkin tutulan resmi istatistikler söz konusu olduğunda; polis kayıtları, mahkeme ve hapisane kayıtlarının en temel veri kaynakları olduğunu söyleyebiliriz.¹²⁵ Son yıllarda ulusal yargı ağı projesi ile de desteklenen bilgisayar kaynaklı veri depolama ve işleme teknikleri sayesinde, kolluk kayıtları ile de entegre olan ciddi istatistik çalışmalar ortaya çıkmaktadır.

¹²³ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.121.

¹²⁴ ÖZBEK, age, s.122.

¹²⁵ DOLU, Osman vd., “Kriminoloji”, Anadolu Üniversitesi, AÖF Yayınları, s.5.

Polis kayıtları evrensel olarak suç dağılımının genel görünümünü resmetme açısından kullanılan temel referans kaynağıdır. Zira polis kayıtları hem vatandaşlardan gelen şikâyetleri hem de savcılıklardan gelen soruşturma dosyalarındaki suç vakalarını ihtiva etmektedir. Kolluk birimlerine intikal eden vakaların yaklaşık yarısı mahkemeye taşınmakta, kalan yarısı için ise takipsizlik kararı verilmektedir. Mahkemelerce yargılaması yapılan olayların tamamı sanığın ceza alması ile sonuçlanmaz. Bu sebeple her yıl açılan ceza dava sayısına bakarak suçun miktarını anlamak mümkün olmaz.¹²⁶ Bu kayıtlar yıllara göre ve vakalara göre sınıflandırmada önemli olsa da toplam suç miktarı açısından yanıltıcı olabilir.

Hapishane kayıtları resmi suç istatistikleri içinde son sırada değerlendirilmektedir. Ancak, konumuz açısından, kayda değer veriler mevcuttur.

Hapishane kayıtları içinde çocuk hapishaneleri ve eğitim evleri ile yetişkin hapishaneleri için ayrı ayrı istatistikler tutulmaktadır.

Hapishanelere ilişkin tutulan istatistikler ancak mahkeme tarafından suçlu olduğuna kanaat getirilen kimseler arasından, cezaevine gönderilmesine karar verilenleri göstermektedir. Yani, adli para cezasına çarptırılanlar, haklarındaki hüküm ertelenenler, verilen hapis cezası hükmün açıklanmasının geri bırakılması kapsamına girenler ve diğer bazı gerekçelerle cezaevine gönderilmeyen kişiler mahkemelerce suçlu bulunarak cezalandırıldıkları halde cezaevine girmezler. Bu nedenle de hapishane istatistiklerine bu sayılar yansımaz.¹²⁷ Ancak mahkemelerin verdiği kararların dağılımını gösteren istatistiklerde görünebilir.

Her ne kadar suçun toplumsal boyutuna ilişkin olarak polis ve jandarma kayıtları -ki bunlar aynı havuzda toplanmaktadır- daha muteber gibi görünse de ceza evi ve eğitim evleri koşullarının değerlendirilebilmesi için, infaz kayıtlarının dikkate alınması kanaatimizce zorunludur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde, çocuk ve gençlik suçluluğunda belirgin bir artış olmuş ve bu durum sosyolojik bir problem haline gelmiştir. Başta büyük şehirlerde yaşayan gençler olmak üzere; soygun, yaralama, hırsızlık, adam öldürme, içki ve uyuşturucu kullanımı ve evden kaçma davranışları çoğalmıştır.

¹²⁶ DOLU, Osman vd., "Kriminoloji", Anadolu Üniversitesi, AÖF Yayınları, s.5.

¹²⁷ DOLU, age, s.6.

Amerika’da tutuklanmaların %43’ünü on sekiz yaşının altında çocuklar olduğu rapor edilmiştir. Adam öldürmelerin %10’u, silahlı soygunların %34’ü ve araba hırsızlıklarının %55’i yine on sekiz yaşını doldurmamış çocuklar tarafından gerçekleştirilmiştir. Almanya, Fransa, İsveç ve İsviçre gibi ülkelerde de 60 ve 70’li yıllarda çocuk suçluluğuna ilişkin oranlarda çeşitli artışlar olduğu bildirilmiştir.¹²⁸ Dikkat edilecek olursa işlenen toplam suçun neredeyse yarısı çocuklar tarafından işlenmiştir.

Aynı şekilde son dönemlerde çocuk ve gençler arasında şiddet içeren, haksızlık muhtevası yüksek eylemlerin sayısında artış olduğu sosyal bilimler alanında çalışanların dikkati çekmiştir. İngiltere, Almanya, Fransa ve İtalya gibi ülkelerde şiddet içeren ve genellikle kamu düzenini bozma ve cinsel özgürlüğe karşı işlenen suçların üçte ikisinin faili yirmi beş yaş altı genç veya çocuklardır. Çocukların faili oldukları suçların türü ile yaş aralıkları arasında farklılaşma istatistiklere yansımaktadır. Mesela Fransa’da yirmi bir yaşının altındaki gençlerde ve çocuklarda basit hırsızlık ve özellikle de motorlu araç çalma suçları belirgin olarak gözlenmektedir. Buna mukabil yirmi bir yaş üstündeki gençler hırsızlığın nitelikli ve ağır biçimlerini, cinsel saldırı suçlarını ve mala yönelik suçları daha fazla işlemektedirler. Aynı şekilde Almanya’da 14–18 yaş grubu çocuklar basit hırsızlık ve tehdit gibi suçlara karışırken 18–21 yaş grubu çocuklar benzer suçları şiddet içeriği daha yüksek olacak şekilde işlemektedir.¹²⁹ Bu dağılımlar ülkelere hatta illere göre değişiklik göstermektedir.

Ülkemizde bu çalışmalar Adalet Bakanlığı, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından başarıyla tutulmaktadır. İstatistik tutma verileri işleme konusunda önemli bir başarı elde edildiği gözlemlenmektedir.

Ancak yapılması gereken bundan daha fazlasıdır. Zira sonuçların güvenilir şekilde resmedilmesi, verilerin işlenmesi ve çıkacak sonuçlara göre adım atılması gerekmektedir.

¹²⁸ ÖZKAN, Aşlı, “Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Çocuk ve Gençlerin Fârik Ve Mümeyyizliklerinin Değerlendirilmesi”, s.10-11.

¹²⁹ YAVUZER, Haluk, “Çocuk ve Suç”, s.32 vd.

Suç ve suç oranlarında bu istatistiklerle belirlenen artışların sebepleri ve çözüm önerileri konusunda fonksiyonel müesseselere ihtiyaç vardır.

2.3. Adli İstatistikler

Yaş, aslında psikolojik kişilik açısından ilk doneyi oluşturmaktadır. İnsan ölümüne kadar önemli süreçlerden geçer ve nihayetinde olgunlaşır.¹³⁰ Bu yaklaşıma göre suçlar ve yaş dağılımı arasında önemli korelasyonlar tespit edilmiştir.

Ülkemizde suça sürüklenen çocuklar ve işledikleri suçlarla ilgili yapılan çalışmalarda çoğunlukla ıslahevinde kalan çocuklar, suç türlerine göre sınıflandırılmıştır. Mesela, 2009 yılında cezaevinde hükümlü bulunan çocuklar suç tiplerine göre incelendiğinde, çocuklar arasında en çok karşılaşılan suç türlerinin %22,8 gasp ve %22 mala karşı işlenen suçlar olduğu rapor edilmiştir.¹³¹

Adalet Bakanlığı bürokrasisi maalesef çocuk infaz kurumlarında ve ıslah evlerinde doğrudan çalışma yapılmasına sıcak bakmamaktadır. Bu sebeple sosyal bilimler alanlarında çalışanlar, bire bir görüşme şeklinde raporlama yapamamaktadır.

1990'larda bir taraftan Çocuk Mahkemeleri kurulurken diğer yandan da çocuk suçluluğunda önemli oranda artış meydana geldiği gözlemlenmektedir. Bu sebeple özellikle ABD'de çocuk ve gençlerin daha ağır cezalarla cezalandırılması gerektiği yönündeki tartışmalar yoğunlaşmaya başlamış ve hâkimlerin kendi iradelerine göre karar vermesine imkân tanıyan yargılama süreçlerinin de gündeme gelmesi ile çocuk ve gençler daha ağır cezalar almaya başlamıştır. Cezalandırmaya karşı geliştirilen yaklaşım ise, psikologların; kişinin ne zaman yaptıklarından sorumlu tutulabileceğini ve ne zaman cezalandırılacaklarını açıklamaları gerekliliğini ortaya çıkarmış ve çocuklar için yargılanma bilinci seviyesi kavramı daha geniş bir çerçevede tartışılmaya başlanmıştır.¹³² Eski ceza kanunu çocuklar açısından farik ve mümeyyizlik değerlendirmesini öngörmekteydi. Mevcut sistemde ise 12-15 yaş arasındaki çocukların kusur yeteneğinin araştırılması zorunludur. Bu açıdan adli ve psikiyatrik muayene ve değerlendirmeden yararlanılmaktadır.

¹³⁰ EREM, Faruk, "Adalet Psikolojisi", s.296.

¹³¹ ÖZKAN, Aslı, "Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Çocuk ve Gençlerin Fârik Ve Mümeyyizliklerinin Değerlendirilmesi", s.12.

¹³² ÖZKAN, age, s.22.

Bu bölümde Adalet Bakanlığı verileri ışığında Suça Sürüklenen Çocuklara ait istatistikleri paylaşacağız.

TABLO 1: 2005-2015 Yılları arasında Çocuk Mahkemeleri'ne Ait Dava Sayıları

Dava Sayıları, TÜRKİYE (2005-2015)

Yıllar	Gelen					Toplam	Yıl İçinde Çıkan	D	Çıkan Davaların Gelen Davalara Oranı (%)	Bir Sonraki Yıla Devreden	Ortalama Görülme Süresi (Gün)
	Geçen Yılda Devren Gelen	%	Yıl İçinde Açılan	D	Bozularak Gelen						
2005	35 283	39,7	52 767	100	771	88 821	46 047	100	51,8	42 774	282
2006	42 774	41,0	60 125	114	1 501	104 400	46 999	102	45,0	57 401	332
2007	57 401	62,6	33 263	63	1 055	91 719	40 148	87	43,8	51 571	527
2008	51 571	60,5	32 906	62	755	85 232	44 796	97	52,6	40 436	422
2009	40 667	49,2	40 687	77	1 306	82 660	45 829	100	55,4	36 831	318
2010	36 832	43,1	47 386	90	1 325	85 543	42 976	93	50,2	42 567	312
2011	42 553	45,6	49 792	94	880	93 225	49 914	108	53,5	43 311	307
2012	43 313	43,3	54 934	104	1 874	100 121	52 622	114	52,6	47 499	299
2013	47 500	40,5	67 145	127	2 722	117 367	66 959	145	57,1	50 408	258
2014	50 408	43,5	61 466	116	3 967	115 841	73 521	160	63,5	42 320	240
2015	42 251	39,9	59 747	113	3 765	105 763	66 367	144	62,8	39 396	226

D: Değişim hesaplanırken 2005 yılı baz alınmıştır. (2005 = 100)

Tablo 1'de gösterilen değerler içerisinde en çarpıcı olanı, karara çıkan davaların, yeni gelenlere oranı 2005-2015 yılları arasında, %43,8 ile %63,5 arasındadır. Çocuk suçluluğu ve Çocuk Mahkemeleri'nin iş yükü her yıl katlanarak artmaktadır.

Suçlulukla mücadelede mahkemelerin iş yükünün fazlalığı ve alternatif müesseselere olan ihtiyaç tekrar gözden geçirilmelidir. Suça sürüklenen çocukların yargılaması aşamasında adli teşkilat dışında; pedagoğ, psikoloğ ve sosyal çalışmacıların da sürece dâhil olması gerektiğinden, maliyet ve zaman değerlendirmesine ihtiyaç vardır.

Yine çarpıcı sonuçlardan birisi de yargıların ortalama 320 gün sürmüş olmasıdır. Bu durum çocuk yargılaması açısından oldukça uzundur. Çünkü yargılamanın her aşamasında çocuk tecrübe edinmekte, adeta pişkinleşmektedir.

Tüm olumsuz sonuçlar gözden geçirilerek, suça sürüklenen çocuğun derhal rehabilite edilmesi ihtiyacıyla karşı karşıyayız.

TABLO 2: 2015 Yılı İllere Göre Çocuk Mahkemeleri'ne Ait Dava Sayıları

Dava Sayıları, İLLER (2015)

İller	Gelen					Çıkan Davaların			
	Geçen Yılandan Devren Gelen	%	Yıl İçinde Açılan	Bozularak Gelen	Toplam Gelen	Yıl İçinde Çıkan	Gelen Davalara Oranı (%)	Bir Sonraki Yıla Devreden	Ortalama Görülme Süresi(Gün)
Adana	1 222	26,7	3 158	200	4 580	3 101	67,7	1 479	151
Ankara	4 593	51,0	4 180	226	8 999	4 903	54,5	4 096	336
Antalya	996	36,3	1 620	129	2 745	1 789	65,2	956	199
Aydın	315	24,0	933	64	1 312	738	56,3	574	184
Balıkesir	216	21,9	744	28	988	608	61,5	380	155
Batman	622	39,6	900	47	1 569	782	49,8	787	293
Bursa	1 161	26,1	3 164	122	4 447	2 747	61,8	1 700	171
Denizli	402	28,0	960	75	1 437	1 035	72,0	402	140
Diyarbakır	1 202	32,9	2 248	204	3 654	1 902	52,1	1 752	244
Düzce	355	37,4	594		949	661	69,7	288	184
Edirne	410	45,2	474	23	907	339	37,4	568	421
Elazığ	407	32,1	758	102	1 267	828	65,4	439	180
Erzurum	255	26,6	657	46	958	573	59,8	385	181
Eskişehir	1 484	45,0	1 738	78	3 300	2 120	64,2	1 180	244
Gaziantep	2 825	50,2	2 711	92	5 628	3 498	62,2	2 130	283
Hakkari	45	69,2	19	1	65	65	100,0		191
İstanbul	14 784	43,6	18 250	876	33 910	20 392	60,1	13 518	258
İzmir	1 986	30,3	4 082	479	6 547	4 900	74,8	1 647	138
K.Maraş	279	28,6	683	14	976	669	68,5	307	154
Kayseri	574	24,3	1 704	81	2 359	1 803	76,4	556	113
Kocaeli	356	30,0	779	51	1 186	715	60,3	471	193
Konya	1 393	38,4	2 013	225	3 631	2 553	70,3	1 078	186
Malatya	215	19,7	825	54	1 094	941	86,0	153	73
Mardin	212	51,7	184	14	410	288	70,2	122	247
Mersin	752	27,5	1 737	250	2 739	1 855	67,7	884	153
Sakarya	814	47,4	811	93	1 718	1 132	65,9	586	248
Samsun	1 243	47,4	1 334	46	2 623	1 732	66,0	891	247
Sivas	531	53,6	424	36	991	790	79,7	201	211
Şanlıurfa	1 222	59,3	808	31	2 061	1 325	64,3	736	326
Şırnak	35	18,5	148	6	189	121	64,0	68	135
Tekirdağ	236	36,6	369	39	644	76	11,8	568	598
Trabzon	130	31,3	270	16	416	301	72,4	115	150
Van	979	66,9	468	17	1 464	1 085	74,1	379	311
Toplam	42 251	39,9	59 747	3 765	105 763	66 367	62,8	39 396	226

Tablo 2’de 2015 yılı illere göre çocuk mahkemeleri’ne ait dava sayıları verilmiştir. Büyükşehirlerde suça sürüklenen çocuk sayısının fazla oluşu grafikte gözlenmektedir. Sadece sayı olarak değil aynı zamanda, nüfusa oranla da suç sayısı

büyükşehirlerde fazladır. Görülmektedir ki, büyükşehirlerde suçun sosyolojik bir tabanı vardır. Birikim ve kültürün daha hızlı ilerlediği büyükşehirlerde, suçun haksızlık muhtevasını kavrama açısından zafiyet olduğu sonucuna varılabilir. Bu istatistik, suçun teorik ve sosyolojik tahlili açısından değerlendirmeye şayandır.

TABLO 3: 2005-2015 Yılları Arasında Suça Sürüklenen Çocukların Nüfusa Oranı

Mahkeme Türü	2005		2006		2007		2008	
	Yıl İçinde Gelen Davadaki Suça Sürüklenen Çocuk	100 000 Çocuk Nüfustaki Suça Sürüklenen Çocuk	Yıl İçinde Gelen Davadaki Suça Sürüklenen Çocuk	100 000 Çocuk Nüfustaki Suça Sürüklenen Çocuk	Yıl İçinde Gelen Davadaki Suça Sürüklenen Çocuk	100 000 Çocuk Nüfustaki Suça Sürüklenen Çocuk	Yıl İçinde Gelen Davadaki Suça Sürüklenen Çocuk	100 000 Çocuk Nüfustaki Suça Sürüklenen Çocuk
TMK Mad.10 ile Gör. Ağır Ceza	150	1	474	5	900	12	948	13
Ağır Ceza	5 147	50	5 213	58	4 814	66	4 956	66
Çocuk Ağır Ceza	37 902	365	11 760	130	4 058	56	5 905	78
Çocuk Ceza	32 182	310	67 445	747	43 824	600	42 696	567
Asliye Ceza	50 688	488	39 067	433	37 378	512	38 496	511
Sulh Ceza	32 801	316	17 135	190	20 304	278	17 229	229
Fikri ve Sınai Haklar Ceza	11		5				7	
Trafik Ceza	36		3					
Toplam	158 917	1 530	141 102	1 563	111 278	1 523	110 237	1 463

Mahkeme Türü	2009		2010		2011		2012	
	Yıl İçinde Gelen Davadaki Suça Sürüklenen Çocuk	100 000 Çocuk Nüfustaki Suça Sürüklenen Çocuk	Yıl İçinde Gelen Davadaki Suça Sürüklenen Çocuk	100 000 Çocuk Nüfustaki Suça Sürüklenen Çocuk	Yıl İçinde Gelen Davadaki Suça Sürüklenen Çocuk	100 000 Çocuk Nüfustaki Suça Sürüklenen Çocuk	Yıl İçinde Gelen Davadaki Suça Sürüklenen Çocuk	100 000 Çocuk Nüfustaki Suça Sürüklenen Çocuk
TMK 10 .Mad. ile Gör. Ağır Ceza	2 036	27	3 312	43	874	11	877	11
Ağır Ceza	7 394	97	8 833	114	8 720	112	9 405	120
Çocuk Ağır Ceza	3 578	47	3 563	46	4 257	55	3 285	42
Çocuk Ceza	52 484	689	62 368	807	65 754	842	74 338	951
Asliye Ceza	36 757	482	37 245	482	41 853	536	47 990	614
Sulh Ceza	16 886	222	17 866	231	19 927	255	23 178	296
Fikri ve Sınai Haklar Ceza	6		14		27		7	
Toplam	119 141	1 564	133 201	1 723	141 412	1 811	159 080	2 034

Mahkeme Türü	2013		2014		2015	
	Yıl İçinde Gelen Davadaki Suça Sürüklenen Çocuk	100 000 Çocuk Nüfustaki Suça Sürüklenen Çocuk	Yıl İçinde Gelen Davadaki Suça Sürüklenen Çocuk	100 000 Çocuk Nüfustaki Suça Sürüklenen Çocuk	Yıl İçinde Gelen Davadaki Suça Sürüklenen Çocuk	100 000 Çocuk Nüfustaki Suça Sürüklenen Çocuk
TMK 10 .Mad. ile Gör. Ağır Ceza	723	9				
Ağır Ceza	10 548	134	15 519	198	16 450	214
Çocuk Ağır Ceza	3 855	49	5 430	69	5 457	71
Çocuk Ceza	90 250	1 146	79 413	1 016	75 202	977
Asliye Ceza	51 157	650	73 958	946	76 180	989
Sulh Ceza	25 771	327	5 475	70		
Fikri ve Sınai Haklar Ceza	4		12		8	
Toplam	182 308	2 315	179 807	2 300	173 297	2 251

Not 1: Yıl içinde gelen davadaki suça sürüklenen çocuk sayısı olarak, yıl içinde açılan ve bozularak gelen davalardaki suça sürüklenen çocuk sayısı alınmıştır. Çocuk nüfusu hesaplanırken 12-17 yaş çocuklar alınmıştır.

Not 2: Sanık sayıları dosyadaki taraf sayısına göre sayılmıştır. (Bir sanığın birden fazla suç dosyası olabileceğinden aynı kişi birden fazla sanık olarak sayılmış olabilir. Veriler değerlendirilirken bu durum göz önüne alınmalıdır).

Tablo 3'e göre suç sayıları nüfus artış hızına paralel gitmemektedir. Suça sürüklenen çocuk sayısı nüfusa oranla daha hızlı artış göstermektedir. Bunun sebepleri üzerinde bölgesel araştırmalara ihtiyaç vardır. Elimizdeki veriler bu artışın sebeplerini açıklamaya yetmemektedir. Bu alanda disiplinler arası çalışmalar yürütülmeli, gerekirse izleme ve değerlendirme merkezleri oluşturulmalıdır.

TABLO 4: 2005-2015 Yılları Arasında Suça Sürüklenen Çocukların Görevli Mahkemelere Göre Dağılımı

Yıllar	TMK 10. Madde ile Görevli Ağır Ceza Mahkemesi	Ağır Ceza Mahkemesi	Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi	Çocuk Ceza Mahkemesi	Asliye Ceza Mahkemesi	Sulh Ceza Mahkemesi	Toplam
2005	0.1	3.2	23.9	20.3	31.9	20.6	100
2006	0.3	3.7	8.3	47.8	27.7	12.1	100
2007	0.8	4.3	3.6	39.4	33.6	18.2	100
2008	0.9	4.5	5.4	38.7	34.9	15.6	100
2009	1.7	6.2	3.0	44.1	30.9	14.2	100
2010	2.5	6.6	2.7	46.8	28.0	13.4	100
2011	0.6	6.2	3.0	46.5	29.6	14.1	100
2012	0.6	5.9	2.1	46.7	30.2	14.6	100
2013	0.4	5.8	2.1	49.5	28.1	14.1	100
2014		8.6	3.0	44.2	41.1	3.0	100
2015		9.5	3.1	43.4	44.0		100

Tablo 4'te Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri'nde yargılanan çocuk oranında azalma gözlemlenmektedir. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanan çocuk sayısı artmıştır. Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi varken, Ağır Ceza Mahkemesi'nde çocukların yargılanması, birlikte veya müşterek faillığe işaret etmektedir. Yetişkinlerle birlikte işlenen suçlarda yargı yeri Ağır Ceza Mahkemesidir. TMK 10. madde ile görevli mahkemelerde çocukların yargılanmasına ise halihazır durumda imkan yoktur. İştirak halinde olsalar bile dosyaları tefrik edilmelidir.

Aynı durum; Çocuk Ceza Mahkemesi ile, Asliye Ceza Mahkemesi arasında da vardır. Büyüklerle iştirak halinde işlenen suçlarda yargı yeri Asliye Ceza Mahkemesi'dir.

TABLO 5: 2015 Yılı İllere Göre Çocuk Mahkemeleri Karar Dağılımı

İller	Davanın Düşmesi				Hükmün Açıkl. Geri Bırakılması	Hüküm Verilmesine Yer Olmadığı	Ceza Verilmesine Yer Olmadığı	Yetkisizlik, Görevsizlik, Birleştirme	Diğer	Toplam	
	Mahkûmiyet	Beraat	Uzlaşma Nedeniyle	Zamanaşımı Nedeniyle							Diğer Nedenlerle
Adana	2 330	975	38	43	379	1 388	33	64	723	226	6 199
Ankara	3 390	1 999	276	38	1 133	2 542	52	172	909	179	10 690
Antalya	1 285	824	27	44	500	857	12	59	402	67	4 077
Aydın	948	192	30	13	77	386	6	33	52	28	1 765
Balıkesir	540	164	11		81	233	3	79	14	25	1 150
Batman	758	487	22	26	35	485	12	130	84	11	2 050
Bursa	2 258	768	106	20	364	1 359	85	89	306	181	5 536
Denizli	1 228	507	37	2	77	432	35	58	181	24	2 581
Dişarbakır	1 750	821	9	41	145	1 080	19	148	968	164	5 145
Düzce	736	215	2	10	115	202	66	21	61	39	1 467
Edirne	473	238	13	10	41	80	1	13	62	6	937
Elazığ	926	357	6		74	503	7	4	22	12	1 911
Erzurum	586	160	9	3	107	273	3	23	31	27	1 222
Eskişehir	2 369	1 111	6	19	299	1 041	4	167	120	93	5 229
Gaziantep	2 355	1 638	73	106	457	1 516	34	559	385	112	7 235
Hakkari	46	36	1		4	49		6	11		153
İstanbul	13 879	7 779	469	502	2 454	9 228	397	664	6 970	623	42 965
İzmir	4 772	2 131	145	84	558	1 709	75	165	870	111	10 620
Kahramanmaraş	407	54	2	3	85	341	3	183	293	72	1 443
Kayseri	972	819	294	2	346	765	10	275	289	39	3 811
Kocaeli	711	342	73	6	136	166	4	17	38	17	1 510
Konya	2 021	1 096	289	19	451	858	20	488	300	108	5 650
Malatya	981	513	3	7	170	561	3	81	181	29	2 529
Mardin	306	197	14	2	23	188		8	84	19	841
Mersin	1 524	645	102	5	113	702	18	188	1 120	128	4 545
Sakarya	683	565	18	62	292	549	27	192	173	30	2 591
Samsun	1 615	1 033	188	5	229	921		98	129	264	4 482
Sivas	573	309	4	5	200	288	10	186	167	54	1 796
Şanlıurfa	813	516	67	1	68	819	7	115	168	70	2 644
Şırnak	73	106	6		6	44	8	15	36	14	308
Tekirdağ	71	9			15	15	1		19	3	133
Trabzon	194	110	12	5	88	150	6	5	30	15	615
Van	741	410	97	23	70	856	51	287	303	103	2 941
Toplam	52 314	27 126	2 449	1 106	9 192	30 586	1 012	4 592	15 501	2 893	146 771

Tablo 5'te 2015 Yılında Çocuk Mahkemelerince verilen kararlar gösterilmiştir. İllere göre dağılımında, büyükşehirlerdeki dava sayılarına müteradif olarak karar sayılarının da fazla olduğu gösterilmiştir. Tabloda yer alan bir başka sonuç ise Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Müessesesine ilişkin önemli sayıda karar verilmiştir. Alternatif bir müessese olması nedeniyle bu sayı tartışılabilir.

TABLO 6: 2005-2015 Yılları arasında Çocuk Mahkemeleri'nin Verdiği Mahkumiyet ve Beraat Kararları ile Diğer Kararlar

Yıllar	Mahkûmiyet	%	Beraat	%	Diğer Kararlar	%	Toplam
2005	18 859	33,9	2 437	4,4	34 340	61,7	55 636
2006	5 155	8,3	5 707	9,2	51 299	82,5	62 161
2007	12 377	24,2	8 137	15,9	30 691	59,9	51 205
2008	15 058	25,9	9 414	16,2	33 621	57,9	58 093
2009	24 205	26,5	15 660	17,2	51 328	56,3	91 193
2010	24 785	28,3	16 586	18,9	46 287	52,8	87 658
2011	28 306	26,8	21 158	20,0	56 275	53,2	105 739
2012	32 294	27,1	25 718	21,6	61 029	51,3	119 041
2013	44 352	29,4	30 382	20,1	76 179	50,5	150 913
2014	54 121	32,8	31 117	18,8	79 951	48,4	165 189
2015	52 314	35,6	27 126	18,5	67 331	45,9	146 771

Tablo 6'da Çocuk Mahkemelerinin 2005-2015 yılları arasında verdiği kararlar gösterilmiştir. Diğer kararlar yönünden 2006 yılındaki sıçrama tasnif dışı tutulursa ortalama %50 kararlar mahkumiyet ve beraat dışında kararlardır. Beraat kararları %15-20 arasındadır. %30-35 oranında ise yargılamalar mahkumiyetle sonuçlanmıştır.

TABLO 7: 2005-2015 Yılları Arasında Çocuk Mahkemeleri'nin Verdiği Mahkumiyet Kararlarının Niteliği

Yıllar	Hapis Cezası	%	Adli ve İdari Para Cezası	%	Hapis Cezası Ertelenen	%	Güvenlik Tedbiri	%	Diğer Mahkumiyet	%	Toplam
2005	405	2,1	1 198	6,4	990	5,2			16 266	86,3	18 859
2006	1 845	35,8	2 774	53,8	454	8,8			82	1,6	5 155
2007	3 118	25,2	7 500	60,6	650	5,3			1 109	8,96	12 377
2008	4 512	30,0	7 702	51,1	832	5,5			2 012	13,4	15 058
2009	5 728	23,7	12 671	52,3	1 246	5,1	521	2,15	4 039	16,7	24 205
2010	5 950	24,0	11 654	47,0	1 161	4,7	346	1,4	5 674	22,9	24 785
2011	6 386	22,6	13 278	46,9	1 628	5,8	164	0,58	6 850	24,2	28 306
2012	7 608	23,6	15 255	47,2	2 063	6,4	144	0,45	7 224	22,4	32 294
2013	9 816	22,1	22 459	50,6	2 993	6,7	258	0,6	8 826	19,9	44 352
2014	12 297	22,7	29 406	54,3	3 215	5,9	288	0,53	8 915	16,5	54 121
2015	14 122	27,0	29 577	56,5	3 854	7,4	88	0,2	4 673	8,9	52 314

Tablo 7’de suçta sürüklenen çocuk yönünden verilen mahkumiyet kararlarının niteliği verilmiştir. Bir önceki grafikte Çocuk Mahkemelerinde %30-35 oranında mahkumiyet hükmü kurulduğu gösterilmişti. Burada ise mahkumiyet hükmünün nevi belirtilmiştir. Hapis cezası oranı ortalama %25 civarındadır. Ortalama %50 para cezası verilmiştir. Erteleme kurumuna ise %5-7 oranında yer verilmiştir. Güvenlik tedbirlerinin oranı ise ortalama %1’in altındadır. Halbuki çocuk yargılamasında en fazla uygulanması gereken müeyyide güvenlik tedbirleri olmalıdır. Mevzuatımızda suçta sürüklenen çocuklara özgü güvenlik tedbirleri mevcuttur. Uygulamasının çok az oluşu sorgulanmalıdır. Ayrıca hapis cezasının ertelenmesi kurumuna da yeterince yer verilmediği görülmektedir.

TABLO 8: 2015 Yılında Açılan Davaların Yaş Grupları ve Suçlara Göre Dağılımı

İsnad Edilen Suç Türü	Açılan Davalardaki Suç Sayısı		Suça Sürüklenen Çocuk Sayısı								Toplam
			T.C. Uyruklusu						Yabancı Uyruklusu		
			12-15 Yaş		15-18 Yaş		Belirsiz (*)	E	K		
Malvarlığına Karşı Suçlar (TCK 141-169)	53 909	41,2	23 160	1 942	26 616	1 549	4	597	41	53 909	
Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar (TCK 86-93)	22 957	17,5	7 494	1 970	11 575	1 670	1	231	16	22 957	
Hürriyete Karşı Suçlar (TCK 106-124)	21 895	16,7	8 663	886	11 262	898	1	176	9	21 895	
Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar (TCK 185-196)	7 662	5,9	1 681	181	5 588	194		17	1	7 662	
Şerefe Karşı Suçlar (TCK 125-131)	6 105	4,7	1 598	803	2 854	830		16	4	6 105	
6136 sayılı Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun	2 506	1,9	861	18	1 578	32		17		2 506	
Kamu İdaresinin Güvenliliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar (TCK 247-266)	1 771	1,4	584	37	1 063	76		11		1 771	
Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar (TCK 102-105)	1 757	1,3	850	23	852	7		24	1	1 757	
Genel Tehlike Yaratıcı Suçlar (TCK 170-180)	1 504	1,1	606	7	850	33		8		1 504	
Adliyeye Karşı Suçlar (TCK 267-298)	1 497	1,1	348	141	862	130	1	12	3	1 497	
2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu	1 394	1,1	553	16	721	98		6		1 394	
5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu	1 219	0,9	325	2	653	3		230	6	1 219	
6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun	973	0,7	204	1	760	8				973	
Kamu Güvenine Karşı Suçlar (TCK 197-212)	824	0,6	137	63	389	128		85	22	824	
Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (TCK 309-316)	711	0,5	314	4	356	30		6	1	711	
3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu	687	0,5	262	19	354	49		3		687	
Bilişim Alanında Suçlar (TCK 243-246)	554	0,4	260	22	247	25				554	
Hayata Karşı Suçlar (TCK 81-85)	472	0,4	139	5	294	17		17		472	
Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar (TCK 132-140)	466	0,4	170	97	149	50				466	
Aile Düzenine Karşı Suçlar (TCK 230-234)	419	0,3	69	46	255	45		4		419	
Kamu Barışına Karşı Suçlar (TCK 213-222)	387	0,3	113	8	252	14				387	
Diğer	1 212	0,9	428	23	682	59		20		1 212	
Toplam	130 881	100,0	48 819	6 314	68 212	5 945	7	1 480	104	130 881	

(*) Belirsiz sayılar, UYAP sistemine yaş veya cinsiyet bilgisinin girilmemesi nedeniyle tasnif edilemeyen kişilerden oluşmaktadır.

Tablo 8'de 2015 yılında açılan davaların suçlara göre dağılımı, aynı zamanda yaş gruplarına göre oranları verilmiştir. Burada önemli olan sonuç malvarlığına karşı işlenen suçların başı çektiği gerçeğidir. 12-15 ve 15-18 yaş grupları arasında suçun türüne göre büyük oranda paralellik vardır. Bazı suç türleri için, iki yaş grubu arasında ortaya çıkan farklar da tabloda gösterilmiştir.

TABLO 9: 2015 Yılında Verilen Kararların Suç Tiplerine Göre Dağılımı

İsnad Edilen Suç Türü	Mahkûmiyet		Beraat		Yetkisizlik, Görevsizlik, Birleştirme		Hükûmün Açıklanmasın Geri Kalması		Hükûm Verilmesine Yer Olmadığı		Diğer Kararlar		Toplam
	Mahkûmiyet	%	Beraat	%	Yetkisizlik, Görevsizlik, Birleştirme	%	Hükûmün Açıklanmasın Geri Kalması	%	Hükûm Verilmesine Yer Olmadığı	%	Diğer Kararlar	%	
Malvarlığına Karşı Suçlar (TCK 141-169)	29 351	47,9	12 063	19,7	5 631	9,2	8 718	14,2	487	0,8	4 974	8,1	61 224
Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar (TCK 86-93)	4 780	18,6	3 092	12,0	2 175	8,5	8 269	32,1	128	0,5	7 282	28,3	25 726
Hürriyete Karşı Suçlar (TCK 106-124)	8 553	35,7	6 191	25,8	2 490	10,4	4 430	18,5	176	0,7	2 135	8,9	23 975
Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar (TCK 185-196)	3 354	34,0	858	8,7	514	5,2	4 208	42,6	84	0,9	860	8,7	9 878
Şerefe Karşı Suçlar (TCK 125-131)	721	10,8	1 208	18,1	469	7,0	1 379	20,7	17	0,3	2 880	43,2	6 674
6136 sayılı Ateşli Silâhlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun	1 093	40,2	367	13,5	152	5,6	913	33,6	27	1,0	165	6,1	2 717
Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar (TCK 102-105)	609	31,1	218	11,1	349	17,8	348	17,7	11	0,6	426	21,7	1 961
5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu	1 082	59,6	145	8,0	370	20,4	137	7,5	14	0,8	68	3,7	1 816
Kamu İdaresinin Güvenliliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar (TCK 247-266)	443	25,5	458	26,4	368	21,2	379	21,8	15	0,9	75	4,3	1 738
Adliyeye Karşı Suçlar (TCK 267-298)	677	43,6	272	17,5	125	8,0	337	21,7	7	0,5	136	8,8	1 554
Genel Tehlike Yaratıcı Suçlar (TCK 170-180)	233	18,8	348	28,1	325	26,3	253	20,5	7	0,6	71	5,7	1 237
2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu	65	5,7	428	37,4	377	33,0	136	11,9	3	0,3	134	11,7	1 143
6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun	133	13,2	509	50,4	158	15,6	174	17,2	3	0,3	33	3,3	1 010
Kamu Güvenine Karşı Suçlar (TCK 197-212)	199	23,2	239	27,9	135	15,8	232	27,1	5	0,6	47	5,5	857
Bilişim Alanında Suçlar (TCK 243-246)	140	17,3	68	8,4	438	54,1	132	16,3	2	0,2	29	3,6	809
3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu	11	2,0	84	15,5	346	63,7	42	7,7	2	0,4	58	10,7	543
Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (TCK 309-316)	58	12,3	78	16,6	288	61,3	21	4,5		0,0	25	5,3	470
Hayata Karşı Suçlar (TCK 81-85)	142	31,0	46	10,0	191	41,7	28	6,1	3	0,7	48	10,5	458
Aile Düzenine Karşı Suçlar (TCK 230-234)	53	12,1	101	23,1	37	8,5	89	20,4		0,0	157	35,9	437
Diğer	617	24,3	353	13,9	563	22,1	361	14,2	21	0,8	629	24,7	2 544
TOPLAM	52 314	35,6	27 126	18,5	15 501	10,6	30 586	20,8	1 012	0,7	20 232	13,8	146 771

Tablo 9’da suç tipleri ile verilen kararlar karşılaştırılmıştır. Başlı çeken suçlar ve karardağılımları konusunda yukarıda zikrettiklerimiz burada da geçerlidir.

Diğer taraftan, saha çalışmalarında, suça sürüklenen çocuklarda ruh sağlığındaki bozukluk sıklığı yüksek olarak tespit edilmesine rağmen bu çocukların çok azının ruh sağlığı merkezlerinde takip edildiği belirlenmiştir. Erken yapılacak psikiyatrik değerlendirme ve tedavinin bu çocuklarda suça itilmeyi azaltacağı hususu değerlendirilmelidir. Bu yönde katkı sağlayacağı aşikârdır. Suça sürüklenen çocuklar ve ergenlerin adli sürecin her safhasında; rehabilitasyonları, izlenmesi ve tedavileri gerekmektedir. Bu ihtiyacın karşılanabilmesi için çocuk ve ergen adli psikiyatri alanına özgülenmiş uzmanlık birimine ihtiyaç duyulmaktadır.¹³³ Çoğu zaman bu değerlendirmeler rutin bir muayene gibi yapılarak dosyalar tekemmül ettirilmektedir. İstismar edilen çocuklar yönünden Çocuk İzleme Merkezleri’nin üstlendiği rolü suça sürüklenen çocuk açısından da üstlenecek mekanizmalar kurulmalıdır.

2.4. Maneviyat, Aile Yapısı ve Eğitim Düzeyine Göre yapılan Tasnifler

Suçluluk çok çeşitli değişkenlerden etkilenmektedir. İnsanın biyolojik ve psikolojik yapısı, ekonomik ve sosyal ilişkileri bu değişkenleri çeşitlendirmektedir. Din ve maneviyat da insanın zihinsel karar süreçlerini etkileyen önemli bir olgudur.¹³⁴ Bu yönde yapılan araştırma sonuçlarına yeri geldikçe atıf yapılacaktır.

Sosyolojik bir temelle düşünüldüğünde, ferdin içinde bulunduğu sosyal çevrede bir şahsiyet kazanması, kimlik ve benlik edinmesi, toplumun bir üyesi olması ve olgun bir insan olması; ancak toplumsallaşma ile mümkün olmaktadır. Sosyalleşme, kültür ve birikimin yeni jenerasyona aktarılmasını sağlayan bir durumu ifade eder. Bu süreçte kişi ait olduğu toplumun veya tabii olduğu grubun kültürünü öğrenir, kabullenir ve onlardan biri olur.¹³⁵ Bu cümleden olarak bireyi içinde bulunduğu toplumdan ayrı ele almak imkânsızdır. Kişinin değer yargıları ve karakteri genellikle ailesi başta olmak üzere içinde bulunduğu toplumla müteradif olarak

¹³³ AYZ, Muhammed – AYZ, A.Burcu – SOYLU, Nusret, “Çocuk ve Ergen Adli Olgularda Ruhsal Değerlendirme”, Klinik Psikiyatri Dergisi, sayı 15, sayfa 38.

¹³⁴ ÇEVİK, Muhammet, “Dindarlık Suç İlişkisi; Adıyaman Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Örneği”, s.3.

¹³⁵ ÇEVİK, age, s.34.

gelişmektedir. Çünkü insan ait olduğu toplumda pek çok birikimi aynen kabullenir ve sorgulamadan uygular.

Dinin sosyoloji senkronizasyonu devam ettirmede, toplumun kural ve değerlerinin içselleştirilmesinde, bireyin hayatında meydana gelen acı durumları yorumlamasında önemli bir yere sahip olduğu çeşitli disiplinler tarafından ispat edilmiştir. Suç sayılan ve haksızlık içeriği bulunan eylem ve davranışları gerçekleştirdikleri hukuki olarak kesinleşmiş ve bu nedenle hüküm giymiş kişilerin suç işlemeden önceki durumu ve sonraki dönemi ile cezaevi koşullarında dini inanç ve ibadetlere matuf eylemleri üzerinde çalışmalar yapılmıştır.¹³⁶ Belirtilen dönemler açısından hükümlüde meydana gelen değişim gözlenmeye çalışılmıştır.

Dinin en önemli sosyolojik fonksiyonlarından biri, onun toplumsal düzenin idamesini sağlayıcı ‘muhafazakâr fonksiyonu’nda odaklanmaktadır. İşin bu yönü aslında dinin, dini inanç ve kuralların, toplumda önemli bir yeri olan sosyal kontrol rolüne işaret etmektedir. Dini terminoloji içerisindeki günah-sevap ve helal-haram gibi kavramlar, aynı zamanda ve birçok durumda toplumun ahlaki kıstaslarının temel ölçütüdürler. Bu değerler aynı zamanda toplumsal barışı sağlayıcı fonksiyonlar olarak görürler. Dinin, dini inançlar ve ibadetlerin, aynı zamanda, ayin ve törenlerin toplumun birbiriyle dayanışmasını ve kaynaşmasını güçlendirici etkileri bulunmaktadır. Benzer biçimde din, fert ve topluma, içinde hayat sürdürdükleri dünyaya ve yaşama bir anlam yükleme fonksiyonu görür ve böylece onların dünya görüşleri ve hayata bakış açılarının şekillenmesine önemli katkı sağlar. Dinin muhafazakâr etkisinin yanı sıra aynı anda yaratıcı fonksiyonlarının da bulunduğu bilinmektedir. Bu açıdan, belirtmek gerekir ki din sistemlerinin çok belirgin bir özelliği de, çoğu zaman toplum hayatındaki salt dini fonksiyonlarının yanı sıra başka birçok sosyolojik fonksiyonları da yerine getirmeleri sebebiyle, sosyal kurumlar arasında ikmal edici bir göreve sahip olmalarında toplanmaktadır. Bireysel ve toplumsal kişiliğin belirlenmesi, oturması ve kalıplaşması; özellikle hızla dönüşen toplumların kimlik problemlerinin çözümü açısından dinin bu tamamlayıcı etkisinin önemi

---

¹³⁶ ÇEVİK, Muhammet, “Dindarlık Suç İlişkisi; Adıyaman Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Örneği”, s.1.

büyüktür.¹³⁷ Ayrıca dini ve toplumsal kabullerin daha yasama aşamasında, mevzuatı şekillendirdiği gerçeğini de not etmek gerekir.

Din toplum hayatı üzerinde çok mühim etkilere sahiptir. Özellikle işlevselci teorilerin vurguladığı gibi, din toplumun bütünleşmesini ve sosyal düzenin muhafazasını sağlamakla kişiyi içsel çatışmadan, kaotik bakış açısından ve sapkın hareketlerden men eder. Yalnız bunlarla sınırlı olmamakla beraber dinin suçtan alıkoyucu etkileri aşağıda sıralanmıştır:

Birincisi: Ferdin algılama ve düşüncelerine etki ederek, kendisinin de belirleyicisi olduğu kural ve değerleri özümsemesini sağlar. Ahlak, vicdan, gibi sınırlayıcı vasıtalarla, kendisini kontrol etme güdülerini geliştirir.

İkincisi: Bir toplumun fertlerini birbirlerine benzeştirerek, toplumsal gerilimi, marjinalleşmeyi, dolayısıyla çatışmaya yatkınlığı minimize ederek suçlu davranışı engeller. Bir toplumun fertlerini bir arada tutan çeşitli sebepler vardır. Ortak dil, ortak bayrak, ortak kültür gibi din de bütünleştirici, bir arada tutucu bir fonksiyona sahip olabilmektedir.

Üçüncüsü: Toplum üzerinde etkin olan bir üst mekanizmayı, çoğu zaman otorite olarak devleti meşrulaştırmak suretiyle; bireyler üzerinde denetimi etkili kılarak onların koyduğu kurallara uymayı mümkün kılar.

Dördüncüsü: Ölüm, hastalık, eşitsizlik gibi travmatik durumları anlaşılır, katlanılır kılarak, bireyi içine düşebileceği kaotik durumdan ve buna vereceği radikal tepkilerden alıkoyarak suça eğilimini önler. Dinin bu temel fonksiyonuna dair teoriler, onun antropolojik bir ihtiyaç olduğu ve ontolojik ihtiyacına cevap verdiği yönündedir.

Besincisi: Bizzat hüküm ihdas ederek, toplumda haksızlığa neden olacak fiilleri yasaklar ve suç işlenmesi halinde dünyevi uhrevi müeyyideleri vazeder.¹³⁸

ÇEVİK'in "Dindarlık Suç İlişkisi; Adıyaman Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Örneği", isimli çalışmasında ortaya koyduğu bir veriler calibi dikkattir.

¹³⁷ ONAY, Ahmet, "Dindarlık, Etkileşim ve Değişim", s.45.

¹³⁸ ÇEVİK, Muhammet, "Dindarlık Suç İlişkisi; Adıyaman Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Örneği", s.38-39.

Hükümlülerin, öte dünyada hesap sorulacağına ve herkesin yaptığının karşılığını bulacağına olan inanca göre dağılımı adı geçen çalışmada ortaya konulmuştur.

Hükümlülerin %5,3'ü ahirette hesap sorulacağına inanmamakta, %94'ü ise inanmaktadır.

Allah ve ahiret inancının, insanların içerisinde manevi bir kısıtlayıcı olduğu ve suç işlemlerine mani olduğunu savunan tezi çürütüyor olması bakımından bu veri önemlidir. Burada öne sürülen sonuç, suç isleyenlerin bunun karşısında bir müeyyide olduğunu ve hem dünyada, hem ahirette ceza öngörüldüğünü bilerek bunu gerçekleştirdiğini düşündürmektedir. Ancak dikkat etmek gerekir ki, elde edilen veriler hükümlülerin hâlihazır durumlarını yansıtmaktadır. Suç işleme etkisi üzerine inceleme yapılırken, suç işledikleri zaman bu bakış açısına sahip olup olmadıklarının bilinmesi gerekir.¹³⁹

Aynı çalışmada ceza evinde bulunanlar, 'bir insan dini bilgilerinin en iyi şekilde öğrenmelidir' önermesine göre %78,2 oranında 'kesinlikle katılıyorum' yanıtını vermiştir. Bir önceki sonuçla birlikte değerlendirildiğinde hükümlülerin genellikle iyi bir dini eğitim alsalardı suça sürüklenmeyeceklerine olan inançları baskın gelmektedir. Zira hükümlüler benzer bir istatistik olan; 'İslam dininin suç işlemeyi engelleyen bir yapıya sahip olup olmadığına' ilişkin düşüncesine göre dağılımda %76,7 oranında İslam dininin suç işlemeyi engelleyen bir yapısı olduğunu düşünmektedir.

Hükümlüler, %83,5 oranında Allah'a dua etme ihtiyacı hissettiklerini ifade etmektedir. Önceki sonuçlara göre hükümlülerin, daha yüksek oranda Allah'a dua etmeleri yönündeki beyanları, hürriyeti bağlayıcı cezaların uslandırıcı ve mahkûmlar üzerindeki pişman etme sonucu açısından önemlidir. Zira mahkûmların %67'si dini inanç ve tutumlarında, dini yaşantısında hapse girdikten sonra kısmen de olsa değişiklik olduğunu doğrulamaktadır.

Doğrudan sorulan cezaevine girmesine sebep olan fiil dolayısıyla pişmanlık duyup duymadıklarına göre dağılımda ise, %82,8 oranında çok sık, sık veya ara sıra

¹³⁹ ÇEVİK, Muhammet, "Dindarlık Suç İlişkisi; Adıyaman Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Örneği", s.62-63.

pişmanlık duyduklarını, %2,3 seyrek veya çok seyrek pişmanlık duyduklarını ifade etmişlerdir.

Şüphesiz bu çalışmalar, ceza infazı konusunda sahada yapılan önemli eserlerdir. Ancak bu sonuçların daha anlamlı olabilmesi, uygulamaya ışık tutabilmesi açısından tesadüfi suçlular ve mükerrer suçlular için ayrı ayrı ve kartezyen olarak çalışılması gerekmektedir.

Ne var ki, ülkemizde cezaevi yönetimleri ve Adalet Bakanlığı, ceza infaz kurumlarının bir örneklem grubu olarak değerlendirilmesini arzu etmemektedir. Bu yaklaşım ceza infaz kurumları için bilimsel çalışmaları güçleştirmektedir.

Ayrıca hükümlülerin yöneltilen sorulara genellikle doğru cevap vermedikleri yönündeki kanaat da, verilerin güvenilirliğini gölgeye düşürmektedir.

Suçla ilişkin saha çalışmalarında önemli bir yer tutan suçluluk ve eğitim ilişkisinin irdelenmesinden, okuryazar olmayanların oranının düşük olduğu, ancak düşük eğitim seviyesinde olanların oranının hayli yüksek olduğu gösterilmiştir. Hiç okul bitirmeyenler % 18 civarında saptanırken, ilköğretim/dengi okul ve düşük seviyede eğitim alanların oranının %72,0 civarında olduğu belirtilmiştir. Bu düşük eğitim seviyesinin, hükümlülerin ebeveynlerinde daha da aşağılara indiği görülmüştür.¹⁴⁰

Araştırma sonuçlarına göre bir başka gerçeklik de aile içi şiddet ve kötü muamelenin sıklığıdır. Annesinden ya da babasından kötü muamele görenlerin toplamı %62,4 olarak saptanmıştır. Ailenin diğer fertlerinden ve aile dışından görülen şiddetin de eklenmesi ile bu oranın çok daha yukarıya çıkacağı aşikârdır. Ancak bu konuda yapılan araştırmalar yetersizdir.

Ayrıca temas içinde olunan sosyal çevrenin, aile ve akran gruplarının suç davranışı ve eğiliminin ortaya çıkmasındaki fonksiyonu üzerindeki çalışmalara da yer vermek gerekir. İnteraktif yaklaşımların sağlıklı bireylerin yetiştirilmesinde önemle vurguladıkları konular, ailenin çocuğuna sosyal kültürü aktarmadaki verimliliği, duygusal rolü, çocuk üzerindeki toplumsal denetimidir. Genç hükümlüler üzerine yapılan çalışmalar, açık biçimde problemlili bir aile arka planında, kaynağını

---

¹⁴⁰ ÇEVİK, Muhammet, “Dindarlık Suç İlişkisi; Adıyaman Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Örneği”, s.86.

doyumsuz yetişmeden alan, rutinleşmiş bir sosyal düzensizlik manzarası ortaya çıkarmaktadır. Çocukların sağlıksız aile yapısı içinde yetişmeleri, ebeveynleri tarafından reddedilmeleri veya göz ardı edilmeleri, şiddet ve istismar gibi istenmeyen davranışlara maruz kalmaları, sağlıksız ortamlarda sosyalleşmelerine yol açmaktadır. Ailenin denetim ve gözetim fonksiyonunu kaybetmesi, barınacak ortamdan yoksun bulunmak, yoksulluk gibi sebepler; çocuğun gelişmesini ve yetişmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Çocukların eğitim örgütlenmesinden yoksun bırakılarak sokakta çalışmaya yönlendirilmesi ve birçok durumda ailenin de bunu özendirilmesi, çocukların suç çevreleriyle tanışmalarına yol açmaktadır. Ayrıca bu sebeplerle genç yaşlarda yaşanan ıslahevi tecrübesi, bu çocukların tekrar tekrar suça sürüklenmelerine taban hazırlamaktadır.¹⁴¹ Bu nedenle tekerrür önlenememektedir.

Ekonomik durum karşılaştırması yapıldığında sonuçlar; ekonomik sorunların müşterek bir özellik olduğuna ve muhtemelen suç işlemeye de önemli katkıda bulunduğuna işaret etmektedir. Hükümlülerin %78'i asgari ücret sınırının altında ekonomik gelire sahip olduğunu beyan etmiştir. Hükümlüler arasında işsizliğin önemli bir problem olduğu, en yaygın mesleklerin zanaatkârlık, esnafılık, çiftçilik ve nitelik gerektirmeyen işler olduğu saptanmıştır.¹⁴² Suçla, özellikle çocuk suçluluğu ile mücadele etmenin çok yönlü çaba gerektirdiği gerçeğinin ipuçları burada yatmaktadır.

---

¹⁴¹ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.38-39.

¹⁴² ÇEVİK, Muhammet, “Dindarlık Suç İlişkisi; Adıyaman Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Örneği”, s.86.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARIN İNFAZI VE GÜVENLİK TEDBİRLERİ

3.1. Bilişsel Gelişimin Temelleri

Bilişsel gelişim ve eğitimbilimler konusunda en çok kabul gören teorilerden olan Piaget'in bilişsel gelişim modelinde dört basamak göze çarpmaktadır.¹⁴³

Piaget'in 0–2, 2–6 ve 6–12 yaş sınıflandırması eğitim bilimleri ile ilgili olup; konumuzla ilgisi yoktur. Ancak soyut İşlemler dönemi olarak 12-18 yaş arası dönemden bahsedilmiştir. Soyut düşünme yeteneği bu dönemde gelişmekte ve kişi sorunları sistematik olarak değerlendirerek karmaşık problemleri çözme yeteneği kazanmaktadır. Bu dönemde bireyde sosyal konulara ait fikirler de gelişir.

Ceza mevzuatının hem ulusal hem uluslararası düzeyde Piaget'in görüşleri çerçevesinde şekillendiğini söylemek mümkündür.

Öte yandan ontolojik bir varlık olarak veya fizyolojik yapısına göre insanı sınıflandırmak oldukça güçtür.

Tıbbi olarak çocuk deyiminden ne anlaşılması gerektiğine ilişkin sarıh bir değerlendirme bulunmamaktadır. Bir başka deyişle hukukumuzda çocuğun tanımı yapılmışsa da fizyolojik olarak çocuktan ne anlaşılması gerektiğine ilişkin bir hüküm mevcut değildir. Doktrinde, çocuk kavramı açısından, ergenlik çağına ölçü olarak alınabileceğini ileri süren hukukçular vardır. Çocuk, kendi başına hukuki tasarrufa yetkin olmadığı varsayılan ve on sekiz yaşını doldurmamış kişidir.¹⁴⁴

Ceza hukuku suçu tipiklik içerisinde tahlil eder. Psikoloji ise suçu ve sebeplerini bilişsel düzeyde tahlil eder. Gerçekten irade, şuur, kast, pişmanlık ve affetmek birer psikolojik süreç ifade eder.¹⁴⁵ Çocuk yargılaması açısından bu kavramların iyi analiz edilmesi ve hükme müteallik karar verirken çocuğa dair psiko-sosyal çalışmaların esaslı şekilde uygulanması şarttır.

¹⁴³ ÖZKAN, Ashı, “Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Çocuk ve Gençlerin Fârik Ve Mümeyyizliklerinin Değerlendirilmesi”, s.22-23.

¹⁴⁴ HAKERİ, Hakan, “Tıp Hukuku”, s.126.

¹⁴⁵ EREM, Faruk, “Adalet Psikolojisi”, s.7.

3.2. Türk Ceza Kanunu Açısından Çocuk

Türk Ceza Kanunu'nun "Tanımlar" başlığını taşıyan 6. maddesi; uluslararası tanımla bütünleşik ve paralel olarak çocuk deyimini "henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi" olarak tanımlamıştır.

On iki yaşını doldurmamış olan çocukların hiçbir surette sorumluluğu yoktur. Tutulamaz ve sorgulanamazlar. Kollukta sadece kimliklerinin tespiti ile sınırlı olarak tutulabilecekleri kabul edilmiştir. Bunun dışında ceza kovuşturmasına muhatap olmaları mümkün değildir.

İzlenen suç ve ceza politikasının gereği olarak, bu gruba giren yaş küçüklerinin ceza sorumluluğunun olmadığı normatif olarak kabul edilmiştir. Çünkü bu çocuklar hakkında ceza yaptırımının uygulanması, cezanın özel önleme ve yeniden topluma kazandırma işlevi bakımından tamamen ters etki gösterecektir. Hatta bu çocuklarla ilgili olarak ceza kovuşturmasına ilişkin işlemlerin yapılması, psikolojik gelişimleri üzerinde olumsuz etkiler meydana getirebilmektedir. Bu nedenle, suç yoluna sürüklenmiş olan bu çocuklarla ilgili olarak, sadece koruyucu ve eğitici nitelikte olan güvenlik tedbirlerine başvurulabilir.

Fiili işlediği sırada henüz on iki yaşını bitirmemiş olması, çocuk açısından kusurluluğu mutlak surette ortadan kaldıran bir neden olarak kabul edilmiştir.

Mülga 765 sayılı TCK'nın, "fârik ve mümeyyiz olma"¹⁴⁶ şeklindeki tanımı 5237 Sayılı TCK'da "on iki yaşını doldurmuş olup da on beş yaşını doldurmamış olanların işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması hâlinde ceza sorumluluğu yoktur" şeklini almıştır. Bu sebeple on iki yaşını doldurup, on beş yaşını doldurmamışlar için, yargılama aşamasında suçun mana ve ehemmiyeti kavrayıp kavrayamadığına dair araştırma yapılması zorunludur. Bu ceza yargıcının görevidir.

Çocukluktan gençliğe geçiş sürecinde bulunan on iki yaşını doldurmuş ve fakat henüz on beş yaşını tamamlamamış kişiler, genellikle işlediği fiilin bir haksızlık oluşturduğunun bilincinde olmakla beraber, bazı durumlarda fiili işlemekten kendini alıkoyamamakta ve bazı davranışlar açısından iradesine yeterince

¹⁴⁶ 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu (Mülga), Madde:54.

hâkim olamamaktadır. Bu nedenle, suç oluşturan bir fiili işlediği sırada on iki yaşını bitirmiş olup da henüz on beş yaşını bitirmemiş olan kişilerin, işlediği suç açısından davranışlarını yönlendirebilme yeteneğine sahip olduğunun belirlenmesi hâlinde, ceza sorumluluğunun olduğu kabul edilmiştir. Aksi halde dürtüleri ile hareket ettiği, haksızlık içeriğine dair algısının gelişmediği kabul edilmelidir.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun çocuklar açısından özel bir sınıflandırma ve sistematik içermektedir.¹⁴⁷

Çocuklar gelişimleri sırasında henüz tam olarak sosyalleşme sürecini tamamlamadıkları için hangi normlara neden uymaları gerektiğini tam olarak kestiremezler. Çoğu zaman bu kurallar yetişkinler tarafından onlara tam olarak aktarılmaz. Bu sebeple çocukların işlediği suçlar, hem neden hem de tür bakımından yetişkinlerin işledikleri suçlardan farklıdır.¹⁴⁸

Türk Ceza Kanunu'nun "Ceza sorumluluğunu Kaldıran ve Azaltan Nedenler" başlıklı birinci kısım, ikinci bölümünde 31. madde ihdas edilmiştir. Bu madde, "yaş küçüklüğü" başlığını taşımaktadır. Gerekçesine baktığımızda özetle şu durum ortaya çıkmaktadır: Kişinin, fiziksel gelişimine paralel olarak, toplumun değer yargılarını, bunların anlam ve içeriğini algılama yeteneği gelişmektedir. Yine bu gelişim sürecinde algılama yeteneğinin yanı sıra, ayrıca toplumdaki ölçü davranış kurallarının gerekleri doğrultusunda hareketlerini yönlendirebilme yani irade yeteneği de gelişmektedir.

KUÇURADİ'ye göre; "Bir eyleme değer atfetme, değerlendirenin o eylemi, kendisiyle rastlantısal özel ilgisinden –kendi özel koşullarıyla ilgisinden- dolayı değerli-değersiz (iyi-kötü) sayması olarak karşımıza çıkar"¹⁴⁹

Çeşitli şekillerde gruplandırılan çocukların somut olaya ilişkin 'değerlendirme' kabiliyetleri re'sen dikkate alınmalıdır.

On iki, on beş yaş arası küçüklerin ceza sorumluluğunun olup olmadığı, çocuk hâkimi tarafından tespit edilir. Ancak, bu belirlemeden önce, yaş küçüğünün içinde bulunduğu aile koşulları, sosyal ve ekonomik koşullar ile psikolojik ve eğitim

¹⁴⁷ GÜNEY, Niyazi vd., "Yeni ve Farklı Yönleriyle 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu", s.75.

¹⁴⁸ YAVUZER, Haluk, "Çocuk ve Suç", s.31.

¹⁴⁹ KUÇURADİ, İoanna, "Etik", s.17.

durumu hakkında uzman kişilerce rapor hazırlanması istenir. Çocuk hâkimi, hazırlanan bu raporları, ceza sorumluluğunun belirlenmesiyle ilgili olarak yapacağı değerlendirmede dikkate alır.

Kusur yeteneği bulunmayan yaş küçüğü hakkında ceza tertibine yer olmadığına karar verilir. Ancak, bu kişiler hakkında koruyucu, eğitici ve yeniden topluma kazandırıcı nitelikte güvenlik tedbirlerine hükmedilir.

Çocuk hâkimi, işlediği suç açısından ceza sorumluluğunun olduğunu kabul ettiği yaş küçüğü hakkında ise kural olarak indirilmiş cezaya hükmedecektir.

Fiili işlediği sırada on beş yaşını doldurmuş ve fakat henüz on sekiz yaşını tamamlamamış gençler, normal şartlarda, gerçekleştirdikleri eylemlerin hukukî anlam ve neticelerini kavrama yeteneğine sahip olmakla birlikte; bu kişilerin, davranışlarını yönlendirme kabiliyetleri yeterince gelişmemiş olabilmektedir. Bu sebeple, suç yoluna girmiş olan gençlerin, işledikleri suçlar bağlamında irade yeteneğinin zayıf olduğu kabul edilmiştir. Azalmış kusur yeteneğine sahip bulunan gençler hakkında kural olarak indirilmiş cezaya hükmedilir.”¹⁵⁰

Yargı kararıyla reşit kılınan çocukların hangi sınıflandırmaya tabii tutulacakları konusunda zaman zaman duraksama yaşanmaktadır. Genellikle kabul edilen görüşe göre yargı kararıyla ergin kılındığı husus ayırık olmak üzere çocuklara ilişkin hükümlerin uygulanması gerektiği yönündedir. Örneğin, mahkemece ergin kılınan ve evlenmesine izin verilen on sekiz yaşından küçük bireyin artık, evliliği ile ilgili olarak suçlamaya muhatap olamayacağı ortadadır. Ancak, başka bir suçla ilgili olarak çocuk olarak mı, ergin olarak mı muhakeme edileceği tereddüdü gündeme gelecektir.

Özellikle gâi ceza teorisini benimseyen yazarlara göre hukuk düzeni bir bütündür. Medeni yargılama anlamında rüşt sahibi olan fert, ceza yargılamasında da ergin olarak işlem görmelidir. Ancak uygulamada olan ve genel kabul gören görüş kazai rüşt sahibi faillerin on sekiz yaşını doldurmadıkları sürece çocuk kabul edilecekleri yönündedir.

Çocuk hakkında verilen hüküm ve buna mukabil çocuk üzerinde infazın olumsuz etkilerini en aza indirmek amacıyla ve kusur yeteneği ile de ilgili olarak

¹⁵⁰ Türk Ceza Kanunu'nun TBMM Adalet Komisyonunca kabul edilen gerekçeleri, Madde:31.

TCK; çocuk ile ilgili pek çok hüküm sevk etmiştir. Özellikle TCK'nun 50. Maddesinde belirtilen adli para cezasına ve tedbire çevirme çocuk açısından da geçerlidir. Hatta bunun öncelikli olduğu söylenmelidir. Çünkü kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların, hükümlünün ıslah edilmesi amacına hizmet etmemesi, sosyal çevresinden ayırması, devlete gereksiz mali külfet getirmesi gibi nedenler seçenek yaptırımları zorunlu hale getirmektedir.¹⁵¹ Bu düzenlemeler kısa vadede çocuk yararına uzun ve orta vadede toplum yararına olan uygulamalardır.

Çocuk yargılamasının her aşamasında çocuğun üstün yararının gözetilmesi gerekir. Bu hem çocuk, hem de toplum menfaatinidir.

Suç işlediği sırada on sekiz yaşını doldurmamış olup da yargılama aşamasında on sekiz yaşını dolduranlarla ilgili olarak da infaz mevzuatında açıklayıcı hükümlere ihtiyaç vardır. Bu hususta, kanun boşluğu doldurulmalıdır. Gerçi infaz sistemi içerisinde bulunan gençlik infaz kurumları bu maksada hizmet edecektir. Fakat yeterli olmadığı not edilmelidir.

3.3.Çocuk Koruma Kanunu Çerçevesinde Çocuk

Çocuk Koruma Kanunu'na göre çocuk daha erken yaşta ergen olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişidir şeklinde bir tanım yapılmıştır. Bu tanım ceza kanunlarının ve ceza muhakemesi kurallarının uygulanmasıyla tahditlidir.¹⁵²

Buna göre sağlık tedbiri, çocuğun fiziki ve ruhi sağlığının korunması, bakımı ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına yönelik olarak infaz çerçevesinde ayrıca değerlendirme yapmak gerekecektir.

Özgürlüğü bağlayıcı cezalar, yaşam hakkı dışında en temel hak olan insanların özgür olma haklarına müdahale anlamına gelir. Bu doğrultuda uygulanan bir müeyyide, bu hakkın temelinde yer alan ve aynı zamanda seyahat ve ikamet özgürlüğü örneğinde görülebileceği gibi tüm öteki hak ve hürriyetlerden bireysel olarak faydalanmanın ön şartını da oluşturan fiziksel hareket özgürlüğünü hedef alır. Dolayısıyla denilebilir ki, bu yaptırım türü özgür olma hakkına devletin hayal

¹⁵¹ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.60.

¹⁵² HAKERİ, Hakan, “Tıp Hukuku”, s.126-127.

edilebilir en kapsamlı ve kesif müdahalesini oluşturur. Özgür olma hakkının kullanımının gerçek ön şartlarının elinden alınmasına bağlı olarak, bireyin diğer insan hakları da kıymetini kaybetmiş olur. Özgürlüğünden yoksun bırakılması insanın öteki haklarının gerçekleşme ihtimalini de engeller, onun devredilemez ve vazgeçilemez haklarını fiilen idrak etme ihtimalini elinden alır.¹⁵³ Bu itibarla hapis cezası, kişinin hürriyetinin bağlanmasıyla eş anlamlıdır.

Türk Ceza Kanunu'nun 56. maddesi ile çocuklara özgü güvenlik tedbirlerinin nelerden ibaret olduğu ve bunların ne suretle uygulanacağı hususu 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na bırakılmıştır. Bu kanunun amacı; 'korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemek' olarak belirlenmiştir.

Kanun ayrıca, 'korunma ihtiyacı olan çocuk' ve 'suça sürüklenen çocuk' tanımlarına da yer vermiştir.

Türk Hukuku'nda, Çocuk Mahkemeleri sulh ceza ve asliye ceza mahkemelerinin bakabileceği davalara bakar. Çocuk Mahkemeleri'nde cumhuriyet savcısı bulunmaz. Çocuk Ağır Ceza Mahkemeleri ise, ağır ceza mahkemelerinin görev alanına giren davalara bakar. Bilindiği gibi, ağır ceza mahkemeleri heyet olarak teşekkül eder ve duruşmalarda cumhuriyet savcısı bulunur.

Çocuk mahkemelerinde bulunması gereken nitelikler şöyle sıralanabilir:

1. İyileştirme felsefesi,
2. Yasal haklar doğrultusunda izlenecek yöntem,
3. Çocuklarla ilgilenen sosyal hizmet servislerini özellikle yargılama öncesi kullanma,
4. Karar vermede tanı ve tretman için sosyal bilimlere önem verme,
5. Sosyal kontrol yöntemi olarak hapsedmekten kaçınma,
6. Yargılama sonrası program ve hizmetleri geliştirme.¹⁵⁴

1979 Tarih ve 2253 sayılı Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunu'nun yürürlükten kalkarak yerini 2005 tarih ve

¹⁵³ GÜNTHER, Klaus, "Ceza İnfaz Hukukunun İnsan İmgesi", İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu Bildirilerinden, 2000, Ankara.

¹⁵⁴ TURAN, D.Kubilay, "Türk Hukuku'nda Suça Sürüklenen Çocuk Hakkında Güvenlik Tedbirleri", Yüksek Lisans Tezi, s.:75.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na bırakması çocuklar açısından olumlu bir gelişmedir. Öte yandan ÇKK, yargılama çerçevesinde çocukların mümkün mertebe büyüklerden ayrı kalmasını amaçlamıştır.¹⁵⁵

Çocuk Koruma Kanunu'nun önemli özelliklerinden birisi; yetişkinlerle beraber suç işleyen çocukların yargılanmasına ilişkin usulü belirlemesidir. Çocukların yetişkinlerle birlikte suç işlemesi durumunda, soruşturma ve kovuşturmanın ayrı yürütüleceği belirlenmiştir. Madde metninden de anlaşılacağı üzere soruşturmaya başlayan Cumhuriyet Savcısı somut olayda yetişkin şüphelilerle birlikte çocuğun da bulunduğunu haber alır almaz, çocukla ilgili işlemlerin çocuk kolluğu tarafından yürütülmesi talimatı vermelidir. Savcılık bundan sonra, soruşturmanın tüm hazırlık işlemlerini tefrik ederek ayrı ayrı yürütmeli, iddianameleri de ayrı ayrı düzenlemelidir.¹⁵⁶

Güvenlik tedbirleri, Çocuk Koruma Kanunu'nun beşinci maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre:

1. Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik, danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan;

a)Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda; çocuklara da eğitim ve gelişmeleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol göstermeye,

b)Eğitim tedbiri, çocuğun bir eğitim kurumuna gündüzlü veya yatılı olarak devamına; iş ve meslek edinmesi amacıyla bir meslek veya sanat edinme kursuna gitmesine veya meslek sahibi bir ustanın yanına yahut kamuya ya da özel sektöre ait işyerlerine yerleştirilmesine,

c)Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirmemesi halinde, çocuğun resmi veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesine,

¹⁵⁵ AVCI, Mustafa, "Çocuk Suçları Konusunda Mevzuatın Değerlendirilmesi", Çocuk Sorunları ve İslam Sempozyumu Bildirileri, s.395.

¹⁵⁶ CİN, Onursal, "Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler", s.192.

d)Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya süreli tıbbi bakım veya rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,

e)Barınma tedbiri, barınma yeri olmayan çocuklu kimselere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlara uygun barınma yeri sağlamaya yönelik tedbirlerdir.

Çocuk Koruma Kanunu'nun yedinci maddesi, koruyucu ve destekleyici tedbir kararı alınması konusunda belirleme yapmıştır:

1. Çocuklar hakkında koruyucu ve destekleyici tedbir kararı; çocuğun anası, babası, vasisi bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen çocuk hâkimi tarafından alınabilir.
2. Tedbir kararı verilmeden önce, çocuk hakkında sosyal inceleme yaptırılabilir.
3. Tedbirin türü kararda gösterilir. Bir veya birden fazla tedbire karar verilebilir.
4. Hâkim, hakkında koruyucu ve destekleyici tedbire karar verdiği çocuğun denetim altına alınmasına da karar verebilir.
5. Hâkim, çocuğun gelişimini göz önünde bulundurarak koruyucu ve destekleyici tedbirin kaldırılmasına veya değiştirilmesine karar verebilir. Bu karar acele hallerde, çocuğun bulunduğu yer hâkimi tarafından da verilebilir. Ancak bu durumda karar, önceki kararı alan hâkim veya mahkemeye bildirilir.
6. Tedbirin uygulanması, on sekiz yaşın doldurulmasıyla kendiliğinden sona erer. Ancak hâkim, eğitim ve öğrenimine devam edebilmesi için ve rızası alınmak suretiyle tedbirin uygulanmasına belli bir süre daha devam edilmesine karar verebilir.
7. Mahkeme, koruma ihtiyacı olan çocuk hakkında, koruyucu ve destekleyici tedbir kararının yanında, 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun hükümlerine göre, velayet, vesayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında da karar vermeye yetkilidir.

Bu düzenleme de oldukça yerindedir. Ceza mahkemesi sıfatını haiz bir mahkemeye belli konularda ve çocuk lehine hukuk mahkemelerinin sahip olduğu bir yetki verilmiştir.

Bu arada pek çok ceza muhakemesi müessesesi, çocuk lehine esnetilmiştir. Alternatif müesseseler olan erteleme ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması gibi

kurumların uygulanmasında denetim süresi çocuk lehine kısaltılmış, alternatif kurumlara başvurabilmek için ceza sınırı yine çocuk lehine uzun tutulmuştur.

Yine, suça sürüklenen çocuklar hakkında kısa süreli hapis cezasının tedbire çevrilmesinden sonra, tedbire uyulmaması halinde tekrar hapis cezasına çevrilmeyeceği hüküm altına alınmıştır. Çocuklar hakkında verilen 1 yıl ve daha kısa süreli hapis cezaları TCK'nın 50/3. maddesine göre adli para cezası yaptırımına veya tedbire çevrilmesi zorunludur. Suça sürüklenen çocuk hakkında verilen adli para cezası tebliğinden itibaren 30 gün içinde ödenmemesi halinde 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 106/4. maddesine göre hapse çevrilemez. Kısa süreli hapis cezası TCK'nın 50/1-c,d,e,f maddelerinde belirtilen tedbirlere çevrilip bu tedbir tebligata rağmen yerine getirilmez ise, bu durumda çocuk hakkında tedbir kararı yerine getirilmediği için hapis cezasının aynen infazına karar verilemez.¹⁵⁷ Bu da hukukumuzda çocuk lehine yapılan düzenlemelerdendir.

3.4. Çocuk Hakları Bildirisi ve Uluslararası Hukuk Açısından Çocuk

Uluslararası metinlerde, suça sürüklenen çocukların yetişkinler gibi yargılanmalarının, onları suç ve benzeri risklere karşı koruyamadığı gerçeğinden hareketle çocuklara özgü mekanizmaların oluşturulması taraf devletler için bir zorunluluk haline getirilmiştir.¹⁵⁸ Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin birinci maddesine göre daha erken yaşta reşit olmasını gerektirecek yasal bir neden olmadıkça on sekiz yaşına kadar her insan çocuktur. Bu durumda çocuk suçluluğu en geniş anlamda, on sekiz yaşın altındaki şahısların işlemiş olduğu suçlar olarak tanımlanabilir.¹⁵⁹

Elbette, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin tanımını nazarı dikkate almak gerekir. Sözleşme, çocukların haklarının korunmasına matuftur. Çocuk haklarının korunması bakımından on sekiz yaşından küçüklerin tümünü, ülkemiz tarafından da imzalanan ve kanun gücünde olan bu metin karşısında, çocuk olarak kabul etmek gerekecektir.

¹⁵⁷ SARICA, Alper, <http://alpersarica.av.tr/adli-para-cezasi-hakkinda-bilmeniz-gerekenler/>

¹⁵⁸ AVCI, Mustafa, "Çocuk Suçları Konusunda Mevzuatın Değerlendirilmesi", Çocuk Sorunları ve İslam Sempozyumu Bildirileri, s.380.

¹⁵⁹ ÖZKAN, Ashı, "Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Çocuk Ve Gençlerin Fârik ve Mümeyyizliklerinin Değerlendirilmesi", s.3.

Ancak burada çocuğun da üstün yararını gözeterek, tıp biliminin verileri dikkate alınarak çocuk kavramı içine hangi yaş grubunun girdiğini saptamak daha uygun olacaktır. Uygulamada bu kavramın içi doldurulurken çocuğun yararının ön planda tutulması ana hedef olmalıdır.¹⁶⁰

Bu saptama özellikle çocuklara verilen cezaların infazında önemlidir. Zira yaş gruplarına göre ceza hukukunun uygulanmasından ziyade, infazın bireyselleştirilmesi aşamasında bu değerlendirmeye gerek vardır.

İngiltere’de çocuk ve yetişkin cezaevlerinin ayrılmasına 1835’te karar verilmiştir. 1854 yılında ise ‘Genç Suçlular Kanunu’ çıkarılmış ve çocuklar için ıslahevleri açılmıştır. 1908’de yürürlük kazanan ‘Çocuklar Kanunu’ ile on dört yaşından küçüklerin tutuklanmasına son verildiği bilinmektedir. Şüphesiz en önemli ivme uluslararası düzeyde ortaya konan gayretler ve bildirgelerdir. Bu husustaki ilk bildiri 1924’te Milletler Cemiyeti’nce kabul edilen ‘Çocuk Hakları Cenevre Bildirisi’dir. Savaş yıllarında kabul edilen ve yeterince fonksiyonel olamayan bu bildiri, savaştan sonra Birleşmiş Milletler’in kurulmasıyla 1959’da genişletilmiş olarak yinelenmiştir.¹⁶¹

Çocuk Hakları Bildirgesi’ne göre:

1. madde: Hiçbir fark gözetilmeden bütün dünya çocuklarının yararlanması
2. madde: Özel korunma ihtiyaçları
3. madde: Bir ad ve vatandaşlık hakkı
4. madde: Gerekli sosyal güvenlik
5. madde: Özürlü çocukların tedavisi
6. madde: Ebeveyn şefkati
7. madde: Eğitim Hakkı
8. madde: Korunma ve kurtarmadan ilk yararlanan olma hakkı esastır.

Çocuk ceza yargılaması alanında suça sürüklenen çocuğun nev’i şahsına münhasır bir fail olduğu konusunda fikir birliğine varılmıştır. Bu sebeple çocuğun, yetişkinlerle aynı mahkemede, aynı usullerle yargılanması hem adil kabul edilemez

¹⁶⁰ HAKERİ, Hakan, “Tıp Hukuku”, s.126-127.

¹⁶¹ TURAN, D.Kubilay, “Türk Hukuku’nda Suça Sürüklenen Çocuk Hakkında Güvenlik Tedbirleri”, Yüksek Lisans Tezi, s.:23.

hem de kamu vicdanını rahatsız eder. İlk çocuk mahkemesinin ABD’de Massachusetts’de 1878 yılında, ikincisinin Chicago’da 1899’da kurulduğu bilinmektedir. İngiltere’de 1905, Kanada ve Portekiz’de 1911, Fransa ve Belçika’da 1922, Avusturya’da 1919, Hindistan’da 1920, Hollanda’da 1922, Brezilya ve Japonya’da 1923, Yunanistan’da 1924, Meksika’da 1926, Şili’de 1928 ve İtalya’da 1934’te çocuk mahkemeleri ikame edilmiştir. Türkiye’de çocuk mahkemeleri ile ilgili ilk kanun tasarısı 1945’te hazırlanmış, ne var ki kanun ancak 1979’da çıkarılabilmiş ve 1982’de yürürlüğe girmiştir.¹⁶²

Ülkemizde çocuk mahkemelerinin kurulması konusunda bir hayli geç kalınmıştır. Buradan çocuk suçluluğuna gereken önemin verilmediği sonucuna varılabilir.¹⁶³

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye göre çocuğun özgürlüğünden yoksun bırakılması başvurulabilecek en son önlemdir. Ayrıca insan hakları ve yasal güvencelere tam saygı gösterilmesi koşulu ile ‘adli kovuşturma olmaksızın’ önlemler alınması konusunda çaba gösterilecektir. Yine, Özgürlüğünden Yoksun Bırakılan Küçüklerin Koruması İçin Birleşmiş Milletler Kuralları’nın birinci maddesi gereğince, çocukların hapsedilmesi başvurulabilecek en son çare olmalıdır. Küçükler için Adalet Sistemine dair Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları bu tedbirlerden bazılarını şöyle saymıştır:

- a) Bakım, rehberlik ve gözetim kararları
- b) Deneme süresi kararı
- c) Sosyal hizmetlerde çalışma kararları
- d) Mali cezalar, tazminat ödettirme ve eski hale iade ettirme
- e) Geçici süreli ıslah kararı veya diğer ıslah kararları
- f) Grup eğitimine veya benzeri faaliyetlere katılma kararları
- g) Koruyucu aile yanına, yetiştirme yurtlarına ve diğer eğitim kuruluşlarına yerleştirme kararları.

¹⁶² TURAN, D.Kubilay, “Türk Hukuku’nda Suça Sürüklenen Çocuk Hakkında Güvenlik Tedbirleri”, Yüksek Lisans Tezi, s.:70.

¹⁶³ EFE, Metin, “Çocukların Cezai Sorumluluğu”, Yüksek Lisans Tezi, s.167.

Öte yandan Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 29 Kasım 1985 tarih ve 40/33 sayılı kararıyla Birleşmiş Milletler Çocuk Ceza Adaleti Sisteminin Uygulanması Hakkında Asgarî Standart Kurallar kabul edilmiştir. Söz konusu anlaşma Beijing Kuralları veya Pekin Kuralları olarak anılmaktadır. Mutabakat metninde gençlerin, insanî gelişme sürecinin erken aşamalarında bulunmaları nedeniyle, fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişme açısından özel bakıma ve yardıma; barış, özgürlük, değer ve güvenlik koşullarında yasal korumaya ihtiyacı olduğu kabul edilerek, mevcut ulusal yasal düzenlemelerin, politikaların ve uygulamaların gözden geçirilmesi gerekebileceği belirlenmiştir.

Beijing Kuralları tutuklama ile ilgili olarak önemli yenilikler getirmiştir. Buna göre, yargılamanın tutuklu olarak yapılmasına en son çare olarak başvurulmalı ve süre mümkün olduğu kadar kısa tutulmalıdır. Tutukluluk yerine mümkün olduğu kadar yakın gözetim, yoğun bakım veya bir aile yanına yahut eğitim kurumuna yerleştirme gibi alternatif önlemler getirilmelidir. Tutukluluk sırasında bütün çocuklar, yaşlarının, cinsiyetlerinin ve kişiliklerinin gerektirdiği bütün sosyal, kültürel, eğitim, psikolojik ve tıbbî yardım ve bakımlardan yararlandırılmalıdır.

Yargılama ile ilgili olarak ana ilkelere Beijing Kuralları içerisinde yer verildikten sonra, çocuklara özgü müesseseler de tavsiye edilmiştir. Anılan kurallara göre: “Verilecek ceza sadece suçun ağırlığı ve işleniş tarzıyla değil, çocuğun içinde bulunduğu koşullar ve ihtiyaçları ve hem de toplumun gereksinimleri ile de oranlı olmalıdır. Çocuğun kişisel özgürlüğüne getirilecek kısıtlamalar çok dikkatli bir incelemeden sonra konulmalı ve bu kısıtlamaların mümkün olduğu kadar az olmasına özen gösterilmelidir. Özgürlükten yoksun bırakma, suçun başka bir kişiye yönelik ciddî bir saldırı niteliğinde bulunması veya çocuğun ciddî suç işlemeyi itiyat haline getirmiş olması halleri dışında verilmemelidir. Çocuğun ıslah edilmesi ilkesi çocuklara ilişkin davalarda yol gösterici ilke olmalıdır.

Yargılama sonucunda çocuklar hakkında; bakım, rehberlik ve gözetim düzenlemesi, şartlı salıverme, sosyal hizmet yaptırma kararı, para cezaları ve zararların tazmini, ıslah önlemleri, çeşitli terapi gruplarına katılım ve benzeri etkinliklere ilişkin düzenlemeler, koruyucu aile yanına, toplumsal merkezlere veya başka bir eğitim merkezine yerleştirme şeklinde karar verilmesi tavsiye edilmiştir.

Bu konuda üzerinde uzlaşmış bir başka metin Riyad Kuralları'dır. Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri başlığını taşıyan metin BM Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1990 tarih ve 45/112 sayılı kararıyla kabul ve ilan edilmiştir. Pekin kurallarına da göndermede bulunan Riyad Kuralları Çocuk suçluluğunun önlenmesi için ulusal, bölgesel ve uluslararası nitelikte yaklaşımlara ve stratejilere gerek duyulduğunu vurgulaması bakımından önemlidir.

Riyad Kuralları çocuğun gelişiminde aile, eğitim, yaşadığı ortam, kişisel iletişim olanakları gibi etmenleri değerlendirmeye almıştır. Sosyal politikalar, yasal düzenlemeler ve çocuk adalet sisteminin yönetimi konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır.

Burada ifade edilmesi gerekir ki, Beijing Kuralları, çocuğu, hukuk sistemleri içerisinde, herhangi bir suç söz konusu olduğunda yetişkininden farklı şekilde muhatap alınması gereken yaştaki birey olarak kabul etmektedir. Bu cümleden olarak, Çocuk Hakları Komitesi, kural ve kılavuzlarındaki belirlemelerin on sekiz yaşın altındaki herkes için uygulanması gerektiği kanaatini taşımaktadır.¹⁶⁴

3.5. Çocuk Hükümlülerin Çalıştırılması

İnfazla hükümlünün yeniden topluma kazandırılması amaçlandığına göre, cezaevi koşullarının buna imkân verecek seviyeye getirilmesi gerektiği muhakkaktır. Bu koşullardan maksat hükümlünün eğitime tabi tutulması ve çalışma olanağı sunulmasıdır.

Çok fazla boş zamanı olan hükümlülerin çalıştırılmaması, onları tembellik ve işsizliğe alıştırmaya, miskinleştirir. Bu sebeple modern infaz sisteminde çalışmak zorunlu olduğu gibi, boş zamanların değerlendirilmesi maksadıyla infaz kurumlarında kütüphane bulundurulması, eğlence ve sportif faaliyetlere yer verilmesi şiddetle tavsiye edilmektedir. Cezaevi kütüphaneleri, kamu ve özel kütüphaneler ile işbirliği yaparak hükümlülerin ilgi alanları, gereksinimleri ve düzeylerine göre eğitici olup boş zamanın değerlendirmesi bakımından son derece büyük önem taşır.¹⁶⁵

¹⁶⁴ HODGKIN, Rachel ve NEWELL, Peter, "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama Elkitabı", s.599

¹⁶⁵ ÖZBEK, Veli Özer, "İnfaz Hukuku", s.182.

“Hükümlü; infaz kurumunun güvenlik ve iyileştirme programlarına tam bir uyum göstermekle, kurum imkânları ölçüsünde çalışmakla yükümlüdür.”¹⁶⁶

Bunu hem bir yükümlülük, hem de bir hak olarak görmek gerekir. Zira 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, hükümlünün infazdan sonraki hayata alıştırılması hedefinden bahsetmiştir.

Ancak, çalıştırmanın bir ceza olarak uygulanamayacağı ve hükümlünün şartlarını zorlaştırma aracı olarak kullanılamayacağı ifade edilmektedir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin Üye Devletlere Avrupa Cezaevi Kuralları Hakkında Rec(2006) 2 Sayılı Tavsiye Kararında tutuklulara çalışma fırsatı sunulması, fakat çalışmaya mecbur tutulmaması gerektiği belirtilmektedir.¹⁶⁷

Çocuk hükümlüler için ‘çalıştırma’ sadece meslek edindirmeye yönelik bir tedbir niteliğindedir. Zira hükümlü çocuk, infazdan sonra idame ettireceği bir hayata sahiptir. Hayatının kalan kısmını suça temas etmeden sürdürebilmesi büyük oranda, meslek sahibi olmasına bağlıdır. Yine, bu çalışma mukabilinde mutlaka ücret ödenmelidir.

Öğretim kurumlarına veya örgün eğitime devam eden çocuk ile genç hükümlülerin, öğretim yılı içerisinde atölye ve işyerlerinde çalıştırılmayacağı hüküm altına alınmıştır. Bunların çalıştırılmasında, 05.06.1986 tarih ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu’nun, 5275 Sayılı Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır. Çocuk eğitim evlerinde bulunan çocukların, kurum dışında çalıştırılmaları sırasında kurum görevlilerinin gözetim ve muhafazası aranmamaktadır.¹⁶⁸

“Yeniden topluma kazandırma, hükümlünün gelecekte, sosyal sorumluluk sahibi, suç işlemeden bir yaşam sürdüreceği yeteneği kazanması amacını güden infaz kurumunda gösterilen çabalar şeklinde tanımlanabilir.”¹⁶⁹

¹⁶⁶ Türk Hukukunda Hükümlü ve Tutukluların Çalıştırılması, www.iydb.adalet.gov.tr .

¹⁶⁷ Age.

¹⁶⁸ Age.

¹⁶⁹ DEMİRBAŞ, Timur, “İnfaz Hukuku”, s.212.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

4.1.Suçta Sürüklenen Çocukların İnfazında Karşılaşılan Sorunlar

Suçta sürüklenen çocukların soruşturulmaları ve kovuşturulmaları sırasında yaşanan sorunlar ve Çocuk Koruma Kanunu'na aykırı uygulamalar bu çalışmanın kapsamında değildir. Ancak infaza ilişkin önemli sorunlar yaşadığımız -özellikle tekerrür konusu çerçevesinde değerlendirildiğinde- tartışma götürmez gerçektir.

Hükümlünün, kamu adına bir infaz kurumuna alınmasıyla devlet için bazı mesuliyetler ortaya çıkar. Dolayısıyla infaz kurumu yöneticileri, hükümlülere sadece asgari barınma ve gıda koşullarını sağlamakla sorumluluktan kurtulamaz. O halde infaz kurumunun hükümlü üzerindeki diğer etkileri ve bunların giderilmesi yöntemleri üzerinde durulmalıdır.¹⁷⁰

Çocuk infazında ilk ve en önemli amaç ıslah olmalıdır. Uslandırıcı ve topluma kazandırıcı vasfını kaybetmiş bir infaz rejimi kabul edilemez. Çocuk infazı konusunda viktimolojik beklentilerin ön planda olmaması gerektiği de bir önceki cümlenin doğal sonucudur.

Çocuk yargılamasındaki sorunlar kolluk aşamasında başlamaktadır. Kanunlardaki açık hükümlere rağmen çocuklarla ilgili işlemlerde hassas davranılmadığı rapor edilmektedir.

Yargılamaların uzun sürdüğü bilinmektedir. Yine Yargıtay'da temyiz aşamasında dava dosyalarının çok uzun süre kaldığı, bu süre zarfında tahliye olamadıkları, açık kuruma gidebilmek için temyiz haklarından vazgeçtikleri raporlara yansımıştır.¹⁷¹

Çocuk Koruma Kanunu'nda ifade edildiği şekliyle çocukların yetişkinlerle iştirak halinde işlediği suçlarda, genel yetkili mahkeme dosyaların birleştirilmesine karar vermişse yargılamanın genel yetkili mahkemede yapılacağı da doktrinde eleştirilmektedir.

¹⁷⁰ ÖZBEK, Veli Özer, "İnfaz Hukuku", s.123.

¹⁷¹ Raporun detayları için bkz.: "İslahatçı ve Cezaevlerinde Tutuklu ve Hükümlü Durumda Bulunan Çocukların Sosyal ve Yasal Koşullarının İyileştirilmesi", ÖZ-GE-DER, 2005.

Çocukların gerçek yaşları ile nüfus cüzdanlarındaki yaşlarının farklı olması infaz sırasındaki tasnif açısından büyük sorun oluşturmaktadır.

“Tutuklu ve hükümlü çocukların aynı koşullarda tutulması en sakıncalı durumlardan biridir. Gerekçesi ne olursa olsun temel bir hukuk ilkesinin ihlalidir. Tutukluların hükümlülerle birlikte olması, onların gelecekte biraz daha profesyonel suçlular olmasına yol açmaktadır.”¹⁷²

Suçta sürüklenen çocukların yargılanma yeterliliğinin belirlenmesine ilişkin başka bir tartışma konusu ise ölçmenin gerekliliği ve hangi standartlara göre yapılması gerektiği konusundadır. ABD’nin bazı bölgelerinde belli bir yaşın altındaki çocuk ve gençler kendilerine münhasır kanuni düzenlemeler ile kendilerine özgü bir yargı sistemi içerisinde yargılamaya tabi oldukları için yargılanma yeterliliklerinin, yetişkinlerde olduğu gibi ayrıca değerlendirilmesine gerek olmadığı değerlendirilmektedir. Buna karşılık bazı eyaletlerde ise çocuklar kendilerine ait sistemde yargılanıyor olsalar bile yargılanma yeterliliklerinin araştırılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Yargılama yeterliliklerinin araştırılması durumunda ise ortaya yeni bir tartışma konusu çıkmaktadır. Suçta sürüklenen çocukların yargılanma yeterliliklerinin hangi ölçme yöntemi ve standartlara göre yapılacağı konusunda fikir birliği bulunmamakta ve konu hala tartışılmaktadır. Bu konuda iki ayrı görüş ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi suçta sürüklenen çocukların yetişkinlerle aynı standartlarda değerlendirilmelerinin doğru olacağı iken diğeri çocukların kusur yeteneklerinin belirlenmesinde ayrı yöntem ve standartların belirlenmesi gerektiği doğrudur.¹⁷³ Bu konuda Adli Tıp Kurumu da zaman zaman değerlendirme ölçekleri yayınlamaktadır. Çocuklar için ayrı ve çocuklara münhasır bir yöntemin belirlenmesi gerektiği genel kabul gören görüştür.

Yargılama aşamasından sonra, infaz usulü açısından da çocuk hükümlülerin infazının izlenmesi, psiko-sosyal durumunun değerlendirilmesi konusunda objektif değerlendirmelere ihtiyaç vardır. Bu değerlendirmelerinde normatif bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir.

¹⁷² İNAL, CELAL, “İsrahvleri ve Cezaevlerinde Tutuklu ve Hükümlü Durumda Bulunan Çocukların Sosyal ve Yasal Koşullarının İyileştirilmesi”, ÖZ-GE-DER, 2005.

¹⁷³ ÖZKAN, Aşlı, “Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Çocuk Ve Gençlerin Fârik ve Mümeyyizliklerinin Değerlendirilmesi”, s.27.

Ayrıca, cezaevlerinde uygulanan eğitim programının, insan hakları ve temel hürriyetler açısından olduğu kadar, suça sürüklenen çocukların tekrar topluma dönüşlerinde, eskisinden farklı olarak, sosyal kurallar bütünü içerisinde yaşamlarını sürdürebilecekleri bir zemin hazırlama amacına hizmet etmesi gerektiği vurgulanmalıdır. Uygulamada bu maksada ulaşma açısından da henüz yeterli düzeyde olmadığını ve pek çok noktada aksaklıklar yaşandığı görülmektedir.¹⁷⁴ Ceza infaz kurumlarının en azından çocuk açısından bir eğitim kurumuna dönüştürülmesi mecburiyeti ile karşı karşıyayız.

Türkiye’de çocuk yargı ve infaz sistemi tasarımı; suça sürüklenen çocukların içtimai ve kültürel çevre ile bütünleşmeleri esas alınmamıştır. Kurumlarda psiko-sosyal çalışmacıların azlığı ve kuruma gönderilen SSÇ sayısının artması çocuklarla birebir ilişki kurulmasını zorlaştırmaktadır.¹⁷⁵

Ülkemizde hem yargılama aşamasında hem de infaz hususunda gerekli psikolojik raporlama çalışmalarının yapılmadığı veya formalite düzeyinde kaldığı da gözlemciler tarafından ifade edilmektedir.

Ceza infaz kurumalarında, sosyal hizmet uzmanı ve psikologların kimi yerde yetersiz sayıda olması, kimi yerde ise hiç olmaması, özellikle çocukların psikolojik ve sosyal sorunlarıyla ilgilenme olanağını ortadan kaldırmaktadır.

Bilinmelidir ki, eğer hükümlülerin hayati sayılabilecek ihtiyaçları aşırı derece sınırlanır ve onur kırıcı bir şekilde davranılırsa cezaevilileşme süreci başlar. Bu hızlı bir alt kültüre uyum anlamına gelir ve sadece suça sürüklenen çocuk için değil diğer hükümlüler açısından da infazdan beklenen amaçların hepsini baltalar. Bu durum kurum içi iyileştirme ve eğitim hedefinin ve dolayısıyla yeniden topluma kazandırmanın akamete uğraması demektir. Ayrıca Çocuk Eğitim Evleri’nde alt kültüre ait olma ve cezaevilileşme daha hızlıdır. Zira çocuk hükümlülerin infaz kurumlarını ve kuralları eleştiren ve ona karşı çıkan bir grup oluşturması yaşları sebebiyle çok hızlı olmaktadır.¹⁷⁶ Çocukların çeteleşmeye ve alt kültüre uyumlarının daha müsait olduğu bildirilmiştir. İnfazdan beklenen maksimum yararı elde

¹⁷⁴ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.3.

¹⁷⁵ Cezaevleri Raporu (2015-2016), Türkiye Barolar Birliği, s.60.

¹⁷⁶ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.124.

edebilmek için çocuk hükümlülerin ceza ve ödül dengesinin iyi ayarlanması gerekmektedir.

Bu denge tesis edilmez ise yeni suç tecrübelerini edinmiş olan çocuklar, bir de yeni suç ortaklarıyla birlikte, infaz kurumundan hiç istifade etmeden ayrılmış olacaklardır.

Hâlbuki genç ve çocuk hükümlüler söz konusu olduğunda, suç kariyerinin gelişmesini engellemek için, bir an önce eğitim ve topluma kazandırma programlarına başlama zorunluluğu ortadadır. Ancak, bu tür projelere dar bir açıdan bakıyor olmaları nedeniyle, genç hükümlülerin eğitim ve tedavi önlemlerini daha az kabul ettikleri gözlemlenmiştir.¹⁷⁷

Öte yandan ceza yargılamasının çabukluğu ilkesini,¹⁷⁸ mahremiyet ekseninde yeniden ele almak durumundayız.

Suçta sürüklenen çocuklar kamuoyu gündemine geldiği zaman, alternatif ve sosyal müesseseler düşünülmeden, sadece cezanın daha az verilmesi ile çözüme ulaşılabileceği zannedilmektedir.

1997 Yılında Gaziantep'te baklava çaldıkları için yargılanan ve hüküm giyen çocuklar bu hususta en iyi örneği oluşturmaktadır. Hatırlanacak olursa bir dükkândan gece vakti baklava çalan çocuklar yaklaşık dokuzar yıl ceza almış ve olay uzun süre basını ve toplumu meşgul etmişti.

Verilen ceza her ne kadar mevzuata uygun olsa da, kamu vicdanı rahatsız olmuş ve yeni yasal düzenlemeler tartışmaların hemen arkasından gelmişti. Halbuki bu hususta yapılması gereken, somut olayı palyatif yöntemlerle çözmek değil, çocuk yargılamasını tekrar değerlendirmeye tabi tutmak olmalıydı.

Konunun çok yönlü olarak değerlendirilmesi, ceza muhakemesi ve infaz müesseselerinin çocuk lehine yeniden yapılandırılması, mevcut düzenlemelere işlerlik kazandırılması öncelikli hedef olmalıdır.

¹⁷⁷ KURY, Helmut, "Almanya Ceza İnfaz Pratiği ve Sorunları", İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu Bildirilerinden, 2000, Ankara.

¹⁷⁸ YURTCAN, Erdener, "Ceza Yargılaması Hukuku", s.44.

4.2.Suçta Sürüklenen Çocukların İnfazı Ve Güvenlik Tedbirlerine Yönelik Çözüm Önerileri

Suç ve suçluluğu yalnızca çağcıl, modern toplumunun bir sorunu olarak görmek doğru değildir; bilakis suç ve suçluluk neredeyse medeniyetler tarihi kadar eski kavramlardır ve insanlığın toplu olarak yaşamaya başladığı dönemden itibaren değişerek, dönüşerek ve artarak varlığını devam ettirmektedir. Yine de suçun önlenmesi veya azaltılması için yapılan çalışmalar, her dönemde öncelikli projeler arasında sayılmasına rağmen, suç, modern dönemin önemli sosyolojik sorunları arasında yer almıştır. Günümüzde de artarak, otoritelerin gündemlerini meşgul etmektedir.¹⁷⁹ Ceza ve infaz reformları güncelliğini koruyan tartışma konularıdır.

Ceza infazının ve adaletin sağlanmasının maksadı suçu engellemek –en azından azaltmak-, caydırıcılık ve insanları eğiterek dönüştürmektir. Eğitilerek dönüştürme amacıyla ise bireye eğitimle zihinsel ve davranışsal beceri kazandırılması, aileleriyle ilişkilerini düzenli olarak sürdürebilmesi ve böylece gelecekte tekrar suça karışmasının önlenmesi amaçlanmaktadır. Eğitilerek dönüştürme projelerinde birtakım zorluklarla karşılaşmakta bu nedenden dolayı da uzman eğitimcilerin ve sivil toplum örgütlerinin ve özellikle üniversitelerin yardımına ihtiyaç duyulmaktadır. Günümüzde ceza müeyyidelerinin amacı suçluyu bir daha suça yönelmesinden uzak tutmak ve toplumun güvenlik duygusunu sağlamaktır.¹⁸⁰ Bu iki amaç bir arada gerçekleşmiyorsa infaz sistemi ve ceza siyasetinin sorgulanması gerekiyor demektir.

Hürriyeti bağlayıcı cezaların, şartları ne olursa olsun, kişiliği, bir yerde kapalı olmanın getirdiği çeşitli psikolojik sorunlara yol açacağı muhakkaktır. Yeniden topluma kazandırma yönündeki tüm çabalara rağmen infaz kurumlarının bireyi tam olarak ıslah etmediği, uzun süre cezaevinde bulunmanın sosyal hayata yeniden uyum sağlamada ciddi problemlere yol açtığı da bir gerçek olarak karşımızda

¹⁷⁹ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.21.

¹⁸⁰ GÖKDUMAN, age, s.52-53.

durmaktadır.¹⁸¹ Sırf bu sebep bile, suça sürüklenen çocuğun, ancak son çare olarak özgürlüğü bağlayıcı cezaya muhatap olması ilkesini açıklar niteliktedir.

Günümüz modern döneminde; cezanın amacının eğiterek dönüştürmek olması, infazın nasıl yapılacağı sorusunu beraberinde getirmektedir. Cezaevleri insanı eğitecek ve dönüştürecek şekilde yeniden yapılandırılmalıdır. Cezanın amacının suçluları değiştirme olması, cezanın daha insani şartlarda infaz edilmesini gerektirmektedir. Suça sürüklenen çocuklar, eğer eğitilerek dönüştürülmeleri gereken bir varlık olarak görülüyorsa, onlara cezaevinde uygulanacak yöntemler temel ve ikincil karakterli insan haklarına yakışır olmalıdır.¹⁸²

İnfaz hukukuna ait literatür önceki bölümlerde ele alınmıştır. İnfazın ıslah edici yönü, kamu vicdanı ve mağdurun maddi veya manevi tatmini konusundaki tartışmalar, konu “çocuk” olunca daha da önem kazanmaktadır.

Çocukların infazı, multidisipliner ya da interdisipliner olarak mütalaa edilen konulardandır. Meselenin, sosyolojik, psikolojik, ekonomik ve pedagojik yönleri üzerinde kapsamlı çalışmalara ihtiyaç olduğu aşikârdır.

Ancak ‘insan’a pozitif bilimler açısından bakmak onun bütünü görmek için yeterli değildir. İşte bu noktada insana felsefe ve sosyoloji açısından bakmanın önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Felsefe tarihinde, ilk çağlardan bu güne kadar geçen sürede, insanı bir bütün olarak kavramak ve anlamak isteyen filozoflar olmuş ve onun ontolojik yapısı konusunda önemli fikirler ortaya atılmıştır. Mesela Platon, Aristoteles, Kant, Schopenhauer, Nietzsche, Scheler, Cassirer insanı; sütüktürel nitelikleri bakımından anlamımıza yardım edecek bilgiler ortaya koymuşlardır.¹⁸³ Ontolojik bir varlık olarak insan ve daha özelde çocuk kavramının üzerinde daha geniş perspektifli çalışmalar yapmakta fayda vardır.

İnsanın bilen, yapıp-eden, değerlerin uhdesinde taşıyan, duruşu olan, öngörü sahibi ve önceden belirleme yeteneği olan, isteyen, bağımsız hareketleri olan, ideleştiren, seven, çalışan, eğiten ve eğitilen, devlet kuran, inanan, sanat ve tekniğin

¹⁸¹ DÖNMEZER/ERMAN, “Nazari ve Tatbiki Ceza hukuku”, aktaran: ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.125.

¹⁸² GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.57.

¹⁸³ GÖKDUMAN, age, s.5.

mimarı olan, konuşan, biyopsişik yapıda olan bir varlık olduğu¹⁸⁴ gerçeği göz ardı edilemez. Tüm bu özelliklerinden dolayı mekanik kurum ve kuramlarla, insan üzerinde geliştirilen projeler işlemez.

Bireyin gelişim ve değişim için motive olmasının sağlanması amacıyla risk, ihtiyaç, uygunluk modelinin eksikliklerini tamamlayabilmek için kişinin güçlü taraflarının ve koruyucu faktörlerin üzerine yoğunlaşan bir yaklaşım ile “iyi yaşam modeli” öne sürülmüştür. Buna göre hükümlüler de diğer insanlar gibi temel ihtiyaçlarını temin etme ve bunun için belli hedeflerin elde edilmesi amacı ile hareket etmektedir. Kişinin kendi hedefleri de sürece dâhil edilerek, değişim için motivasyonun da arttırılabileceği öne sürülmüştür.¹⁸⁵

Hükmü infaz edilmekte olan bireyler, bütün haklarından mahrum bırakılmış kişiler değildirler. Hükümlü, özgürlüğü kısıtlanmış kişidir.¹⁸⁶

Suçta sürüklenen çocuklar, yetişkin infaz sisteminde olduğu gibi, üç kapalı bir açık olarak yakınlarıyla görüşmektedir. Bu yönüyle, yakınlarıyla görüşler SSC açısından cezalandırıcı yönü ağır basan bir infaz şeklidir.¹⁸⁷

Çocuk suçluluğuna sosyolojik ve pedagojik yaklaşımlar konusunda da maalesef ülkemiz -köklü geleneklerine rağmen- iyi durumda değildir. Suçların doğuşunu önlemek birincil hedef olmalıdır. Çünkü çocuklar, memleketin istikbalidir ve kaybedilmeleri göze alınmaz.

“Klasik ve pozitivist mektebin ortak kusuru suçluluk probleminde -farkına varmadan- sadece ‘yan etkiler’le uğraşmış olmalarıdır. Asıl önemlinin, insanlık probleminde toplandığını görememişlerdir.”¹⁸⁸

İnsan, yapıp-eden, etkili olan bir varlıktır. İnsan, sürekli çeşitli yaşamsal durumlar, hayat-ilişkileri, olayları, kaygıları içinde bulunan bir yapıdadır. Birey, yaşayabilmek için çeşitli sorunlarla hesaplaşmak, mücadele etmek zorundadır. Bu da insanın aktif olmasını, yapıp-eden bir varlık olması ile ilgilidir. Fakat insan hakkında ortaya atılan bu teori, gelenekle bize kadar gelen felsefenin insan hakkındaki

¹⁸⁴ MENGÜŞOĞLU, Takiyettin, “İnsan Felsefesi”, s.13.

¹⁸⁵ ÖGEL, Kültegin, “Çocuk, Suç ve Bireyselleştirilmiş İyileştirme”, s.63.

¹⁸⁶ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.62

¹⁸⁷ Cezaevleri Raporu (2015-2016), Türkiye Barolar Birliği, s.62.

¹⁸⁸ EREM, Faruk, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, I. cilt s.8.

düşüncesinin tam zıttıdır. Çünkü felsefe çağlar boyunca insanı sadece bir bilgi süjesi olarak görmüştür.¹⁸⁹

YAVUZER'e göre yetişme dönemindeki genci suça iten etkenler hızlı bedensel ve ruhsal değişimden, genetik nedenlerden, zekâ problemlerinden kaynaklanabileceği gibi çocuğun doğru eğitilmemiş olması ve yetersiz ilgi görmüş olmasından da kaynaklanabilir. Diğer taraftan değişen değer yargıları ve ahlak normlarının yarattığı karmaşa da ergenlik çağında çocuğu suça sürükleyen sebeplerden olabilmektedir. Suçluluk ile ahlak arasındaki münasebet esasen yıllar boyunca tartışılan bir konu olmuştur. Lombroso'nun suçlu kişi tanımına göre, suçun faili ahlak duygusundan mahrum bir varlıktır. Bu kişiler bencil, başkalarına karşı duygusuz yani empatiden yoksun ve acıma duygusu bulunmayan insanlardır. Çocuk suçluluğunun nedenleri daha karmaşık olmakla beraber yapılan araştırmalar ailevi etkenlerin çocukların suç işlemede en önemli rolü oynadığını göstermektedir. Aile gerek kalıtsal özelliklerin aktarılması gerekse çocuğun sosyalleşmesindeki ilk basamak oluşu ve gerekse aile içi süreçlerin bireyin psikolojik yapısı üzerindeki etkileri ile çocuk suçluluğuna ilişkin çalışmaların hepsinde yer almıştır.¹⁹⁰

Bütün bunlardan yola çıkarak diyebiliriz ki gerek ailenin yapısı, ailedeki kişi sayısı gerekse aile içi iletişim, çocuk yetiştirme stilleri olsun aile ve çocuk suçluluğu arasında kuvvetli bir bağ vardır. Ancak çocuk suçluluğundaki tek etken elbette aile değildir. Çocukların suça yönelmesinde bir başka sosyalizasyon ortamı olarak nitelendirebileceğimiz, arkadaş çevresinin de etkisi görülmektedir. Çocuklar sıklıkla bir gruba ait olma, kendilerini ispatlama ya da akran baskısı gibi nedenlerden dolayı suça yönelebilmektedirler.¹⁹¹

“Uzun süreli izleme araştırmaları, çocukların toplumla uyum süreçlerinde ceza ve ıslahevi deneyimlerinin başarısızlığını, hatta diğer çocuklara oranla daha sonra yeniden cezaevine girme olasılıklarını arttırdığını saptamıştır.”¹⁹²

¹⁸⁹ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.8.

¹⁹⁰ ÖZKAN, Aslı, “Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Çocuk Ve Gençlerin Fârik ve Mümeyyizliklerinin Değerlendirilmesi”, s.6-7.

¹⁹¹ ÖZKAN, age, s.9.

¹⁹² TEKİN, Uğur, “Almanya’da Çocuk Adalet Sistemi ve Gözetim Mekanizması Semineri”, 2005, ANKARA

Öte yandan, AİHS ve Anayasa ile teminat altına alınan masumiyet karinesi ve lekelenmeme hakkı¹⁹³ çocuk yargılamasında daha da önemli hale gelmektedir.

Sosyal hayatta suçları önlemeye yönelik, felsefe ve uygulamalarla ilgilenen, yeni yöntemler araştıran kriminoloji dalı ‘penoloji’dir. Yaygın olarak suçlunun haksız eylemi sonucunda müeyyideye maruz kalması politikası anlamında kullanılsa da, ceza niteliğinde olmayıp suçlunun ıslah edilerek topluma kazandırılmasını amaçlayan tıbbi tedavi ve eğitim gibi başka politikaları da kapsadığı belirtilmektedir.¹⁹⁴ Yani sadece ceza değil aynı zamanda güvenlik tedbirleri de bu minvaldedir.

Suçluyu ıslah hak ve vazifesi devletin çeşitli sosyal fonksiyonlarından biridir. Fakat hiç şüphe yok ki, ancak hukuki yönden örgütlenmiş bir ceza tatbikatına ihtiyaç vardır. Ceza yoluyla ıslah sadece infazla mümkün değildir. Bunun çeşitli yönleri vardır. Suç sayılan hareketi geçici şekilde cezalandırmak yeterli gelmez. Zira suçlunun fitratı, hareketlerinin kaynağı mütemadidir. Suçlunun bu kişiliği ile mücadele etmek lazımdır.¹⁹⁵ Burada tesadüfi suçluları ayrı tutmak gerekir.

Diğer taraftan ceza İnfaz kurumları, hükümlülerin birbirlerine suç tecrübelerini veya yeni suç tekniklerini öğreterek cezaevi alt kültürüne ilişkin değerleri dikte eden, böylece toplumdan uzaklaşmayı körükleyen bir yapıyı da haizdir. Bunun yanında, cezaevi kurallarına uyma eğilimi, cezaevinde kalma süresi arttıkça azalır. Gerçekten bu kurallara uyma isteği başlangıçta güçlü iken, zamanla zayıflar; tahliye yaklaştıkça tekrar artar. O halde hükümlülük sürelerinin ortaları bu kurallara uymanın en yoğun olduğu dönemdir.¹⁹⁶

Doktrine ve ceza hukukumuzda hâkim olan görüşe göre çocuklara ilişkin hürriyeti bağlayıcı cezalara son çare olarak hükmedilmektedir. Asıl olan çocukların tedip edilmesidir.

Bu arada restoratif adalet kavramından da bahsetmek gerekir. Yapılandırıcı adaletin temel ilkelerine yönelik ilkeler çoğunlukla sivil toplum tarafından öne sürülmüştür. Bu kavram içerisinde, çocukları infaz kurumlarına göndermek yerine,

¹⁹³ ŞAHİN, Cumhuriyet, “Ceza Muhakemesi Hukuku”, Cilt I, s.32.

¹⁹⁴ UYSAL, Halil, “İnsan ve Toplum Bilimleri Sözlüğü”.

¹⁹⁵ EREM, Faruk, “Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler”, II. cilt s.167-168.

¹⁹⁶ DEMİRBAŞ, Timur, “İnfaz Hukuku”, s.178.

onları suça sürükleyen nedenlerin ortadan kaldırılması zorunludur. Yine, bu çocuklar ve ailelerinin yönlendirilmesi, desteklenmesi ve güçlendirilmesine gereksinim vardır.¹⁹⁷

Almanya uygulamalarında, şehir ve eyaletlerdeki gençlik daireleri, kilise, belediye ve dernekler birlikte sorumluluk almaktadır. Gençlik Mahkemesi Destek Hizmetleri Birimi ve psikiyatrlar sorunun çözümünde etkin bir rol üstlenmektedir.

Literatüre göre, eğitim ve yeniden topluma kazandırma düşüncesi ile kurulan ilk infaz kurumu 1912 yılında Wittlich’de kurulan Alman Gençlik Cezaevi’dir. İslah edici adalet sistemi alternatif müesseselerle birlikte Osmanlı İmparatorluğu döneminde etkin ve verimli bir şekilde uygulanmıştır.

Alman Gençlik Mahkemesi Destek Hizmetleri, 1923’ten bu yana Gençlik Mahkemesi Kanunu ile bağlıdır ve 1980’li yıllardan beri Gençlik Mahkemesi yargılamasının güçlü bir bileşenidir. Gençlik Mahkemesi Kanunu’ndaki temel ilke ceza yerine eğitimin üstünlüğüdür. Çünkü gencin mutlaka kazanılması kuralı benimsenmiştir.¹⁹⁸

“İnsanın yaşayabilmesi için kendisine hiçbir şey hazır olarak verilmemiştir. İnsan, insan gibi yaşayacaksa bir şeyleri öğrenmesi gerekmektedir. İşte bunu gerçekleştiren şey eğitim etkinliği ve insanın eğitilebilme özelliğidir.”¹⁹⁹

Alternatif uygulamaların yaygınlaşmasında bir başka etmen, ceza ve islahahlerine alternatif programların hizmet maliyetinin daha düşük olmasıdır.

Aslında yasalarımızda çocuklara ilişkin koruyucu, rehabilite edici, sosyalleşmeyi sağlayıcı düzenlemelere yer verilmiştir. Kanunlar tam olarak uygulamaya geçirilemediği için boşluklar gelişigüzel, kendiliğinden ve keyfi bir şekilde doldurulduğundan uygulamada henüz istikrar sağlanamamış ve standartlar oluşturulamamıştır.²⁰⁰ Öte yandan “Çocuk Koruma Kanunu”ndan ziyade “Gençlik

¹⁹⁷ KUCUR, Deniz, “Almanya’da Çocuk Adalet Sistemi ve Gözetim Mekanizması Semineri” 2005, ANKARA

¹⁹⁸ ESSER, Beate, “Almanya’da Çocuk Adalet Sistemi ve Gözetim Mekanizması Semineri”, 2005, ANKARA

¹⁹⁹ MENGÜŞOĞLU, Takiyettin, “İnsan Felsefesi”, s.173.

²⁰⁰ BORAN, Bedia, “Gözetim Sürecinde Karşılaşılan ve Karşılaşılması Muhtemel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı”, 2005, ANKARA

Koruma Yasası'nın ihdas edilmesi gerektiği doktrinde savunulmuştur.²⁰¹ Çünkü Çocuk Koruma Kanunu, ceza yargılaması sırasında çocuğun tabii olduğu usulü belirlemede iken, önerilen Gençlik Koruma Yasası yargılama dışında gençliğin, suça karşı korunmasını ifade eder. Suça karşı korumadan maksat gençlerin hem suç işlemeden alıkonulması hem de suçun mağduru olmasının önüne geçilmesidir.

Suçta sürüklenen çocuklar ile ilgili yapılan araştırma sonuçları dikkate alındığında, suçta sürüklenmenin daha çok sosyo-ekonomik ve kültürel sebeplerden kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Çocuğun korunması ve geliştirilmesi ile ilgili görevler birincil ve doğal olarak ailenin sorumluluğundadır. Ancak aile bu vazifesini devletin ve toplumun desteği olmadan gerçekleştiremez ve gerçekleştirememektedir. Bu açıdan, konu ile doğrudan ve dolaylı olarak ilgisi olan resmi, özel, gönüllü kişi ve kurumlar ile sivil toplum örgütleri tarafından uyumlu bir işbirliği ile, önleme çalışmalarının yürütülmesi, ortak siyaset ve programların belirlenmesi, bu prosedürlere çocuk, aile, okul ve mesleki kuruluşların da dâhil edilmesi elzemdir.²⁰² Küresel dünyada ailenin tek başına, sorunlu çocukla baş edebilmesi mümkün değildir ve pek çok çalışmada bu durum gösterilmiştir.

Kanun koyucu ceza infaz kurumlarında yürütülecek olan eğitimin maddi bir kaynak gerektirdiğini öngörerek, kısıtlı bütçe imkanlarıyla bu masrafların karşılanmasının zorluğunu da dikkate alarak, hükümlülerin iyileştirilmesi çalışmalarında; vakıflar, gönüllü kişi ve kuruluşlar, kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplumun işbirliği yapmasını uygun görmüştür. Bu cümleden olarak, hükümlülerin rehabilitasyonu çalışmalarında başarıya ulaşılması için dernekler, vakıflar ve gönüllü kişi ve kuruluşlarla işbirliği yapılmalıdır. Kamu kurum ve kuruluşları bu maksatla imkânları nispetinde, gerekli yardımları yapmakla yükümlüdürler. Burada kamu kurum ve kuruluşlarına yardım mükellefiyeti getirdiğine dikkat çekilmelidir.²⁰³

²⁰¹ SEROZAN, Rona, "Çocuk Hukuku", s.79.

²⁰² ÇANLI, Berin, "İslahevleri ve Cezaevlerinde Tutuklu ve Hükümlü Durumda Bulunan Çocukların Sosyal ve Yasal Koşullarının İyileştirilmesi", ÖZ-GE-DER 2005.

²⁰³ ÖZBEK, Veli Özer, "İnfaz Hukuku", s.176.

“Cezalandırma yöntemleri ve fiziksel suç önleme politikalarıyla birlikte sosyal ve ekonomik düzenin de suçlu üretimine son verecek şekilde yeniden düzenlenmesi gereklidir.”²⁰⁴

Çocukluk, gençlik ve ergenlik dönemlerinde eğitimden yoksun yani sınırlarını henüz bilmeyen, kuralsız kendi uhdesinde var olan iradesiyle hayat sürmesine izin verildiğinde insanın, tüm hayatı boyunca çok somut bir kuralsızlık ve kanunsuzluk durumuyla iç içe yaşamak durumunda kalması kaçınılmaz olacaktır. İnsanın içindeki doğal hürriyet motivasyonu eğitimden yoksun kaldığında onu kural tanımaz davranışlara sürüklemektedir ve bu davranışların eğitilerek ‘ehlileştirilmesi’ gerektiği açıktır. İnfazın amacı da bireyi normlara saygılı bir duruma yükseltmektir.

Eğitim insanlar için vazgeçilmez bir etkinliktir. İnsan eğitim sayesinde diğer becerilerini geliştirir. Yani eğitimle hedeflenen amaç insana doğru olanın, iyi olanın öğretilmesidir. Mevzuatımızda ve uygulamada çoğu zaman eğitimin bir amaç değil de bir araç olarak algılandığı görülmektedir. Bireye mesuliyet ve mükellefiyet bilinci aşılama eğitimi, kadük kalmaktadır. Eğitimle hedeflenen, sosyal topluma uyumlu bireyler yetiştirmektir. Bireye sadece meslek edindirme, diploma sahibi olmasını sağlama, teknik ve sanatsal çalışmalar bu çalışmanın kapsamı dışındadır.

Öte yandan, dünyada pek çok uygulama örneğine bakıldığında, infaz kurumlarında çalışma ve eğitim programları daha çok erkek hükümlülere göre şekillenmiştir. Bu durum kadın ve çocuk mahkûmlar için bir engel oluşturmaktadır. Avrupa Konseyi ve Birleşmiş Milletlerin birçok anlaşma ve tavsiye kararında hürriyeti bağlayıcı cezaların insan onuruyla bağdaşan bir ceza olmadığı belirtilmektedir. Özgürlüğü bağlayıcı cezaların yerine alternatif uygulamalar ortaya konulmuş olmasına rağmen, özgürlükten yoksun bırakmak, ceza adaleti sistemleri içerisinde hala zorunlu bir yaptırım türü olarak devam etmektedir.²⁰⁵

Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi İle Ceza Ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Tüzük 51/3. maddesinde bir eğitim kurumuna devam etme yaptırımının infazını düzenlemiştir. Buna göre:

²⁰⁴ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.65.

²⁰⁵ GÖKDUMAN, age, s.58.

a) Bir eğitim kurumuna devam etme yaptırımının infazı, hükümlünün mahkeme kararıyla en az iki yıl süreyle, bir meslek veya sanat edinmeyi sağlamak amacıyla gerektiğinde barınma imkânı da bulunan eğitim kurumunda eğitime tabi tutulması suretiyle yerine getirilir,

b) Denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğü ya da bürosu, ilgili kurumlarla işbirliği yaparak, bölgelerinde bulunan eğitim kurumlarını belirler ve mahkemelere verir,

c) Kesinleşen bir eğitim kurumuna devam etme yaptırımını içeren ilâm Cumhuriyet başsavcılığına verilir. Cumhuriyet başsavcılığınca ilâm denetimli serbestlik ve yardım merkezi şube müdürlüğüne ya da bürosuna gönderilir. Bu birimlerce yapılacak tebligatta on gün içinde hükümlünün kararın infazı için başvurması istenir. Başvuru halinde hükümlüye eğitim kurumuna devam etme yaptırımının infaz şekli bildirilir. Hükümlünün, haklı, geçerli ve gerektiğinde belgelendirilebilen mazereti olmaksızın on gün içinde gelmemesi ve otuz gün içinde seçenek yaptırımın infazına başlanmaması hâlinde durum Cumhuriyet başsavcılığı aracılığı ile mahkemeye bildirilir.

Düzenleme, denetimli serbestlik ve güvenlik tedbirlerinin infazı açısından bu şekildedir. Hapis cezasının infazı aşamasında eğitime yönelik ise mevzuatımızda bir genelge bulunmaktadır.

Adalet Bakanlığı, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü'nün, Genç ve Yetişkin Hükümlü ve Tutukluların Eğitim ve İyileştirilme İşlemleri ve Diğer Hükümler isimli genelgesi ile Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin, Ceza İnfaz Kurumlarındaki Eğitim konulu kararı aşağıdaki gibidir:

a) Bütün hükümlü ve tutukluların, mesleki eğitim, yaratıcı ve kültürel faaliyetler, bedensel eğitim, spor, sosyal eğitim ve kütüphane tesislerini ihtiva edecek şekilde tasarlanmış bir eğitime sahip olması sağlanacaktır.

b) Hükümlü ve tutuklulara verilecek eğitimin, dış dünyada aynı yaş gruplarına sağlanan eğitimle aynı olması sağlanacak ve öğrenme fırsatlarının alanı olabildiğince geniş tutulacaktır.

c) Cezaevlerinde eğitim; kişinin sosyal, ekonomik ve kültürel şartlarını akılda tutarak onu bir bütün halinde geliştirmeyi hedefleyecektir.

ç)Cezaevleri sisteminin yönetimine katılanların ve cezaevlerini yönetenlerin hepsi eğitimi mümkün olabildiğince daha fazla destekleyecek ve kolaylaştıracaktır.

d)Hükümlü ve tutukluların, eğitimin bütün yönlerine aktif olarak katılmasını teşvik etmek için her türlü çaba gösterilecektir.

e)Cezaevi eğitimcilerinin, uygun yetişkin eğitim metotlarını benimsemelerinin sağlanması için geliştirme programları temin edilecektir.

f)Özel zorlukları olan hükümlü ve tutuklular ve özellikle okuma yazma problemi olanlara özel itina gösterilecektir.

g)Mesleki eğitim, bireyin daha geniş olarak geliştirilmesine olduğu kadar, iş piyasasındaki ihtiyaçlar da dikkate alınarak düzenlenecektir.

h)Hükümlü ve tutuklular haftada en az bir kez, iyi düzenlenmiş bir kütüphaneye gidebilmelidir.

ı)Hükümlü ve tutukluların beden eğitimi çalışmaları yapmaları ve spor faaliyetlerine katılmaları teşvik edilmelidir.

i)Yaratıcı ve kültürel faaliyetlere önemli bir rol verilecektir. Çünkü bu faaliyetler hükümlü ve tutukluların kendilerini ifade etmelerinde ve geliştirmelerinde özel bir potansiyele sahiptir.

j)Sosyal eğitim, topluma geri dönmesini kolaylaştırmak amacıyla, hükümlü ve tutukluların cezaevindeki günlük yaşamını idare etmesini sağlayacak uygulanabilir unsurları içine almalıdır.

k)Mümkün olan her durumda hükümlülerin cezaevleri dışında eğitime katılmasına izin verilmelidir.

l)Eğitimin cezaevi içerisinde verilmesi gereken hallerde, kurum dışından da destek alınmalıdır.

m)Hükümlü ve tutukluların salıverilme sonrasında da eğitimlerine devam etmelerini sağlayacak tedbirler alınmalıdır.

n)Hükümlü ve tutukluların uygun eğitim almalarını sağlayacak mali kaynak, alet, donanım ve öğretim personeli hazır bulundurulmalıdır.

Sayılan tavsiyeler reform niteliğindedir fakat elimizde uygulamaya dair net ölçek de bulunmamaktadır. Ayrıca sayılan hususların denetimine matuf etkin mekanizmaların varlığı da tartışmalıdır.

Hüküm giyerek infaz kurumuna girmenin bir diğer sonucu, hükümlünün sosyal kimliğini ve çevresini kaybetmesidir. Gerçekten hükümlü cezaevine girdiğinde hür yaşantısından tamamıyla farklı, kapalı bir gruba dâhil olur. Cezaevinde kalmak ve sosyal açıdan aşağılık duygusunu da beraberinde getirir. Hükümlü ikinci sınıf vatandaş olarak algılanır ve tüm kurallara rağmen bu şekilde muamele görür.²⁰⁶ Bu ise, infaz sonrası, hükümlünün sosyal uyumunu güçleştirir.

Ayrıca, hapis cezalarının hala koğuş sistemi içinde infaz ediliyor olması suçta sürüklenen çocuk hükümlünün ıslah ve terbiye edilerek topluma kazandırılması amacı ile bağdaşmamakta; aksine, tedip edilerek sosyalleştirilmesini ve rehabilite edilmesini imkânsız hale getirmektedir.²⁰⁷ Bu uygulama yerine, daha modern kurumlara ihtiyaç vardır.

Çocuklar için ödül ve ceza sorunsalı yeniden tartışılmalıdır. Çünkü kanunda çocuk hükümler ve diğerlerine verilecek cezalar düzenlendiği halde verilecek ödüllerden neredeyse hiç bahsedilmemiştir. Hükümlünün hakkı olan pek çok husus, ödül olarak sayılmıştır. Hatta sosyal kültürel etkinlikler ve sportif faaliyetlere katılmaları birer ödül olarak düzenlenmiştir. Ayrıca takdir belgesi veya tavsiye mektubu gibi ödül içeriği düşük olan uygulamalara da yine ödül adı altında yer verilmiştir. Suça sürüklenen çocuk hükümlüler hakkında, teşvik ve rehabilite edici ödüllere ihtiyaç vardır.

Kanunda düzenlenen özel izin iş arama izni gibi düzenlemeler çocuk lehine yeniden değerlendirmelidir. Zira çocuğun ailesiyle bağlarını sürdürebilmesi için alternatif müesseselere ihtiyaç olduğu açıktır.

“En mükemmel ve bütün gereksinimleri karşılayan bir infaz kurumunda yaşasa bile psikolojik durumuyla ilgilenilmez ise hükümlü infaz kurumuna girdiğinden farksız hatta psikolojik olarak daha bozulmuş bir şekilde çıkar.”²⁰⁸ Bu yüzden, hükümlü çocuğun ruh sağlığı ile yakından ilgilenilmelidir.

Denetimli serbestlik müessesesi şartlı salıverme sonrasında veya hürriyeti bağlayıcı cezalara alternatif olarak uygulanmaktadır. Adalet bakanlığı denetimli

²⁰⁶ DEMİRBAŞ, Timur, “İnfaz Hukuku”, s.178.

²⁰⁷ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.80.

²⁰⁸ EREM, Faruk, “Adalet Psikolojisi”, s.348.

serbestlik kurumunu, ‘hükümlülerin suç işlemesine neden olan davranışlarının düzeltilerek, tekrar suç işlemelerinin önlenmesi, ceza infaz kurumundan salıverilen hükümlülerin takip edilmesi, madde bağımlılarının rehabilitasyonu, mağdurların uğradıkları zararın giderilmesi ve bu yolla toplumun korunması’ şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanım aslında başarılı bir infaz rejiminin de tanımıdır. Fakat uygulama konusunda yetersizlikler olduğu ortadadır.

Almanya’da denetimli serbestlik kurumunun canlandırılmasında, İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde Alman Hukuku üzerinde İngiliz ve Amerikan Hukuku’nun etkisinin tezahür etmesi önemli rol oynamıştır. Almanya’da 1951 yılında Denetimli Serbestlik Derneği kurulmuş, 1952’de ise bazı vilayetlerde Çocuk Daireleri’nin sevk ve idaresinde ilk denetimli serbestlik uygulamaları denenmiştir. 1953 yılında yürürlüğe giren Çocuk Mahkemeleri Kanunu’nda denetimli serbestlik, infaz sonrası zorunlu bir uygulama olarak varlığını sürdürmektedir.²⁰⁹

Netice olarak suça sürüklenen çocuğun merkezde olduğu bir infaz sistemine ihtiyaç vardır. Bu aslında infazın bireyselleştirilmesi ilkesi ile mündemiçtir.

İnfazın bireyselleştirilmesi, hükümlü çocuk hakkında, cezasının infazına ilişkin ve sonrasına müteallik bir iyileştirme planı hazırlanması olarak yorumlanmalıdır. Bu planda meslek ve zanaat eğitimi, infazın yöntemi, salıverilme şartları gibi konular yer almalıdır.²¹⁰ Elbette infaz sonrasını da kapsamayan bir plan yetersiz kalacaktır.

Çocuklar hakkındaki güvenlik tedbirlerinin ne şekilde yerine getirileceği Çocuk Koruma Kanunu’na Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik’te düzenlenmiştir. Tedbir kararlarının nasıl yerine getirileceği yönetmelikle düzenlerken çocuklar için ayrıca bir infaz kanununun olmaması tartışılmalıdır.

Görüleceği üzere ulusal ve uluslararası mevzuatta çocuklara yönelik infaz rejimlerine ilişkin tavsiye kararları, tüzük ve yönetmeliklerle düzenleyici işlemler

²⁰⁹ SCHÖCH, Heinz, “Denetimli Serbestlik Yardımı ve İnsancıl Ceza Yargısı”, aktaran; ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.48.

²¹⁰ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.63.

yapılmıştır. Hâlbuki suça sürüklenen çocukların infazı hakkında yeni bir kanuna her zamankinden fazla ihtiyaç vardır.

Çocuk İnfaz Kanunu veya Gençlik İnfaz Kanunu şeklinde hazırlanacak bir mevzuat, çocuk veya gençlik odaklı olarak hazırlanacağı için, infazın çocuk lehine etkisini artıracaktır. Alternatif müesseselere daha fazla yer vermesi ve çocukla suç arasındaki bağlantıyı minimize edecek ölçüde olması da beklenen başka bir yararına işaret etmektedir.

SONUÇ

Çocuk ceza yargılaması, çocukların kendine münhasır durumlarına, toplumdaki dezavantajlı pozisyonlarına ve her yönden sağlıklı bir nesil ortaya çıkarma düşüncesine dayanmaktadır. Mekanizmanın temel felsefesi ise, çocukların, ayrıcalıklı durumlarına uygun bir muameleye tabi tutulması, üstün yararlarının gözetilmesi, korunması, kollanması ve adalet sisteminin yıpratıcı süreçlerinden en az zararla çıkmalarıdır. Çağdaş çocuk yargılaması içerisinde bu amaçların tam olarak gerçekleştirilebilmesi için sosyal hizmetlerden, psikolojiye, eğitim bilimlerinden tıp alanına uzanan geniş bir bilimsel ve kurumsal diyalektiğe ihtiyaç vardır. Bu durum, sistemi multi-disipliner olarak, birçok kurum ve personelin işbirliğine bağlı hale getirmekte, böylelikle bir hayli kompleks kılmakta ve zorlaştırmaktadır. Bu nedenle de çocuk adalet sistemi çalışanı olmak, temel adalet sistemindeki işleyiş ve usullere göre her anlamda uzmanlığı, özeni ve özveriye gerektirmektedir.²¹¹

EREM'e göre modern ceza hukuku, artık sosyal karakterli ve temelli bir hukuktur. Bu kabul infaz hukuku için de caridir.²¹² Sosyal devlet infaz kurumundaki hükümlüye kendi özel bakımını ve gelişimini mümkün kılacak yardımı, sosyal bakım ve özeni garanti etmek zorundadır.²¹³ Bu sosyal karakteri, infaz rejimine çok daha ileri bir misyon yüklemektedir. Buna infaz hukuku literatüründe insanca infaz ilkesi adı verilmektedir.

“İnfazın her aşamasında istisnasız insanca infaz ilkesine uyulmalıdır.”²¹⁴

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne göre, insanlık dışı ceza verilemeyeceği teminat altına alınmıştır. Kıta Avrupası ülkelerinin hepsinde mevcut olan bir ilke İspanya Anayasası'nda vücut bulmuştur. İspanya Anayasası 25. Maddesine göre, hürriyeti bağlayıcı cezalar, yeniden topluma dönmeyi ve eğitimi gerçekleştirmek zorundadır.²¹⁵

²¹¹ YENİSEY, Feridun vd., “Suça Sürüklenen Çocuklara Hukuki Yardım Eğitimci El Kitabı”, s.5.

²¹² ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.60.

²¹³ DEMİRBAŞ, Timur, “İnfaz Hukuku”, s.48.

²¹⁴ ÖZBEK, age, s.62.

²¹⁵ SELÇUK, Sami, “İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu”, 2000, Ankara.

Artık infaz kurumlarında, mahkûmları cezalandırmanın yanında, onları rehabilite etme vazifesi de ortaya çıkmıştır. Ahlaklı olmaya özendirme, eğitim, iyileştirme ve tedavi etme şeklinde ortaya çıkan yeniden topluma kazandırma düşüncesinin yeni bir kurum olmadığı ifade edilmelidir.²¹⁶ Buna rağmen hala uygulama aşamasında imkânsızlıklarla mücadele edilmektedir.

Anayasa, Gençliğin Korunması başlıklı 58. Maddesinde ‘Devlet, istiklal ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müspet ilmin ışığında... gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır. Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır’ denilmektedir. Devletin asli görevlerinden birisi olarak gençliğin korunması anayasada zikredilmiştir.

Devletin bu misyonu ile bağlantılı olarak suça sürüklenen çocukların infazında hassasiyet gösterilmesi gerektiği açıktır. Bugüne kadar ceza yargılaması sistemimiz, ÖZBEK’in tabiriyle maalesef, ‘suçun ispatlanması ve failin cezalandırılması’ ile yetinmiştir.

Hükümlü caydırıcılık amacı için bir nesne olarak görülmemeli ve ona durumunu düzeltmesi için adeta bir şans verilmelidir.

Artık ceza infazının amacı, toplumun intikam duygusunun tatmin edilmesi veya suç sayılan haksızlığın bedelinin ödettirilmesi olmayıp, hükümlülerin eğitilip dönüştürülmesi, iyileştirilmesi, rehabilite edilerek, topluma kazandırılması olduğu bir kez daha vurgulanmalıdır. İnfaz kurumlarında öğretmen, psikolog, sosyal hizmet uzmanına görev verilmesi, hatta bazen mahkemelerin de ceza verirken bu uzmanlardan faydalanması birçok gelişmiş ülkelerin uygulamasında yer almaktadır.²¹⁷ Çocuk yargılamasında bu durum ihtiyari olmaktan çıkarılıp, zorunlu hale getirilmelidir.

TCK’da hüküm altına alınan, çocuklar hakkında mecburi ceza indirimi yerine ceza yargıcına tedbire başvurma konusunda takdir hakkı verilmesi, kovuşturma

²¹⁶ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.170.

²¹⁷ GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.75-76.

dışında alternatif çözüm müesseselerinin geliştirilmesi düşünülmelidir. Ayrıca güvenlik tedbirlerinin her yaş grubu için yeniden ele alınması elzemdir.²¹⁸

“İnsan, suç işlemiş olsa dahi insan onuruna layık muamele görmelidir. Ceza infaz kurumları, hürriyeti bağlayıcı ceza alan kimselerin tecrit edildikleri yerler olmamalıdır.”²¹⁹

Başka hükümlüler tarafından şiddete maruz kalma, cinsel istismar ve saldırıya uğrama, sağlık durumunun kötüleşmesi, personel tarafından uygulanan keyfi ya da insan haklarına aykırı davranışlar, infaz kurumunda olmaktan kaynaklanan ve insan haysiyetinin dokunulmazlığı ilkesi bakımından önem taşıyan risklerdendir. Bu açıdan, infaz kurumu içerisinde hükümlü ve infaz personeli arasında daimi, düzenli ve emniyetli birlikte yaşama kültürü ile hükümlülerin fiziksel ve psikolojik rahatlığı sağlanmalıdır. Adil muamele yapılarak, keyfi davranışlar bertaraf edilmeli, işlerliği olan şikâyet mekanizmaları geliştirilerek, personel tarafından verilen ve uygulanan kararların gerekçelendirilmesi temin edilmelidir.²²⁰

Çocuk infaz kurumlarının sayıca yetersiz oluşu nedeniyle, yetişkinlerin kaldığı cezaevlerinin çocuk koşularında kalan, hükümlü çocuklar hala varlığını sürdürmektedir. Bu kurumlar çocuklar için yeterli değildir ve bu amaçla tasarlanmamıştır. Ayrıca infaz personeli, SSÇ infazı konusunda yetersizdir.²²¹

Ceza infazının gelişiminde iki farklı istemin ortaya konulduğu görülmektedir. Bir yandan geçmişte olduğu gibi, cezaevlerinin görevi, cezalandırma ve korkutma vasıtasıyla toplum hayatının güvenliği için gerekli görülürken, diğer taraftan hükümlülerin, hukuka saygılı vatandaşlar olarak eğitilerek, toplum içinde tekrar yer bulmalarının sağlanması amaç olmalıdır. Cezaevleri, hürriyeti bağlayıcı ceza alan mahkûmların topluma yeniden kazandırılmasını amaçlayan kurumlardır. İnsanlar, infaz kurumlarında kalırken, daha önce işlemiş oldukları suçun yanlış bir davranış olduğunu görme fırsatını bulmalıdır. Meşgul oldukları işleri varsa, onu sürdürme imkânına sahip olmalı, bir meslek sahibi değilse bir meslek edinme fırsatı

²¹⁸ AKBULUT, Berrin, “Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözaltına Alınması”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, cilt 19, sayı 2, s.582.

²¹⁹ TÜRK, H.Sami, “İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu”, 2000, Ankara.

²²⁰ ÖZBEK, Veli Özer, “İnfaz Hukuku”, s.58.

²²¹ Cezaevleri Raporu (2015-2016), Türkiye Barolar Birliği, s.61.

tanınmalı ve kendilerini geliştirme ve dönüştürme fırsatı bularak, cezalarının tamamlanmasından sonra, topluma yeniden üretken fertler olarak dönebilmelidirler.²²² Burada amaç sadece meslek edindirme değil aynı zamanda bir uslandırma vesilesi olarak; eğitim verme üzerinde kurgulanmalıdır.

Eğitim hükümlülere davranışlarını ve kararlarını daha dikkatle düşünerek değerlendirebilmelerini sağlayacak olgunluk ve şuur kazandırır. Bunlara ek olarak pozitif bilimler, sanat, edebiyat hükümlüye bundan sonraki tercihleri için referans alabileceği geniş bir zemin sunar. Ayrıca eğitim programları sırasında hükümlü çocukların sivil çalışanlarla birlikte olmalarının, otoriter olmayan bir ortamda daha samimi ilişkiler geliştirmeleri açısından önemli olacağına dikkat çekmek gerekir. Bununla birlikte, çocuk infaz kurumlarına ayrılan bütçelerin darlığı, uzman personelin azlığı, eğitim araç-gereç ve materyaline duyulan ihtiyaç, vb. gerekçelerle cezaevlerinde kalan çocukların eğitimlerinin yeterli düzeyde olmadığı hususuna işaret etmek gerekir.

Hükümlü ve tutukluların maddi ve manevi gelişmeleri için eğitim ve öğretim çalışmalarının gerekliliği ve yararı bütün otoritelerce kabul edilmiştir. Çünkü eğitime yönelik programlardan beklenen, hükümlü ve tutuklunun doğru davranış, tutum ve alışkanlıkları öğrenerek, yeniden suç işlemelerini önleyecek ahlaki değerler edinmelerini temin etmek; cezaevi şartlarını normal hayata yakınlaştırarak bu kişilerin infazlarından sonra topluma uyumlarını kolaylaştırmak ve olaylara, tahriklere karşı olgun, dayanıklı ve soğukkanlı hale getirmektir.²²³

Suçta sürüklenen çocuklarla ilgili etkin mekanizmalar, bir idari rejim revizyonu dâhilinde yeniden ele alınmalıdır. Alman gençlik izleme merkezleri bu konuda model olabilir. Ülkemizde çocuk infaz kurumlarında eğitim, kültür ve psikolojik sosyal hizmetler sivil toplumun inisiyatifine bırakılmış durumdadır. Hâlbuki gönüllülük yerine, resmi bir görevle çalışan; geçici kurullar yerine, daimi çalışmak üzerine örgütlenen eğitim ve gözetim örgütlerine ihtiyaç vardır.

“Sadece hükümlüleri meşgul etmeye yönelik çalıştırma uygulamaları yoluyla rehabilitasyonun, giderek artan suçlar üzerinde etkisi olmadığı görüldüğünden,

²²² GÖKDUMAN, Ömer, “Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi”, s.59.

²²³ GÖKDUMAN, age, s.85.

1970'lerden itibaren sert cezalandırma yaklaşımları benimsenmeye başlanmış ve bu değişimi takiben 1970'lerden 2002'ye gelindiğinde ABD'de hükümlü sayısı dört katına çıkmıştır.²²⁴

Bütün Avrupa'da yetişkinlere özgü infaz sistemi ile gençlere özgü infaz sistemi arasında önemli fark olmasına dikkat edilmesinin nedeni, ikincisinin eğitici bir karakter taşıma iddiasında olmasıdır. Birleşmiş Milletler'in hükümlü gençlerle ilgili olarak 1990 yılında kabul ettiği asgari standartlar, hürriyeti bağlayıcı cezaların bütün biçimleri bakımından özgün uygulamalar ve hukuki güvenceler, ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukukunda gençlere özgü yardım şekilleri öngörülmesi olup, bu durum evrensel anlamda, bu alandaki bilincin ilerlemesine katkı sağlamaktadır.²²⁵

Almanya bakımından, 1960'lı yıllarda başlayarak, cezaların infazı konusu, daha çok hükümlünün topluma kazandırılması, onun tekrar toplumun bir parçası olmasının sağlanması gibi konulara odaklanmış ve bunun sonucu olarak ceza verme düşüncesi, en azından kavramsal tartışmalarda, giderek arka plana itilmiştir.²²⁶

Teorik olarak hükümlülerin diğer tüm haklardan yararlanabileceği belirtilmiştir. İnsan onuruna uygun şartlarda hayat sürmeleri, normal olarak beslenmeleri, giyinmeleri, barındırılmaları, insan muamelesi görmeleri şarttır. Ayrıca, sağlık, iletişim, eğitim ve çalışma hakları vardır. Cezaevinde hükümlü olarak bulunanların haklarını belirleyen ve aksi kararlaştırılmaz bazı uluslararası normatif metinlerin ulusal kanunlarda da karşılık bulması ve somutlaştırılarak işlerlik kazandırılması gereklidir. Ancak bu hususta toplumsal bazı sorunlar vardır. Şöyle ki, hiçbir toplum, cezaevi koşullarının en yoksul tabakanın yaşam koşullarından daha iyi olmasını pek hazmedemez. Kamuoyu mahkûmların haklarına saygı gösterme gereğini içine pek sindirememiştir. Hiçbir yerde, kültürlü sosyal katmanlar arasında bile bu gereklilik kabul görmez.²²⁷ Genel kabul izah edildiği şekilde olsa da suç

²²⁴ GÖKDUMAN, Ömer, "Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi", s.83.

²²⁵ DÜNKEL, Frieder – SNACKEN, Sonja, "Karşılaştırmalı Avrupa Ceza İnfaz Sistemi: Sorunlar Uygulama ve Perspektifler", İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu Bildirilerinden, 2000, Ankara.

²²⁶ KURY, Helmut, "Almanya Ceza İnfaz Pratiği ve Sorunları", İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu Bildirilerinden, 2000, Ankara.

²²⁷ GÖKDUMAN, age, s.149.

sürüklenen çocuk açısından cezaevi koşullarının iyileştirilmesi amacıyla geri adım atılmamalıdır. Çocuk bir taraftan mahkûm olduğu cezasının infazını yaşarken, diğer taraftan devletin şefkat elini hissetmelidir.

İnfazın temel ilkelerinden olan eşitlik ilkesi, suça sürüklenen çocuk lehine yorumlanmalı, gerekirse pozitif ayrımcılık yapılmalıdır. Cezaevlerinde ayrımcılık yasaktır. Ancak bu durum çocuk lehine yorumlanmalıdır ve bu gerekçe ile pozitif ayrımcılık yapılabilir. Çocuk lehine bazı haklar genişletilmelidir.

“Öte yandan, kurallardan kaynaklanan yeniden toplumsallaşmayı sağlama isteği ile ceza infaz uygulamasının gerçekliği arasındaki çelişki son derece açıktır.”²²⁸

---

²²⁸ GÜNTHER, Klaus, “Ceza İnfaz Hukukunun İnsan İmgesi”, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu Bildirilerinden, 2000, Ankara.

KAYNAKLAR

AKBULUT, Berrin.(2013). Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözaltına Alınması., Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, cilt 19, sayı 2.

AKIN, Abdülkadir. (2015) İnfaz Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

AKINTÜRK, Turgut. (2000). İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Öz Özen Matbaacılık.

AKŞİT, M. Cevat. (2015). İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları. İstanbul: Gümüşev Yayıncılık.

ATALAY, Ahmet Haluk vd. (2010). İnfaz Hukuku. Eskişehir: AÖF Yayınları.

ATAR, Yavuz. (2009). Türk Anayasa Hukuku. Konya.

AVCI, Mustafa. (2014). Osmanlı Ceza Hukuku Genel Hükümler. Konya.

AVCI, Mustafa (2016). Mecelle'ye Göre Hâkimin Nitelikleri ve Yargılama Etiği. Türkiye Adalet Akademisi dergisi, Sayı 27.

AVCI, Mustafa (2010). Çocuk Suçları Konusunda Mevzuatın Değerlendirilmesi, Çocuk Sorunları ve İslam Sempozyumu Bildirileri. İstanbul: Ensar Yayınları.

AYAZ, Muhammed vd. (2012).Çocuk ve Ergen Adli Olgularda Ruhsal Değerlendirme. Klinik Psikiyatri Dergisi, sayı 15.

BALO, Yusuf Solmaz. (2013). Çocuk Koruma Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

BORAN, Bedia. (2005). Gözetim Sürecinde Karşılaşılan ve Karşılaşılması Muhtemel Sorunlar ve Çözüm Önerileri Çalıştayı. Ankara: (Yayınevi bilinmiyor.)

BURKAY, Senem. (2008). Teorik Çerçeve ve Suç. ETHOS, Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar Dergisi Ekim 2008. Sayı:2/4

CENTEL, Nur-**ZAFER**, Hamide. (2016). Ceza Muhakemesi Hukuku. İstanbul: Beta Kitap.

CİN, Onursal. (2015). Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler. Konya: Palet Yayınları.

ÇANLI, Berin. (2005).İsrahevleri ve Cezaevlerinde Tutuklu ve Hükümlü Durumda Bulunan Çocukların Sosyal ve Yasal Koşullarının İyileştirilmesi. Ankara: Güzeliş Matbaası.

ÇEVİK, Muhammet. (2010). Dindarlık Suç İlişkisi; Adıyaman Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Örneği. Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

- DEMİRBAŞ**, Timur. (2013). İnfaz Hukuku. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- DEMİRBAŞ**, Timur. (2001). Kriminoloji. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- DOLU**, Osman vd. (2012). Kriminoloji. Eskişehir: AÖF Yayınları.
- DÖNMEZER**, Sulhi.(1994). Kriminoloji. İstanbul: Beta Yayınevi
- DÖNMEZER**, Sulhi. (1994). Suçlu Genç Erişkinlerin Sorumluluğu. İHFM C. LI V.
- DÜNKEL**, Frieder – **SNACKEN**, Sonja. (2000). Karşılaştırmalı Avrupa Ceza İnfaz Sistemi: Sorunlar Uygulama ve Perspektifler, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Öz Özen Matbaacılık.
- EFE**, Metin. (2008). Çocukların Cezai Sorumluluğu. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- EREM**, Faruk. (1984). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. II. Cilt. Ankara: Seçkin Kitabevi.
- EREM**, Faruk. (2003). Adalet Psikolojisi. Ankara: Başkent Klîşe Matbaacılık.
- ERDOĞAN**, Mustafa. (2012). Anayasal Demokrasi. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- ESSER**, Beate. (2005). Almanya’da Çocuk Adalet Sistemi ve Gözetim Mekanizması Semineri. Ankara:Yayınevi bilinmiyor.
- FOUCAULT**, Michel. (2001). Ders Özetleri. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- GÖKDUMAN**, Ömer. (2011). Ceza İnfaz Kurumlarında Eğitimin Önemi. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- GÜNEY**, Niyazi vd. (2004). Yeni ve Farklı Yönleriyle 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu. Ankara: Adil Yayınevi.
- GÜNTHER**, Klaus. (2000). İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Öz Özen Matbaacılık.
- HAKERİ**, Hakan. (2015). Ceza Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Adalet Yayınevi.
- HAKERİ**, Hakan. (2012). Tıp Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- HODGKIN**, Rachel – **NEWELL** Peter. (2002). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama Elkitabı. ABD:UNICEF.
- İÇEL**, KAYIHAN-DONAY, Süheyl. (2006). Karşılaştırmalı ve Uygulamalı Ceza Hukuku. İstanbul: Beta Kitap.
- İNAL**, CELAL. (2005).İsrahevleri ve Cezaevlerinde Tutuklu ve Hükümlü Durumda Bulunan Çocukların Sosyal ve Yasal Koşullarının İyileştirilmesi. Ankara: Güzeliş Matbaası.

İŞSEVENLER, O.Vahdet. (2012). Suç Kavram ve Teorisine Dair Bir Deneme. İÜHFİM C. LXX, S.2, s.51-58.

KUBALI, Hüseyin Nail. (1959). Esas Teşkilat Hukuku. İstanbul: Sıralar Matbaası.

KUBAT, Ahmet Adil. (2015). Denetimli Serbestlik ve Cezaların İnfazı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

KUCUR, Deniz. (2005). Almanya'da Çocuk Adalet Sistemi ve Gözetim Mekanizması Semineri. Ankara:Yayınevi bilinmiyor.

KUÇURADI, Ioanna. (2007). İnsan Hakları Kavramları ve Sorunları. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.

KUNTER, Nurullah-YENİSEY, Feridun. (2015). Ceza Muhakemesi Hukuku. İstanbul: Beta Kitap.

KUNTER, Nurullah-YENİSEY, Feridun-NUHOĞLU, Ayşe. (2006). Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku. İstanbul: Beta Kitap.

KURY, Helmut. (2000). Almanya Ceza İnfaz Pratiği ve Sorunları. İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Öz Özen Matbaacılık.

MACİT, Kemal. (2013). İnfaz Hukuku. Ankara: Adalet Yayınevi.

MENGÜŞOĞLU, Takiyettin. (1988). İnsan Felsefesi. İstanbul: Remzi Kitabevi

ONAY, Ahmet. (2004). Dindarlık, Etkileşim ve Değişim. İstanbul: Dem Yayınları.

ÖGEL, Kültegin. (2014). Çocuk, Suç ve Bireyselleştirilmiş İyileştirme. Ankara:Yayınevi bilinmiyor.

ÖZBEK, Veli Özer. (2016). İnfaz Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÖZBEK, Veli Özer. (2010). İnfaz Hukuku. Eskişehir: AÖF yayınları.

ÖZBEK, Veli Özer vd. (2016). Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÖZBEK, Veli Özer. (E.T.:12.10.2017). Yeni Türk Ceza Kanununun Kısa Bir Değerlendirmesi. <http://kisi.deu.edu.tr/veli.ozbek/Yeni%20TCK%20ve%20CMK.html>

ÖZ-GE-DER, 2005. İslahevleri ve Cezaevlerinde Tutuklu ve Hükümlü Durumda Bulunan Çocukların Sosyal ve Yasal Koşullarının İyileştirilmesi Raporu. Ankara: Güzelış Matbaası.

ÖZGENÇ, İzzet.(2017). Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÖZKAN, Aslı. (2009). Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Çocuk Ve Gençlerin Farık Ve Mümeyyizliklerinin Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

ÖZKAYA, İhsan. (2010). Türk İnfaz Hukukunun Başlıca Sorunları, İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu Bildirileri. Ankara.

SARICA, Alper. (E.T.:10.10.2017). <http://alpersarica.av.tr/adli-para-cezasi-hakkinda-bilmeniz-gerekenler/>

SELÇUK, Sami. (2000). İnfaz Hukukunun Sorunları Sempozyumu Bildirileri. Ankara: Öz Özen Matbaacılık.

SEROZAN, Rona. (2005). Çocuk Hukuku. İstanbul: Vedat Kitapçılık.

SOKULLU AKINCI, R.Fusun. (2002). Kriminoloji. İstanbul: Beta Kitap.

SOYASLAN, Doğan. (2014). Ceza Hukuku Genel Hükümler. Ankara: Yetkin Yayıncılık.

ŞAHİN, Cumhuri. (2015). Ceza Muhakemesi Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

TBB. (2017). Cezaevleri Raporu 2015-2016. Ankara: Türkiye Barolar Birliği.

TEKİN, Uğur. (2005). Almanya'da Çocuk Adalet Sistemi ve Gözetim Mekanizması Semineri. Ankara: (Yayınevi bilinmiyor.)

TEZCAN, Durmuş; **ERDEM** Mustafa Ruhan; **ÖNOK**, R. Murat. (2014). Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

TURAN, D.Kubilay. (2006). Türk Hukuku'nda Suça Sürüklenen Çocuk Hakkında Güvenlik Tedbirleri. Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

ULUDAĞ, Şener. (2011). Onarıcı ve Cezalandırıcı Adalet: Paradigma değişikliğini tetikleyen şartlar.Polis Bilimleri Dergisi, cilt 13, sayı 4.

UYSAL, Halil. (1996). İnsan ve Toplum Bilimleri Sözlüğü. Konya: Uysal Kitabevi.

YAVUZER, Haluk (2011). Çocuk ve Suç. İstanbul: Remzi Kitabevi.

YENİSEY, Feridun vd. (2010). Suça Sürüklenen Çocuklara Hukuki Yardım Eğitimci El Kitabı. Ankara:UNICEF'in Desteği ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti.

YENİSEY, Feridun-**NUHOĞLU**, Ayşe. (2014). Ceza Muhakemesi Hukuku. İstanbul: Uğur Yayıncılık

YURTCAN, Erdener. (2007). Ceza Yargılaması Hukuku. İstanbul: Formel Matbaası.

ÖZGEÇMİŞ**Adı Soyadı** :Mustafa LİMONCU**Doğum Yeri** :Konya**Doğum Tarihi** :15.10.1983**Medeni Durumu** :Evli

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlkokul	Mustafa Bülbül İ.O.		Konya	1995
Orta Okul	MSR Anadolu İHL		Konya	1999
Lise	MSR Anadolu İHL		Konya	2002
Lisans 1	S.Ü. Mühendislik Fak.	İnşaat Mühendisliği	Konya	2006
Lisans 2	S.Ü. Hukuk Fak.	Hukuk	Konya	2016
Lisans 3	A.Ü. İktisat Fak.	Uluslararası İlişkiler	Eskişehir	2017
Yüksek Lisans	S.Ü. Sos. Bil.Ens.	Kamu Hukuku	Konya	

İlgi Alanları :Uluslararası Hukuk, Ceza Hukuku, İnsan Hakları**Tel** :0536 776 73 36**E-posta** :mustafalimoncu@gmail.com**Adres** :Mehmet Vehbi Mh. Dr. Ahmet Özcan Cd. Muratkent Gözde
Sit. No:135/2 Meram/KONYA